

Bestemt om bestemthet?

Om voksne innlæreres bruk av kategorien bestemthet i norsk

Gro Paulsen

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk språkvitenskap

Institutt for lingvistiske og nordiske fag

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2009

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg spurt: I hvilken grad er norsk bestemthet vanskelig for voksne innlærere av norsk som andrespråk? Hvilke avvik er det? Er adjektivmorfologien vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien? Og nærmer bruken av bestemthet seg målspråksnormen over tid? For å få svar på disse spørsmålene har jeg sett på innlæreres bruk av og formene for norsk bestemthet i lys av rådende teorier om hva som kan være vanskelig for innlærere av et nytt språk og reglene for bestemthet i norsk.

Bestemthet realiseres annerledes i norsk enn i mange språk. Det er få språk, bortsett fra germanske og romanske, som uttrykker bestemthet som grammatisk kategori knyttet til substantivet. Bestemthetsbøyning av adjektiv er svært sjelden, og fraser med tre ganger bestemt form etter hverandre er ukjent i de aller fleste språk. Ut fra markerhetsteorier anses sjeldne språktrekk som markerte og markerte trekk som vanskeligere å lære enn umarkerte. Både Lund (1997) og Hatch (1983) har forsket på hva som er vanskelig for innlærere av et nytt språk. Lund hevder at språktrekk med en klar semantisk pragmatisk funksjon er lettere å tilegne seg enn de uten. Hatch hevder bundne morfemer er vanskeligere å lære enn frie. Bestemthetsaffiksene kan ofte oppfattes som redundante fordi den informasjonen de bærer, går fram av konteksten. Dette kan være en grunn til at de er vanskelige å tilegne seg. I oppgaven har jeg undersøkt bruk av bestemthetskategorien i den skriftlige produksjonen til ni informanter, som alle deltok på et kurs i kommunal voksenopplæring. Funnene har jeg sett i lys av reglene for bestemthet i norsk og de nevnte teoriene.

Informantene besto av en gruppe innlærere fra Russland, Tsjetsjenia, Filippinene og Kina. De ble testet med stil og utfyllingsoppgave på to tidspunkter. Resultatet av analysen, et avvik i bruk av kategorien bestemthet på 10 %, tyder på at norsk bestemthet ikke er særlig vanskelig for informantene. Avvikene er over- og underproduksjoner av bestemt form, med en liten overvekt av underproduksjoner. Formene for bestemthet ser imidlertid ut til å skape større problemer, og her er avviket i stilene 20,5 %. Det er særlig i utbygde fraser at avvik opptrer. Men en del fraser er også overraskende i samsvar med målspråksnormen. Jeg stiller spørsmål om helfraseinnlæring kan være årsaken. Hvis det er slik, gir disse frasene et bedre bilde av informantenes mestringsgrad enn den virkelig er. I utfyllingsoppgavene er avviket

lavere, både i bruk av og formene for bestemthet. Jeg antar at forskjellen i avvik mellom oppgavetyperne har å gjøre med en ”oppgaveeffekt” (Tarone 1988): I utfyllingsoppgavene kan informantene konsentrere seg om å velge riktig bestemt eller ubestemt form av utfyllingsordene, mens de med stilene utfører en langt mer kompleks oppgave. Her skal de først og fremst produsere et innhold, kommunisert gjennom setninger med norsk ordstilling og blant annet riktig bruk av og riktige former for bestemthet.

Stilene peker i retning av flere avvik knyttet til adjektivmorfologien enn til substantivmorfologien. Det er i tråd med Lunds teori om at adjektivmorfologien er vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien, og hun hevder årsaken er adjektivmorfologiens manglende semantisk pragmatiske funksjon. Det er imidlertid særlig adjektivets bestemte artikkel som skaper problemer for mine informanter, og nesten alle avvikene består av at artikkelen mangler. Hatch hevder at frie morfemer er lettere å tilegne seg enn bundne. For norsk bestemthet skulle det innebære nettopp at adjektivets bestemte artikkel, et fritt morfem, er lettere å tilegne seg enn de bundne bestemthetsmorfemene for både substantiv og adjektiv. Mine funn peker ikke den retning.

Nærmer bruken av bestemthet seg målspråksnormen over tid? Svaret er sammensatt. For bruk av bestemthet er avviket helhetlig litt høyere både for stilene og utfyllingsoppgavene på det andre oppgavetidspunktet, mens avviket for formene av bestemthet helhetlig går noe ned for begge oppgavetyper. Det er imidlertid stor variasjon mellom informantene. Fem av dem har økende prosentvis avvik i bruk av bestemthet i stilene, og fire har lavere. Fem har ingen slike avvik i utfyllingsoppgavene, mens fire har det, én har en økning, og én har nedgang. Fem informanter har en nedgang i formavvikene i stilene, mens tre har en økning og én har samme andel i utfyllingsoppgave 1 og 2. Fem informanter har ingen formavvik i utfyllingsoppgavene, én flere, én færre og to informanter har bare én utfyllingsoppgave. Det ser altså ut til at bruken av kategorien bestemthet over tid ikke nærmer seg målspråksnormen, mens formene for bestemthet ser ut til å gjøre det.

Selv om denne undersøkelsen gjelder bestemthet i norsk, behandler jeg også avvik i ubestemt form flertall og i valget mellom entall og flertall. Bakgrunnen er at jeg under registreringen fant flere slike avvik. Også her finner jeg at avviket er høyere for adjektivene

enn for substantivene. Igjen peker funnene i retning av Lunds hypotese om at pluralismorfemene er lettere å funksjonstilskrive til substantiv enn til adjektiv.

Avslutningsvis presenterer jeg noen tanker om hva man som lærer kan gjøre for å lette innlæringen av bestemthetskategorien.

Forord

”Grammatikeren foragtede mig, fordi jeg brugte punktum, hvor han satte semikolon,” skrev H.C. Andersen en gang. Jeg har ”alltid” vært interessert i grammatikk, men jeg mener ikke at riktig grammatikk er det viktigste - for eksempel for en andrespråksinnlærer. Men i noen sammenhenger kan grammatisk kunnskap utgjøre forskjellen på å bli forstått eller misforstått, kanskje særlig for innlærere av et nytt språk.

Da jeg som godt voksen ble lærer for voksne innvandrere, kom jeg ”hjem” til grammatikken. Tilfeldigheter gjorde at det ble bestemthet i norsk jeg etter hvert skulle undersøke. Det ble et interessant møte.

Når denne oppgaven nå foreligger, er jeg stolt, glad og takknemlig. Og det er mange å takke, først og fremst veileder Else Ryen for hennes store fagkunnskap, inspirasjon og positivitet. Takknemligheten gjelder også Aud og Kim på jobben som har lagt til rette for at jeg kom i mål. Det samme gjelder Britt Elna, Unn og Liv. Takk også til interesserte venner og familiemedlemmer. Thea står her i en særstilling, en støtte og pådriver, men framfor alt en uunnværlig hjelper med teknologiske utfordringer - langt utover det ei mor kan forvente. Nå blir det tostjernerbesøk på oss!

Takk også til informantene i denne undersøkelsen. De har vært i hodet mitt under hele arbeidet.

Hønefoss, november 2009

Gro Paulsen

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven.....	1
1.2 Problemstilling	1
1.3 Kort om undersøkelsen og informantene	2
1.4 Oppgavens struktur	2
1.5 Noen begrepsavklaringer.....	3
2 Teoretisk bakgrunn.....	4
2.1 I hvilken grad er bestemthet i norsk vanskelig?.....	4
2.2 Substantivfrasen i norsk - oppbygging.....	5
2.3 Kategorien bestemthet i norsk.....	6
2.4 Definitte og indefinitte substantivfraser	7
2.4.1 Bruk av bestemthet i norsk.....	7
2.4.2 Genus.....	12
2.4.3 Numerus	13
2.4.4 Adjektiv og adjektivartikkel.....	13
2.4.5 Oppsummering av bestemthet i norsk.....	14
2.5 Kategorien bestemthet og informantenes morsmål	15
2.6 Andrespråklæring - hva er vanskelig?	16
2.6.1 Markerthet	17
2.6.2 Innlæring av morfemer.....	19
2.6.3 Semantiske og pragmatiske funksjoner i språket	21
2.7 Variasjon i mellomspråk	25
2.7.1 Systematisk variasjon.....	25
2.7.2 Ikke-systematisk variasjon	26
2.7.3 Variasjon som følge av ulike oppgavetyper.....	26
2.8 Tidligere forskning i Norge.....	27
2.8.1 Nominalfraser i norsk mellomspråk.....	28
2.8.2 Fossilisering i innlærerspråk	29

3	Materiale, informanter og metode	29
3.1	Om undersøkelsen	30
3.1.1	Datamaterialet	30
3.1.2	Longitudinelt aspekt	30
3.1.3	Begrensninger	31
3.1.4	Feil eller avvik?	31
3.2	Om informantene	31
3.2.1	Valg av informanter	31
3.2.2	Informantenes bakgrunn	32
3.2.3	Samtykke	33
3.2.4	Kort om norskkurset	33
3.3	Datainnsamling	34
3.4	Databearbeiding	35
3.4.1	Avklaringer for registrering av bestemthet	36
4	Resultater og analyse	37
4.1	Oversikt over resultater	38
4.1.1	Bruk av bestemte og ubestemte substantivfraser i stilene	38
4.1.2	Bruk av bestemte og ubestemte substantivfraser i utfyllingsoppgavene	40
4.2	Analyse av hver enkelt informants produksjon	41
4.2.1	Informant A	41
4.2.2	Informant B	45
4.2.3	Informant C	48
4.2.4	Informant D	52
4.2.5	Informant E	56
4.2.6	Informant G	58
4.2.7	Informant H	62
4.2.8	Informant I	65
4.2.9	Informant J	67
4.3	Oppsummering av resultatene	70

4.3.1 Oppsummering i bruk av bestemthet, stilene	71
4.3.2 Oppsummering i bruk av bestemthet, utfyllingsoppgavene	71
4.3.3 Oppsummering avvik i form, stilene	72
4.3.4 Oppsummering av avvik form, utfyllingsoppgavene	73
4.4 Andre funn – entall og flertall	74
4.4.1 Avvik i substantiv i ubestemt form flertall	74
4.4.2 Avvik i adjektiv i ubestemt form flertall	75
4.4.3 Avvik i valget mellom entall og flertall i utfyllingsoppgavene	75
4.5 Likheter og forskjeller mellom informantene	75
5 Drøfting	77
5.1. Avvik i bruk av bestemthet	78
5.1.1 Underproduksjoner	78
5.1.2 Overproduksjoner	80
5.2 Avvik i bestemthetsform	81
5.2.1 Bundne morfemer, substantivfraser, bestemt form	81
5.2.2 Bundne morfemer, substantivfraser, ubestemt form flertall	82
5.2.3 Bundne morfemer, adjektivfraser, bestemt form	83
5.2.4 Bundne morfemer, adjektivfraser, ubestemt form flertall, stilene	84
5.2.5 Frie morfemer, adjektivets bestemte artikkel	85
5.2.6 Helfraseinnlæring?	86
5.3 Er adjektivmorfologien vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien?	87
5.4 Nærmer bruken av bestemthet seg over tid i retning av målspråksnormen?	89
5.4.1 Utvikling i bruk av bestemthet	89
5.4.2 Utvikling i bestemthetsform	90
5.5 Språklig kontekst	91
5.5.1. Utbygde fraser	91
5.5.2 Oppgaveeffekt	92
5.5.3 ”Èt uttryk til èn funktion”?	93
5.5.4 Tema og variasjon – possessive fraser	95

5.6 I hvilken grad er kategorien bestemthet vanskelig for innlærere av norsk som andrespråk?.....	97
5.6.1 Bruk av bestemthet.....	97
5.6.2 Formene for bestemthet.....	98
5.6.3 Norsk bestemthet og et kompetansebegrep.....	99
5.7 Pedagogiske betraktninger	100
6 Oppsummering og konklusjon	102
Vedlegg	106
1. Informantenes stiloppgaver	106
2. Registrerte bestemtheter, riktig og avvik i form, stiler	116
3. Ubestemt form for bestemt (underproduksjoner), stiler.....	125
4. Bestemt form for ubestemt (overproduksjoner), stiler	126
5. Riktige og avvikende forekomster i utfyllingsoppgavene.....	127
6. Eksempel på utfyllingsoppgave	129
Litteraturliste	130

Oversikt over tabeller

Tabell 1. Informantene	33
Tabell 2. Ulike typer substantivfraser, totalt og for hver informant, stilene	39
Tabell 3. Antall fraser som skulle vært i bestemt/ubestemt form med mer, stilene.....	40
Tabell 4. Resultater for informant A	45
Tabell 5. Resultater for informant B	48
Tabell 6. Resultater for informant C	52
Tabell 7. Resultater for informant D	55
Tabell 8. Resultater for informant E.....	58
Tabell 9. Resultater for informant G	62
Tabell 10. Resultater for informant H	64
Tabell 11. Resultater for informant I.....	67
Tabell 12. Resultater for informant J	70

Tabell 13. Avvik i bruk av bestemthet, stilene, alle informanter	71
Tabell 14. Avvik i bruk av bestemthet, utfyllingsoppgavene, alle informanter.....	72
Tabell 15. Avvik i form, antall og prosent, stilene, alle informanter	73
Tabell 16. Avvik i form, utfyllingsoppgavene, alle informanter	74

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Denne oppgaven spør: ”I hvilken grad er bestemthet i norsk vanskelig for innlærere av norsk som andrespråk?” Mange nordmenn vil kanskje lure på om det kan være vanskelig å bruke former som huset, denne jenta, den snilleste gutten i klassen? Men vi skal ikke langt utenfor norsk - og svensk - før ”vår” bestemthet skaper problemer for innlærere, og vi kan oppleve innlærerspråk som mine beste venninnene, den liten jenta, egne flyplassen og i sør er det pent klimaet.

Etter at jeg ble lærer i norsk som andrespråk, har et kontrastivt perspektiv på grammatikk blitt mer og mer interessant. Når det gjelder bestemthet i norsk, ser det for meg ut til at det er vanskelig for innlærere både å bruke kategorien riktig og å beherske formverket. Derfor ønsket jeg å undersøke innlæreres bruk av nettopp denne grammatiske kategorien i norsk.

Hvorfor er dette interessant og for hvem? Jeg mener at morfologi er et interessant felt innen andrespråksforskningen generelt - og derfor også norsk bestemthet. En slik oppgave kan også være interessant for andre andrespråklærere. Kanskje bør vi være grundigere i gjennomgangen av norsk bestemthet? I et språktypologisk perspektiv viser den seg å være svært spesiell og stiller innlærerne overfor til dels store utfordringer. Pedagogiske betraktninger knyttet til norsk bestemthet kommer jeg tilbake til mot slutten av oppgaven.

1.2 Problemstilling

I denne undersøkelsen behandles ett trekk ved innlærerspråk, bruk av og formene for bestemthet i norsk. Formålet er å finne ut om en gruppe innlærere bruker bestemthet der det kreves, eller bruker de for eksempel ubestemthet der det skal være bestemt form? Og bestemt form der det skal være ubestemt? Og hvordan behersker de formverket de bruker? Ut fra min erfaring med innlærere av norsk som andrespråk er det fire spørsmål som har fanget min interesse:

1. I hvilken grad er kategorien bestemthet vanskelig for innlærere av norsk som andrespråk?
2. Hvilke typer avvik er det fra målspråksnormen?
3. Er adjektivmorfologien vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien?
4. Nærmer bruken av bestemthet seg målspråksnormen over tid?

I denne undersøkelsen vil jeg se på bruk av bestemthet i substantivfraser og i substantivfraser med utelatt kjerne. Grunnet for å vurdere avvikende eller riktig bruk av bestemthet er hele tida målspråksnormen, den norske grammatikken. Framstillingen er derfor både normrelatert og komparativ.

1.3 Kort om undersøkelsen og informantene

For å se nærmere på problemstillingene over samlet jeg inn data fra voksne informanter på norskkurs. Materialet består av to stiler og to utfyllingsoppgaver fra to forskjellige tidspunkter.

Først behandles bruk av bestemthet - er bestemthet brukt der kategorien skal brukes eller ikke? Etterpå undersøkes formene av bestemtheten som er brukt – er de riktige eller avviker de fra målspråksnormen? Med data fra to ulike tidspunkter håper jeg å kunne si noe om hvorvidt informantene nærmer seg målspråksnormen fra første til andre gang oppgavene ble utført.

Informantene i undersøkelsen er ni voksne innvandrere og flyktninger på norskkurs i kommunal voksenopplæring på Østlandet. Slik opplæring er nivåbasert, og informantene gikk på det høyeste nivået da undersøkelsen ble gjennomført. Det er de samme informantene på begge tidspunktene. Informantene regner kinesisk, tsjetsjensk, engelsk og russisk som sitt morsmål. Ved første datainnsamling hadde de gått på norskkurs i fra ca. 200 til ca. 700 timer.

1.4 Oppgavens struktur

Etter innledningen kommer teorikapitlet der jeg først belyser den norske normen for bestemthet som funnene skal ses opp imot. I dette kapitlet ser jeg også på aktuell andrespråksforskning. Hatch (1983) har undersøkt innlæring av morfemer og har utarbeidet en vanskelighetskala for slik innlæring. Lund (1997) hevder at innlæreres vanskeligheter med å tilegne seg nye språkssystemer avhenger av hvor lett eller vanskelig det er å finne deres semantiske og pragmatiske funksjon. Dette er interessante utgangspunkt for å vurdere eventuelle problemer ved tilegnelse av norsk. Tidlig i arbeidet med oppgaven så jeg at det var flere avvik i flertallsmarkeringene i ubestemt form hos informantene. På bakgrunn av et

relativt stort antall forekomster i materialet og Hatchs og Lunds hypoteser om pluralismorfemene blir ubestemt form flertall behandlet nærmere selv om undersøkelsen i utgangspunktet var avgrenset til bestemthet.

Ellis (1985 og 1994) behandler variasjon i innlærerspråk blant annet etter hvilken kontekst ulike språklige trekk kan inngå i, og Tarone (1988) behandler blant annet variasjon ut fra oppgavetype. Begge temaene er aktuelle for denne undersøkelsen som har stiler med ulik språklig kontekst og to typer oppgaver, stiler og utfyllingsoppgaver. Markerthet i språk behandles i 2.6 for å se norsk bestemthet i et språktypologisk lys. Kapittel 2 avsluttes med tidligere norsk forskning, Lies hovedoppgave (1993) om norske nominalfraser og Størens (2007) om fossilisering. I begge oppgavene inngår behandling av bestemthet.

I kapittel 3 blir det gjort rede for metode, materiale og informanter. Avklaringer som er gjort før registrering av bestemte fraser som riktige eller avvikende presenteres i 3.4.1.

I kapittel 4 analyseres dataene. Her blir også ubestemt form flertall behandlet, ref. over, i 4.4 Andre funn – entall og flertall. I kapittel 5 drøftes funnene. I 5.7 behandles pedagogiske overveielser. Kapittel 6 inneholder oppsummeringer og konklusjoner.

Språkmaterialet som danner grunnlaget for denne undersøkelsen ligger ved som vedlegg 1. En oversikt over alle vedlegg og tabeller står til slutt i innholdsfortegnelsen.

1.5 Noen begrepsavklaringer

Noen begreper i oppgaven trenger en forklaring.

Mellomspråk brukes om a) språkbruken til en språkinnlærer i forsøk på å kommunisere på målspråket, dvs. mellomspråksytringer eller mellomspråkstekster. Det blir også brukt om b) språkinnlærerens viten eller mentale grammatikk, mellomspråkskompetansen, jf. Berggren og Tenfjord 1999:373. I denne oppgaven brukes *mellomspråk* i den første betydningen.

Innlærerspråk brukes om språket til innlærere av andrespråk. I dag brukes *innlærerspråk* på tilsvarende måte som *mellomspråk*, se over. I denne oppgaven brukes begge termene.

Underproduksjon kan ifølge Berggren og Tenfjord (1999:376) observeres når det er mindre frekvent bruk av en struktur hos en innlærergruppe i forhold til en annen og hos innlærere i forhold til målspråksbrukere. I denne oppgaven er *underproduksjon* brukt som en betegnelse på informantenes underforbruk av bestemt form i forhold til målspråksnormen, det vil si om ubestemt form er brukt der det skulle vært bestemt. Termen *overproduksjon* bruker jeg i denne oppgaven om forekomster av bestemt form der det skulle vært ubestemt.

Saliens er forhold ved innputten som gjør at enkelte språklige fenomener lett blir lagt merke til. For eksempel er ord som står initialt i en ytring, lettere å legge merke til enn ord som står inne i en ytringsstreng (Berggren og Tenfjord 1999:375). I denne oppgaven er *saliens* brukt i forbindelse med endelser, særlig bestemthetsendelser, som er trykklette og kan være vanskelige å oppfatte for innlærerne: De har manglende *saliens*.

2 Teoretisk bakgrunn

I dette kapitlet behandles i hvilken grad bestemthet er vanskelig, den norske substantivfrasen, kategorien bestemthet i norsk, definite og indefinite substantivfraser og herunder bruk av bestemthet i norsk, possessiver, genus, numerus og adjektiv. Kategorien bestemthet, informantenes morsmål og markerthet behandles før teorier om hva som er vanskelig for innlærere av et nytt språk. Vanskeligheter knyttet til innlæring av frie og bundne morfemer, (Hatch 1988), og vanskeligheter knyttet til språktrekks pragmatiske og semantiske funksjon, (Lund 1997), er her det sentrale. Deretter behandles teori om variasjon i mellomspråk, (Ellis 1985), blant annet ut fra ulike oppgavetyper (Tarone 1988). Kapitlet avsluttes med tidligere norsk forskning på dette feltet.

2.1 I hvilken grad er bestemthet i norsk vanskelig?

Når det gjelder å lære grammatikk i andrespråket, og kanskje særlig morfologi, som denne oppgaven handler om, kan det være mange utfordringer. Ellis (1994:20) sier at på et tidlig stadium tilegner innlærerne seg noen morfologiske trekk, men mange dukker ikke opp før mye seinere, om innlærerne tilegner seg dem i det hele tatt. Med dette peker Ellis på at innlærerne står overfor til dels store utfordringer når det gjelder tilegnelse av morfologi.

Substantiv- og adjektivfraser vil her bli belyst fra et norsk grammatisk ståsted. Men først litt om hva språkforskere har skrevet om kategorien bestemthet. Golden og Mac Donald (1990:17) sier at det største problemet for dem som ikke har det samme systemet som norsk, er bruk av bestemt og ubestemt form, og Tingbjörn (1979:55) skriver:

Att lära sig bestämdhet och dess rätta användning är säkert en av de allra största inlärningsvårigheterna för alla dom som har förstespråk som saknar denna kategori. (...) Den dubbla bestämdheten m.m. orsakar stora problem även för elever från språk som har bestämdhet (tyska, engelska, romanska språk, grekiska och arabiska). Inte minst är det angeläget att vara medveten om att bestämd form hos adjektiv (sk ”svag böjning”) endast förekommer i de nordiska språken, tysk och arabiska samt (i begränsad omfattning) i serbokroatiskan.

Vinje (2002) sier at ”dobbelbestemmelse i de nordiske språkene er et særmerke for norsk og svensk, men at det ikke finnes heldekkende regler for den som skal velge mellom enkelt og dobbelt bestemmelse.” Min erfaring fra klasserommet peker i samme retning: Kategorien bestemthet kan være vanskelig å tilegne seg for innlærere av norsk.

2.2 Substantivfrasen i norsk - oppbygging

I denne oppgaven brukes begrepet *substantivfrase* i tråd med Faarlund, Lie og Vannebo (1997:233) om en frase som normalt har et substantiv som hovedord eller kjerne. Den kan bestå av kjerne alene eller av kjernen pluss foranstilte og etterstilte adledd. Det kan være bestemmere og beskrivere på begge sider av kjernen: *Den gamle bilen hans i garasjen*. Kjernen bestemmer adleddenes bøyning eller ”tildeler genus- og tallegenskaper til adleddene” (op.cit.:236).

Demonstrativer og kvantorer står som regel foran kjernen:

den smaken (SH2)*

alle stedene (SD1)

mens possessivene kan stå både foran og etter:

* Bruken av eksempler på norsk bestemthet i teksten er fra informantene i denne undersøkelsen hvis ikke annet er oppgitt. Eksemplene er angitt med referanse til informanten og hvilken stil eller utfyllingsoppgave, for eksempel SB1, stil nummer 1 fra informant B eller UB1, utfyllingsoppgave nummer 1 fra informant B. Eksemplene viser både brudd på målspråksnormen og riktig bruk av bestemthet.

mitt hus

huset mitt (SJ1)

Som foranstilte beskrivere har vi først og fremst adjektivfraser:

den russiske balletten (SD2)

Etter kjernen kan vi i tillegg til possessivene ha preposisjonsfraser, leddsetninger, apposisjoner og infinitivskonstruksjoner:

den første byen i Europa som fikk gatebelysningen (SA2)

En substantivfrase kan også ha utelatt kjerne. Det gjelder ord som lett lar seg tenke inn i teksten, eller ord som en kan slutte seg til er utelatt ut fra kontekst (op.cit.:240):

alle gamle, alle syke (SJ1)

midnattsolen er på den vakreste (SA2)

Men beste er at alt er billig (SE2)

2.3 Kategorien bestemthet i norsk

Bestemthet er en grammatisk bøyingskategori ved substantiv**. Utenfor germanske og romanske språk er dette sjelden, og bestemthet kan uttrykkes på ulike andre måter. I de fleste språk som har bestemthet, uttrykkes den med et eget ord foran substantivet, en foranstilt *bestemt artikkel*, for eksempel *the* i engelsk og *la* og *le* i fransk. I norsk uttrykkes bestemthet gjennom bøyingsendelser og bestemthetsartikkel knyttet til adjektivet. Denne måten å markere bestemthet på fins bare i de nordiske språkene og i noen språk på Balkan.

** Presentasjonen av norsk bestemthet baserer seg i hovedsak på Faarlund, Lie og Vannebo (1997), Golden, Mac Donald og Ryen (2008), Vinje (2005).

Bestemthetsendelsen markerer substantivets genus og tall: *båten, boka, huset, båtene*. Disse endelsene er alltid trykksvake og kan derfor være vanskelige å oppfatte for innlærere av norsk. Bestemthet kan også uttrykkes ved adjektiv (svak bøyning): (den) *nye båten*.

2.4 Definitte og indefinitte substantivfraser

Substantivfraser kan ha enten definitt (bestemt) eller indefinitt (ubestemt) betydning. Definitte fraser bruker vi når den som snakker eller skriver forventer at mottakeren vet hvem eller hva det refereres til: Det er noen eller noe som har vært omtalt eller nevnt tidligere eller på annen måte er framme i mottakerens bevissthet. Et slikt substantiv har anaforisk referanse. I definitive substantivfraser står substantivet i bestemt form. Refererer substantivfrasen til noe som finnes i omgivelsene eller i talesituasjonen, har frasen deiktisk referanse. Introducerer substantivfrasen en ny referent, ukjent for mottakeren, er den indefinitt. Nye referenter introduseres i ubestemt form, ofte med ubestemt artikkel.

I definitive substantivfraser blir referansen til substantivet bestemt ved bestemt form av substantivet eller ved foranstilte bestemmere som demonstrativer og noen kvantorer. Dette blir nærmere behandlet i 2.4.1. ”Som generell regel gjelder at bestemt form på kjernen impliserer definitt innhold, mens ubestemt form på kjernen ikke impliserer noe”, ifølge Faarlund m.fl. (1997:283). ”Generell regel” er nødvendig å si her, for det er unntak, for eksempel impliserer *mitt hus* definitthet selv om kjernen er ubestemt, jf.2.4.1. Det samme gjelder fraser med determinativet *egen*. Et substantiv i ubestemt form kan altså være kjerne i en definitt substantivfrase. Da vil andre deler av frasen enn substantivet uttrykke definittheten. Men et substantiv i bestemt form kan ikke være kjerne i en indefinit substantivfrase.

2.4.1 Bruk av bestemthet i norsk

Et hovedskille mellom bruk av ubestemt og bestemt form ligger i om det vi refererer til er kjent eller ukjent for mottakeren.

Vi bruker bestemt form når noe er kjent fordi det er nevnt tidligere. Substantivfrasen er da anaforisk bestemt av forhold i teksten og ”det diskursuniverset teksten inngår i” Faarlund m.fl. (1997:283).

(... kjøper jeg et stort hus.) Ved siden av huset er det et glass hus (...) SJ1

Innlærerne blir ofte kjent med regelen om at vi bruker ubestemt form første gang et substantiv blir nevnt som i eksemplet over. Men det trenger ikke være samme ord som kjerne, som i eksemplet over. Blant annet viser regelen om anaforisk bruk av substantivet seg mange ganger ikke å være så absolutt.. Eksemplene er Michaelsens (1993:46):

Vi gikk innom en restaurant og spurte kelneren ...

Michaelsen hevder at semantiske regler noen ganger kommer på kollisjonskurs med de formelle. Selve ordet som brukes ”andre gang”, trenger ikke være nevnt eksplisitt, vi trekker slutninger av det som er sagt. Her forventer vi at det er en kelner på en restaurant.

Om innlærerne har lært den semantiske regelen om ny versus kjent informasjon, kan de lett komme i situasjoner hvor den ikke gjelder.

Læreren delte klassen i grupper. Hver gruppen skulle ...

Her må den semantiske regelen vike for den formelle: ubestemt form av substantivet etter *hver* – selv om det er nevnt tidligere.

Også eksemplet nedenfor viser noe av kompleksiteten i reglene for bruk av bestemthet i norsk:

På kafé kan man spørre:

Hva koster en kopp kaffe og et smørbrød?

Og en innlærer kan svare:

Koppen kaffen koster fem kroner og smørbrødet koster ...

Vi kan her velge om vi vil svare i ubestemt eller bestemt form. Ved bestemt form er *smørbrødet* riktig, og for *koppen kaffen* må vi ty til det spesielle, sier Michaelsen: *koppen med kaffe*.

Bestemt form brukes også når noe er kjent ut fra sammenhengen eller på grunn av kunnskaper de fleste har. Vi omtaler noe i bestemt form når vi trekker slutninger eller assosierer på grunnlag av de kunnskapene og erfaringene vi har. *I går fant politiet (...) Politiet* har bestemt form første gang det brukes, det har bare en referent ut fra kunnskaper alle har. Slik er det også når det substantivet betegner, er det eneste i sitt slag: jorda, universet, sola, månen, himmelen. Hagen (1998) kaller dette ”absolutt unik referanse”:

(...) så vakkert i himmelen (SA1)

Sola skinner (SG2)

Kjentheth er det også når det vi refererer til, kan iakttas direkte av samtalepartnerne (deiktisk referanse), når noe kan identifiseres innenfor et fellesskap, når vi slutter fra helhet til del, når vi slutter fra gjenstand til egenskap, når vi slutter fra begivenhet eller handling til den som utfører handlingen, når vi markerer en logisk forutsetning for noe og når substantivet betegner en hel art, det vi kaller generisk referanse. Denne typen kjentheth og dermed bestemthet blir ikke nærmere behandlet i denne oppgaven fordi det ikke er noen slike forekomster i materialet.

Substantiv og adjektiv settes også i bestemt form når substantivfrasens referanse blir bestemt av foranstilte bestemmere til kjernen.

Possessiver

I moderne norsk er det vanligst at possessivene står etter substantivet:

Huset mitt (skal stå toppen) (SJ1)

Dette er det eneste tilfellet hvor en bestemmer står etter kjernen. Men possessivene kan også stå foran kjernen:

min nabo (SA1)

Den formelle regelen sier at hvis possessivet står foran kjernen i substantivfrasen, skal substantivet stå i ubestemt form. Frasen uttrykker likevel bestemthet, og referansen er definitivt på grunn av den tilhørigheten possessivet uttrykker:

vårt hus (SH1)

min by (SG1)

Slik foranstilling er særlig vanlig når possessivet har trykk og skal vise en motsetning:

Det er min bok, ikke din.

At rekkefølgen på adledd og kjerne kan veksle slik, skaper ofte problemer for innlærere. Og at ulik rekkefølge på leddene også fører til ulik form på substantivet, gjør bøyningssystemet for bestemthet uoversiktlig og vanskelig å bruke riktig. Vanligvis bestemmer kjernen hvilken form adleddet skal få, men når det gjelder possessiver, er det plasseringen av dem som avgjør formen på kjernen.

Eiendomsforhold kan også uttrykkes ved et preposisjonsledd, da må substantivet stå i bestemt form:

veska til Thea

Et substantiv i genitiv står foran et annet substantiv og viser hvem dette substantivet tilhører eller er knyttet til. Genitiv brukes ofte i forbindelse med et egennavn eller et substantiv i bestemt form:

Auds bok

Jentas sykkel

Substantivet kan også stå i ubestemt form:

En mors kjærighet

Når genitiven uttrykker eiendomsforhold, kan den også stå predikativt:

Bilen er Britts.

Demonstrativer

Demonstrativene *denne (dette, disse)*, *samme* og trykksterk *den (det, de)* har definitt referanse: (å smake den usbekiske maten), da dere aldri vil glemme den smaken (SH2)

(...) kan man aldri glemme den opplevelsen (SJ2)

Hovedregelen er at vi bruker bestemt form av substantivet sammen med demonstrativ:

(...) bygde russerne denne byen (SD1)

I dette huset (SC1)

Men *samme* brukes enten alene eller sammen med et substantiv i ubestemt form eller i bestemt form med artikkel:

De bor i samme by.

De bor i den samme byen.

Ved konkrete substantiv bruker vi stort sett bestemt form. Da får vi adjektivets bestemte artikkel eller demonstrativ og bestemt form av substantivet. Det er ofte ingen klar betydningsforskjell mellom ubestemt og bestemt form, men bestemt form har ofte et mer muntlig preg. Bestemt form er i dag det vanligste, både skriftlig og muntlig, med unntak av noen faste uttrykk, jf. 2.4.4.

Den, det og de brukes som bestemmere i substantivfraser med foranstilte adjektiv, også kalt adjektivets bestemte artikkel. De er demonstrativer bare når de får ekstra trykk. Det kan ofte være vanskelig å skille mellom demonstrativet *den* og substantivets bestemte artikkel for innlærere. Den danske grammatikeren Aage Hansen (1927:32,33) peker på at demonstrativene konkurrerer med bestemt form, og at det er umulig i alle tilfeller å dra et betydningskillemellom de to uttryksmåtene. Om bestemt form sier han: "Den egentlige artikkelbetydning er den at angive, at noget er bekendt i forvejen af den tiltalte. Denne betydning er væsensforskjellig fra demonstrativets i nuværende dansk."

Kvantorer

Kvantifiserende substantivfraser med kvantorene *alle* og *begge* har definitivt innhold. Etter *alle* kan vi ha både ubestemt og bestemt form av substantivet. Tenker vi på *alle* i en avgrenset gruppe, bruker vi bestemt form:

Alle stedene i byen min (SD1)

Tenker vi generelt, bruker vi ubestemt form:

Alle barnehagebarn er under sju år.

Etter *begge* godtar vi både bestemt og ubestemt form av substantivet, bestemt form når det refereres til konkrete størrelser:

Begge bilene er røde.

I tillegg til determinativene, som nevnt over, følges adjektivene *hel* og *halv* av et substantiv i bestemt form - uten bruk av foranstilt bestemt artikkel:

hele byen (SA2)

hele døgnet (SG2)

Det er flere slike uttrykk i materialet. Jeg kommer tilbake til dem i 5.2.6.

2.4.2 Genus

Norsk har tre genus, men vi har få klare regler for å tildele genus til substantiv. Derfor må innlærere lære seg genus som en egenskap ved substantivet samtidig med det nye ordet. Ikke alle språk har grammatisk genus, det mangler for eksempel engelsk, finsk og tyrkisk. Men noen språk som har det, har regler for tildeling av de ulike genus, for eksempel spansk: De fleste ord som ender på *-a* er hunkjønn, de fleste som ender på *-o* er hankjønn.

For denne oppgaven er genus relevant når det gjelder spørsmålet om informantene produserer riktig form av substantivet. Norsk krever ulik bestemthetsendelse i entall i de ulike genus, og genus får konsekvenser for adledd som bøyes i samsvar med kjernens genus, for eksempel determinativer og adjektiver. Ifølge Lund (1997:325) er genusbordene generelt vanskelige å tilegne seg fordi de sjelden eller usystematisk refererer til innhold i virkeligheten. Lund sier videre: ”Genusbordene har således sjældent og usystematisk en semantisk funksjon, og er måske primært en rest der skal bære andre funktioner som definitthet. Men genus er trods alt lettere å tilegne i forbindelse med substantiver end med adjektiver ...”. Dette kommer jeg tilbake til i 5.2.1.

2.4.3 Numerus

Alle språk kan på ett eller annet vis uttrykke om det er en eller flere gjenstander det er snakk om. Bestemt form flertall i norsk har egne - og ulike typer - endelser: for eksempel *jentene*, *innvandrerne* og *glassa*. Her uttrykker den samme endelsen både flertall og bestemthet. I ubestemt form er de vanligste *-er*, som i *jenter*, men også for eksempel *-ere*, *innvandrere*, og ingen endelse, *hus* (-). Adjektiv har flertallsendelsen *-e* både i ubestemt og bestemt form flertall.

Ikke alle språk må markere numerus. I for eksempel kinesisk markeres ikke flertall av substantiv. For innlærere med et slikt morsmål kan flertallsmarkeringen i norsk noen ganger oppleves som redundant, en overflødig markering: Vi sier *fem biler* og markerer flertall to ganger, både gjennom tallordet og flertallsendelsen på substantivet. I norsk må vi altså markere flertall av substantivet selv om andre ledd også uttrykker flertallighet.

2.4.4 Adjektiv og adjektivartikkel

Norske adjektiv er kjennetegnet ved egne bøyingsendelser. Mange språk mangler en slik adjektivmarkering fordi andre ledd i setningen kan uttrykke den samme informasjonen. Golden og Mac Donald (1990:17) sier at adjektiv er den ordklassen som bøyes mest i norsk ”og etter all sannsynlighet avviker bøyningen på flere måter fra alle innvandrerspråkene.” Adjektivene i norsk bøyes i genus, bestemthet og tall i samsvar med det substantivet de står til. Andre språk kan også ha en form for samsvarsbøyning, og i noen bøyes adjektivene også i kasus, mens adjektivene i for eksempel engelsk er ubøyelige. I norsk har altså adjektivet bestemthetsbøyning - sterk form flertall og svak form er vanligvis identiske: *store*. Vi bruker svak form av adjektivet når det er adledd i en substantivfrase som er bestemt:

(den) usbekiske maten (SH2)

I tillegg har norsk adjektivets foranstilte bestemte artikkel (*den, det, de*)

den russiske hovedstaden (SD2)

Det er verdt å merke seg at en slik bøyning av substantiviske ledd med tre ganger bestemthet, er ukjent i de aller fleste språk.***

**** Tre ganger bestemthet omtales i grammatikken både som dobbelt bestemthet og overbestemthet, jf. for eksempel Faarlund m.fl. (1997:296).*

Ved mange navn og betegnelser er imidlertid ubestemt form av substantivet vanlig selv om det står sammen med adjektiv og adjektivartikkel:

Den røde plass

den franske revolusjon

Ubestemt form av substantivet er også vanlig ved abstrakter i flertall:

de siste nyheter

de økonomiske beregninger

Det gjelder også i mange substantivfraser der kjernen er et fremmedord:

den nye status

I slike tilfeller er det adjektivartikkelen og adjektivet i bestemt form som uttrykker bestemtheten.

Gjennomgangen over viser at en bestemt substantivfrase med adjektiv i norsk krever tre ganger bestemthet: substantivet, adjektivet og adjektivets bestemte artikkel i bestemt form. I slike fraser er adjektivets bestemte artikkel obligatorisk, bestemthetsendelse på substantivet er ikke alltid det. Utover tilfeller som er nevnt, må en likevel kunne si at bestemthetsendelsen på substantivet i dag er blitt nærmest obligatorisk. Valget mellom enkel og dobbel bestemmelse er for mange i liten grad reelt, verken for nordmenn eller innlærere av norsk som andrespråk. I moderne norsk brukes enkel bestemmelse svært lite utover det nevnte. For denne undersøkelsens "østnorske" informanter kan formen neppe anses som et reelt alternativ: De har mest sannsynlig knapt hørt den i dagligtale og neppe lært den på norskkurs.

2.4.5 Oppsummering av bestemthet i norsk

I norsk realiseres bestemthet annerledes enn i mange andre språk. Vi har regler for når vi skal bruke ubestemt og bestemt form, men de viser seg i mange sammenhenger likevel ikke å

gjelde fordi andre regler overstyrer. Som generell regel gjelder at bestemt form på kjernen i en substantivfrase impliserer definitt innhold, men definte fraser kan også ha kjernen i ubestemt form, for eksempel ved foranstilt possessiv og etter determinativet *egen*. Og det er flere unntak fra "førstegangsregelen" om ukjent informasjon i ubestemt form, jf. Michaelsens eksempler i 2.4.1. Reglene kan derfor bli uklare og vanskelige å praktisere riktig. I tillegg kan den store formvariasjonen være en utfordring for innlærere. Det norske genussystemet genererer ulike endelser på substantivene i bestemt form, ulike i entall og flertall, og adleddene bøyes i samsvar med substantivet de står til. Substantivfraser med tre ganger bestemthet, som norsk har, er ukjent i de aller fleste språk.

2.5 Kategorien bestemthet og informantenes morsmål

Som nevnt innledningsvis realiseres bestemthet på norsk annerledes enn i mange andre språk. I det følgende skal vi se på hvordan bestemthet uttrykkes i informantenes morsmål, som er russisk, tsjetsjensk, engelsk og kinesisk.

Russisk er et syntetisk språk med et velutviklet bøyningssystem. Substantivet har tre genus som alle har sin spesielle endelse, og genus kommer til syne på substantivenes samsvarende ledd. Men russisk har ikke den morfologiske kategorien bestemthet, derfor heller ikke artikler, verken ubestemte eller bestemte. Bestemthet ved substantiv kan i russisk uttrykkes gjennom ordstilling. Ønsker man å uttrykke at noe gjelder en bestemt bok, kommer *bok* i begynnelsen av en setning: *Bok ligger på bord* (dvs. boka). Står *bok* til slutt, gjelder det en ubestemt bok: *På bord ligger bok* (dvs. ei bok). Bestemthet og ubestemthet kan også i noen tilfeller uttrykkes gjennom kasus: bestemt (akkusativ) og ubestemt (genitiv).

Adjektivene har lik funksjon i norsk og russisk. De bøyes også på russisk i samsvar med det substantivet de står til, i genus og tall. Mens det russiske adjektivet har kasusbøyning, har det norske ubestemt og bestemt form (Mathiassen 2004, Grønland 1992).

De tsjetsjenske informantene i undersøkelsen har fått sin skolegang på russisk, med opplæring i tsjetsjensk som et fremmedspråk, om de har fått slik opplæring i det hele tatt. De betrakter tsjetsjensk som sitt morsmål. Og tsjetsjensk og russisk er svært forskjellige, ifølge informantene. Det har vært vanskelig å få tak i informasjon om tsjetsjensk, både i kontrastive

grammatikker og på Internett. Derfor er det som her sies om tsjetsjensk, i hovedsak bygd på muntlig informasjon fra informantene. Når det gjelder bestemthet, sier de at russisk og tsjetsjensk er sammenfallende: Ingen av språkene har kategorien. Men bestemthet kan uttrykkes på tsjetsjensk - som på russisk - ved hjelp av kasus og ordstilling.

Engelsk har kategorien bestemthet og foranstilt ubestemt og bestemt artikkel. Men engelsk mangler genus, og dobbel bestemmelse finnes ikke. Engelsk har heller ikke bestemthets- og numerusbøyning av adjektiv.

Kinesisk har ubestemt artikkel som uttrykkes ved "1" (en) fulgt av en klassifikator, som varierer etter hva slags substantiv den står til. Det fins altså mange ulike klassifikatorer. Bestemt artikkel kommer til syne bare i relativsetninger. Og da blir dens plass tatt, som i alle andre tilfeller, av "the distinguished adjectives" che ko (denne) og na ko (den). Disse finnes også i flertall. Grammatisk genus fins ikke. Flertall av substantiv markeres ikke, men kommer til uttrykk ved flertall av tilhørende adjektiv (Williamson 1958).

Førstespråksinnflytelsens betydning når man skal lære et nytt språk, har vært et stort og omdiskutert tema innen andrespråksforskningen. Førstespråkets innflytelse representerer bare én faktor, som er vanskelig å skille fra andre faktorer og derfor vanskelig å måle betydningen av isolert sett. Men det er i dag enighet om at førstespråket har en betydning for andrespråksinnlæringen selv om den nok er ansett som en mindre viktig faktor i dag enn for noen tiår tilbake.

2.6 Andrespråklæring - hva er vanskelig?

I første del av dette kapitlet behandles markerhetsteorien som kan belyse innlæringsvansker på bakgrunn av typologiske språkforskjeller. Deretter ser jeg på hva to sentrale andrespråksforskere sier om tilegnelsesvanskeligheter ved innlæring av et nytt språk. Hatch (1983) har forsket på innlæringsvanskeligheter ved frie og bundne morfemer. Norsk bestemthet uttrykkes med begge. Både Hatch og Lund (1997) er opptatt av språkets funksjon. Lund har konsentrert seg om samspillet mellom førstespråksinnflytelse og semantisk

pragmatisk funksjon i andrespråket. Både dette og hennes drøfting av tilegnelse av adjektivmorfologi er interessant for min oppgave.

2.6.1 Markerthet

En måte å finne ut om områder i verdens språk kan regnes som enkle eller komplekse, har vært å lete etter asymmetrier eller ulikheter mellom ellers like grammatiske størrelser (Berggren og Tenfjord 1999:74). En slik type asymmetri er kalt markerthet (merkethet). Markerte eller merkete trekk defineres vanligvis som vanskelige å lære, som mer kompliserte enn det umerkete motstykket og som typologisk lite frekvente (Carlsen 2003:31). Forholdet mellom innlæringsvansker og markerthet og hva som gjør noe mer markert enn noe annet, er blitt viet stor oppmerksomhet i andrespråkforskningen. Det har innen lingvistikken vært vanlig å se på noen språklige trekk som vanskeligere å lære enn andre, men man har ikke hatt noen omforent og akseptert definisjon av hva *vanskelig* betyr og hva som er vanskeligere enn noe annet. En av de vanligste måtene å definere dette på er nettopp gjennom markerthetsbegrepet. Ifølge språktypologisk markerthetsdefinisjon er et trekk som er vanlig, umarkert, mens et trekk som er uvanlig, markert. Ifølge Berggren og Tenfjord (1999:75) er det generell enighet blant lingvister om at det synes å være sammenheng mellom frekvens og strukturell enkelhet.

Hagen (1998) sier at bestemthet i norsk er et *merket* (markert) trekk i forhold til ubestemthet. Han sammenlikner det med pluralis, som er et merket trekk sammenliknet med singularis. At pluralis er *merket*, betyr at formen "har en semantisk og syntaktisk innholdsfylde singularisord mangler", eller at de har et merke som singularisord ikke har.

Hagen sier videre:

Vi representerer altså pluralis som et positivt merke, mens singularis må forstås som det "å ikke ha pluralismerket". Den presise karakteristikken av singularis er derfor "ikke-pluralis". Dette gjør det rimelig å representere kategorien ved trekkparet (+/-pluralis). Og (-pluralis)-former omfatter således ikke bare tellelige substantiver med bare én referent, men også utellelige massesubstantiver (som bensin, jern, mel etc.) Umerkete former er således mindre restriktive i sine referensielle muligheter enn merkete. På tilsvarende vis som pluralis er merket i forhold til singularis, er bestemt formmerket i forhold til ubestemt, som vi nå kan representere med trekkparet (+/- bestemt) (op.cit:30).

Når det gjelder andrespråklæring, er det antatt at umarkerte trekk ved førstespråket ofte blir brukt for å strukturere mellomspråk, mens språklige markerte trekk ikke blir overført. Eckmann framsatte i 1977 sin ”Markedness Differential Hypothesis”. Her hevdet han at områder der innlæreren kan møte tilegnelsesproblemer, kan predikeres på bakgrunn av en systematisk sammenlikning av grammatikkene i morsmålet og målspråket og på bakgrunn av markerhetsrelasjoner i en universell grammatikk. Her sidestilte Eckmann vanskelighetsgrad med markerhet. Hypotesen ga tre prediksjoner for førstespråksinnflytelsen på andrespråklæringen:

De områdene av S2 som avviker fra S1 og som samtidig er mer markerte enn tilsvarende områder i S1, vil være vanskelige å lære. Den relative vanskegraden på disse områdene vil variere med graden av markerhet i S2-området som skal læres. De områdene av S2 som avviker fra S1, men som ikke er mer markert enn tilsvarende områder i S2, vil ikke være vanskelige å lære (Berggren og Tenfjord 1999:221).

Berggren og Tenfjord gjengir Larsen-Freeman og Long (1991:107) som sier det samme: Vanskelighetsgraden reflekterer graden av markerhet.

Etter hvert modererte Eckmann sin hypotese fordi man fant feilmønstre i mellomspråk, for eksempel for innlæring av ulike grammatiske trekk, på felter der det ikke er markerhetsforskjeller mellom de to aktuelle språkene. Vanskeligheter kunne altså oppstå på tross av at morsmålet og målspråket hadde den samme strukturen og dermed samme grad av markerhet. Det skulle vise seg at umarkerte strukturer kan oppstå som overgangsformer i innlærerspråk selv om de ikke finnes verken i morsmålet eller i målspråket. Blant andre Hyltenstam (1984:43) viser at umarkerte kategorier vil bli foretrukket framfor markerte i tidlige innlæringsfaser uavhengig av både morsmål og målspråk. Det kan derfor se ut til at det er markerhetsforskjeller i målspråket som gjør noe vanskelig å lære og ikke forskjeller mellom språkene (Berggren og Tenfjord 1998:223).

Hammarberg (1988, referert i Lund 1997) mener at det sentrale forholdet mellom første- og andrespråket er korrelasjonen mellom markerhet og kjenthet. Språktypologisk sett er det ofte slik at umarkerte trekk finnes i mange språk, og det er en relativ sannsynlighet for at disse trekkene finnes i morsmålet. Det er dette Hammarberg bygger sin hypotese på. Han

går også ut fra at de kjente trekkene er lette, uavhengig av markerthet. Alt som er umarkert, er lett, uavhengig av om det er kjent eller ikke. Av dette følger at det som er ukjent og markert, er vanskelig, mens det markerte kjente ikke skaper problemer. For Hammarberg blir de to viktigste kriteriene for letthet at innlæreren kjenner et gitt målspråkstrekk fra morsmålet sitt, eller at målspråkstrekket er umarkert (Lund 1997:57).

Lie (1993) sier at

markerthetsbegrepet også er brukt om morsmålsbrukeres oppfatning av ulike ords "kjernebetydning" i forhold til mer "overført" betydning og av formers vanlighet/uvanlighet. Slik kan enkel bestemmelse i norsk, fra innfødt synspunkt, ses som mer markert enn dobbel, men som mindre markert enn dobbel, sett i forhold til sjeldenhet i verdens språk (1993:20,21).

2.6.2 Innlæring av morfemer

Hatch (1983) hevder at tilegnelse av morfologi blir viktig for voksne andrespråksinnlærere når de opplever sosiale konsekvenser av avvik. Men for mange andre er morfologi "icing on the cake", ganske langt ned i viktighetshierarkiet. En av hennes informanter sier: "I'm hear and put more attention the big words. You know and ... something "house". I know "house" is the "casa" for me. And (...) and little words is no too important for me" (op.cit:56). Van Patten, gjengitt i Lund (1997:27) bekrefter at en slik holdning til "big words" og "little words" kan være vanlig:

When the communicative processing strategy is a controlled process, then the learner can attend only to informational content of the utterances. The elements carrying important communicative information become focal, and peripheral items may be lost if there are time constraints on the process. The learner, in effect, strips the sentence of communicatively non-important elements and only decodes for the focal items.

"Man hører hva, men ikke hvordan", sier Lund (1997:271). Innlærere i en tidlig tilegnelsesfase har bare kognitive ressurser til å bry seg om de delene av språket som bærer viktig kommunikativ informasjon, resten "ryger ud".

Hatch lanserer en hypotese om naturlig letthet eller vanskelighet for språklæring. Den er basert på perseptuell saliens, frekvens, ikke variasjon i former, klar semantisk verdi, fonologisk vanskelighet og universalitet. Hun mener disse forholdene og førstespråksinnflytelse er de viktigste forklaringene for læringsdata. Noen innlærere kan stå

overfor dobbelt bestemte avvik, de har sin årsak i begge disse forklaringene. Slike avvik er mer problematiske enn de avvikene som kan spores tilbake til bare en faktor, ifølge Hatch.

Hun mener man må se de ulike lingvistiske nivåene i sammenheng og på interaksjonen mellom dem. Hvis for eksempel innlærere av engelsk har problemer med å uttale konsonantgrupper korrekt, er denne informasjonen avgjørende hvis vi undersøker de samme innlærernes problemer med morfologi. Hvis de ikke kan uttale konsonantene riktig, vil de forenkle dem ved å kutte ut den siste. Da vil det se ut som om de ikke har lært flertalls *-s*, tredje persons *-s* i presens eller eieformen, ifølge Hatch. Derfor må man alltid undersøke lavere nivåers effekt på høyere. Og forskning viser hvor sterkt organiseringen av ordforrådet påvirker tilegnelsen av bøyingsmorfologien. Hatch har utviklet en naturlig letthets- og vanskelighetsskala for læring av morfemer:

1. Bound morphemes are more difficult than free morphemes (...) (...) stress is most universally placed on the penultimate syllable. Therefore, affixes are not perceptually prominent; they don't "stand out" in the stream of speech. Free morphemes can be learned as lexical items, whole words, rather than as affixes.
2. Affixes that are phonologically stable should be easier to learn than those that have several forms. For example *-ING* (...) should be easier than the plural, possessive and 3rd person singular (...) variant forms.
3. Affixes with clear semantic function should be learned before low frequency affixes (e.g. pluralis and possessives should be learned before aspect).
4. Highly frequency affixes within any language should be learned before low frequency affixes (e.g. pluralis before aspect).
5. Affixes that affect the phonological form of the word stem should be more difficult than those that do not change the stem.
6. Categories most universally marked by morphology should be easier than those least universal.
7. Inflections should be applied more accurately to action verbs and to highly concrete, "visual" nouns than to state verbs and abstract, difficult-to-visualize nouns.
8. Inflections should be applied more accurately where the organization of first language lexical categories can be transferred to the second language (1983:54).

Oppsummeringsvis sier Hatch at hvis en bøyingsform er naturlig lett, vil den kunne tilegnes tidlig selv om dens funksjon er ukjent. Men om funksjonen er klar, kan det være at den likevel ikke tilegnes tidlig hvis affikset ikke er regulært. Og komparativ *-er* i engelsk er semantisk lett, men er likevel ikke alltid lett å tilegne seg på grunn av at *-r* er vanskelig å artikulere i engelsk. Derfor må kanskje naturlighetsreglene for morfologi gis en hvis-så-formulering, hevder hun. Letthet/vanskelighet med artikulasjon, letthet/vanskelighet med

morfologiske prosesser og førstespråkets innflytelse, alle disse faktorene må tas med i betraktningen om vi skal forstå bruken av morfologiske markører hos andrespråksinnlærere.

Ser vi norsk bestemthet i forhold til Hatchs letthets-/vanskelighetsskala, vil vi se dette: Bestemthet i norsk har bundne og frie morfemer. De bundne er trykksvake og 'står ikke fram i talestrømmen' og kan dermed være vanskelige å lære. Det frie morfemet er adjektivets bestemte artikkel. Bestemthetsaffiksene er høyfrekvente, høy frekvens skal lette innlæringen, men de er, som sagt, ikke perseptuelt saliente. Kategorier som er universelt markert ved morfologi er lettere å lære enn de som er mindre universelle. Morfologisk bestemthet, slik vi har i norsk, er sjelden. Vanskelighetsskalaen til Hatch kan naturlig nok ikke gi noe direkte svar på om norsk bestemthet er vanskelig eller lett for innlærere. Men den sier noe om tilegnelse av morfemer, en viktig del av å tilegne seg bestemthet i norsk. Under neste punkt vil Hatchs teori bli sett sammen med Lunds.

2.6.3 Semantiske og pragmatiske funksjoner i språket

Lund (1997) spør "Lærer alle dansk på samme måte?". De hun omtaler som sekvensteoretikerne (Krashen, Dulay & Burt), mener at andrespråkstilegnelse foregår i den samme sekvensielle rekkefølgen for alle innlærere uavhengig av morsmål. De mener tilegnelsen foregår på samme måte som for førstespråket, og betydningen av morsmålet blir sett på som liten.

Etter å ha vært opptatt av disse "sekvensteoriene" over lang tid og satt dem opp imot sin egen undervisningserfaring i dansk som andrespråk, en erfaring hun ikke syntes stemte med disse teoriene, ønsket Lund å undersøke holdbarheten i dem. Hun samlet dansk som andrespråksmateriale fra seks informanter basert på tre muntlige og en skriftlig oppgave. På bakgrunn av analyser av dette materialet og etterprøving av noen av de nevnte sekvensundersøkelsene avviser hun at alle lærer andrespråk på samme måte. Lund lanserer isteden en ny kognitiv tilegnelsesteori bygd på et funksjonelt, ikke strukturelt, språksyn.

Hennes grunnhypotese er at innlærernes tilegnelse drives fram av kommunikative behov. Innlærerne søker de pragmatiske og semantiske funksjonene i det nye språket. Deres

tilegnelsesarbeid består i å tilskrive de ulike språklige uttrykkene en funksjon. Et uttrykk som bare kan forstås ut fra en grammatisk funksjon, er vanskelig å tilegne seg fordi det er vanskeligere å forstå, det er mer abstrakt, enn et som har en semantisk eller pragmatisk funksjon. Lund hevder derfor at det tar tid både å oppdage den grammatiske funksjonen i språket, finne ut hva den dekker og bli vant til at den er et krav selv om den ikke eller i svært liten grad har noen semantisk, pragmatisk funksjon.

Lunds undersøkelse av hvordan innlærere tilegner seg inversjon i dansk, er en viktig støtte for hennes teori: Innlærerne tilegner seg inversjon i spørsmål før i deklarativer. Hun forklarer dette med inversjonens semantiske og pragmatiske rolle i spørsmål. I ja-/nei-spørsmål er inversjonen det eneste som strukturelt bærer forskjellen på spørsmål og deklarativer (Lunds eksempler):

Kommer Jon?

Jon kommer.

Dermed blir inversjonen avgjørende for innlæreren for å kunne skille mellom spørsmål og deklarativer. Lund formulerer det slik: "En sannsynlig hypotese er at inversionen præcis er det træk der for læreren signalerer spørsmål" (op.cit.:160).

I deklarativer stiller det seg annerledes. Her har inversjonen verken semantiske eller pragmatiske implikasjoner, og den er ikke betydningsbærende (Lunds eksempler):

I går kom han hjem kl. 6.

I går han kom hjem kl. 6.

På dette grunnlaget slutter hun at inversjon tilegnes først i kontekster hvor den har semantisk og pragmatisk funksjon. Hun sier at innlærerne har ett sett av hypoteser for spørsmål, et annet for deklarativer. Det vil si at i den tidlige tilegnelsen er innlærernes hypoteser for spørsmålsfunksjonen VS-ordstilling, 'ett uttrykk til en funksjon'. Hypotesen for deklarativer er SV-ordstilling, uansett om målspråket krever inversjon eller ikke. Dette kaller Lund "en ikonicitet" mellom form og funksjon. Og hun refererer Givon (1990:966) som mener dette er

et trekk som styrer språk generelt: “The natural condition of language is to preserve one form for one meaning and vice versa.”

Det er altså en manglende eller svært lite gjennomskuelig semantisk og/eller pragmatisk funksjon som skaper vanskeligheter for tilegnelsen. De elementene i språket som har stor kommunikativ verdi er de bærende i det tidlige innlærerspråket, såkalte innholdsord som for eksempel substantiv, adjektiv og verb. Bøyningsmorfemer derimot er ofte redundante fordi den informasjonen de bærer fins andre steder i setningen.

Grammatiske strukturer i språket, som denne oppgaven omhandler, er, ifølge Lund, ikke vanskelige å tilegne seg fordi de er grammatiske. De er det bare hvis det ikke eller vanskelig kan knyttes en semantisk, pragmatisk funksjon til dem. Og det er grunnen til at det vil være lettere å tilegne seg definittetsmorfemer for substantiv enn for adjektiv: Her refererer definittetheten til innhold i virkeligheten som markeres via substantiv. Definittethet har derfor en særlig affinitet til substantiv, og derfor er det lettere å finne en semantisk, pragmatisk kjenthetsfunksjon for definittethet for substantiv enn for adjektiv (Lund 1997:324).

Også når det gjelder tilegnelse av pluralis, er det forskjeller mellom substantiv og adjektiv, hevder hun. Pluralismorfemer har som sin prototypiske funksjon å angi flerhet. Og de er ”per se” ikke vanskelige å tilegne seg, men det er avhengig av konteksten de er i, ifølge Lund. De har en affinitet til språklige uttrykk som refererer til tellelige forhold ved substantiv, substantiverte adjektiv og pronomer. Det er derfor lettere å se den semantiske og pragmatiske funksjonen for pluralis når formen er knyttet til substantiv og pronomer i flertall enn for adjektiv. Og mengdeangivelser vil hjelpe innlæreren på vei med morfologien. I *røde biler* vil innlæreren lettere kunne tilegne seg pluralismorfemet på substantivet enn på adjektivet fordi det på substantivet har en slik ”relativt let gjennomskuelig referentiel, semantisk funksjon – biler kan tælles – mens det vil være en kompleks oppgave at finne frem til en semantisk funksjon for det ikke-referentielle adjektivmorfem” (op.cit:269). Denne manglende semantiske funksjonen skal, ifølge Lund, være grunnen til at så mange innlærere aldri lærer den delen av adjektivmorfologien som har med numerus, definittethet og genus å gjøre. Å tilegne seg komparasjonsmorfemene, derimot, er mindre problematisk: De refererer til innhold i virkeligheten som markeres gjennom adjektiv, og derfor har kategorien komparasjon

en særlig affinitet til adjektiv. Lund antar at det er mye lettere å tilegne seg de bundne morfemene som knytter seg til kategoriene de har affinitet til, for eksempel tid for verb og tall for substantiv. Når det gjelder å tilegne seg pluralismorfemet for adjektiv, vil det kreve en strukturell forståelse av kongruens og pluralis, en forståelse på et helt annet abstraksjonsnivå, ifølge Lund.

Pluralismorfemet kan også betraktes som redundant, og redundans kan være en forklaring på innlæreres problem med morfologien. Lund avviser imidlertid dette som en tilstrekkelig forklaring. For det første er begge pluralismorfemer i *røde biler* redundante, det ene må i tilfelle være mer redundant enn den andre, hevder hun. For det andre vil substantivmorfemet fortsatt være lettere å tilegne seg enn adjektivmorfemet i en kontekst med *mange/to røde biler*, hvor begge pluralisformer er redundante på grunn av *mange/to* fordi pluralis ut fra en referensiell forståelse klart har med substantivet å gjøre. På samme måte vil tempusmorfemtilskrivning lettere formidles i en kontekst hvor det er en klar tidsmarkering med for eksempel et tidsadverbial og ikke til tross for det, hevder Lund. Konteksten vil hjelpe innlæreren med en semantisk og/eller pragmatisk innholdstilskriving av disse forholdsvis abstrakte morfemene. Hvor lett dette skjer, er avhengig av hvor abstrakte de er. Det vil derfor være vanskeligere for en innlærer å funksjonstilskrive adjektivmorfologien, som er svært grammatikalisert og kongruensbetinget, enn det er for den mer konkrete gjennomskuelige substantivmorfologien (op.cit.:270).

Hva kan det ovennevnte bety for informantene i denne undersøkelsen og deres forhold til bestemthet i norsk? Her må det grunnleggende spørsmålet være: Hva er den semantiske og pragmatiske funksjonen for bestemthet? *Hus* og *huset* representerer det samme, og om en innlærer sier det ene eller det andre, altså om bestemtheten er avvikende uttrykt eller manglende, vil neppe kommunikasjonene stoppe opp, innlæreren vil heller neppe bli misforstått eller korrigeret. Da må vi kunne si at bestemthet har liten semantisk og neppe heller avgjørende kommunikativ funksjon. Numerus kan være mer avgjørende for kommunikasjonen enn bestemthet fordi numerus har større semantisk funksjon.

2.7 Variasjon i mellomspråk

At innlæreres mellomspråk varierer, ser lærere hele tida. I innlærerspråk forekommer ofte riktige og avvikende former om hverandre, og en slik variasjon er nettopp ett av kjennetegnene på innlærerspråk. I denne oppgaven behandles blant annet kontekstuell variasjon, om innlærerspråket varierer slik at det blir flere avvik når oppgaven er mer krevende eller frasene blir mer utbygde. Blir det for eksempel flere avvik når frasene blir mer utbygde? Lie (1993) hevder en slik utvikling hos sine informanter. Med utbygging av frasene øker kravene til å mestre større grad av kompleksitet, og mulighetene for avvik øker.

2.7.1 Systematisk variasjon

Ellis (1985) behandler horisontal (på ett tidspunkt) og vertikal (over tid) variasjon på vei mot målspråket. Ethvert språk som en innlærer produserer, inneholder alternative regler for å utføre den samme funksjonen, hevder han. I noen sammenhenger er én regel brukt, i andre en annen. Ellis refererer Tarone (1983) som hevder at mellomspråk, som andre naturlige språk, er systematisk variable. Er det sammenheng mellom variasjonen og eksterne omstendigheter, kaller vi variasjonen systematisk.

Ellis hevder at andrespråksinnlæring kan forklares med to hovedhypoteser:

Mellomspråk er sammensatt av en serie variable systemer, og systematisk horisontal variasjon i mellomspråk er en forløper for vertikal vekst. Performanseforskjeller fra en setting til en annen vil ikke være absolutte, men relative, avhengig av oppmerksomheten som er brukt på form. Innlæreren opererer i et stilistisk kontinuum og produserer i ulike sammenhenger forskjellige utgaver av det korrekte målspråket og mellomspråksformer (1985:119).

Systematisk kontekstuell variasjon kommer til syne når språkbrukeren varierer bruken av lingvistiske former i samsvar med språklig kontekst. Ellis fant i en undersøkelse av zambiske innlærere av engelsk at deres bruk av tredje person presens -s ble korrekt brukt i enkle setninger eller i starten av mer komplekse setninger, men innlærerne hadde ubøyde former i slutten av komplekse setninger (Ellis' eksempler):

Moses lives in Lusaka.

Moses lives in Lusaka, but he work in Kafue.

Ellis (1994) refererer til en nederlandsk undersøkelse (Hulstijn og Hulstijn 1984) om effekten av tidspress, oppmerksomhet (mot innhold eller form) og metalingvistisk kunnskap på bruken av to nederlandske ordstillingsregler. Resultatene indikerte at verken tidspress eller metalingvistisk kunnskap i seg selv hadde noen effekt, men at oppmerksomhet mot form økte nøyaktigheten i begge strukturene. Men effekten av denne oppmerksomheten mot form viste seg å være konstant uavhengig av kunnskapen informantene hadde om de to reglene - enten de kunne gjengi dem korrekt, ikke kunne formulere dem i det hele tatt, delvis korrekt eller helt feilaktig.

2.7.2 Ikke-systematisk variasjon

Den ikke-systematiske variasjonen består av to typer: den ene er performanse-glipper, som ikke uttrykker innlærerens kompetanse på en korrekt måte. Den andre typen er variasjon på bakgrunn av konkurrerende regler i innlærerens kompetanse. Og slike regler praktiseres på måfå, ifølge Ellis (1985). Han mener at ikke-systematisk variasjon er svært viktig for å forstå hvordan mellomspråk utvikler seg. Innlæreren har ikke bare ett mellomspråkssystem, men flere separate og overlappende systemer, hevder han, og nye lingvistiske former oppstår i alle naturlige språk. Innlærerspråk er en spesiell type naturlig språk karakterisert av en svært høy grad av ustabilitet. Det blir konstant eksponert for nye lingvistiske former, og mange former eksisterer i begynnelsen side om side.

2.7.3 Variasjon som følge av ulike oppgavetyper

Andrespråksforskningen fant tidlig at når innlærere utførte ulike oppgaver, kunne mellomspråksproduksjonen deres variere betraktelig. En slik generell ”oppgaveeffekt” har mange forskere funnet. Hyltenstam (1983:60, gjengitt i Tarone 1988) sier vi må forvente variasjon på grunn av stilistisk variasjon, ulik grad av formalitet i den situasjonelle konteksten og annen variasjon avhengig av lingvistisk prosessering.

Tarone (1988) hevder det er funnet empiriske bevis for fire årsaker til en slik variasjon ut fra situasjon og oppgaver: lingvistisk kontekst, psykologiske prosesser som oppmerksomhet mot form, sosiale årsaker som samtalepartner, tema og sosiale normer og språkfunksjon. Hun gjennomførte en studie av fire målspråksformer (tredje persons -s i presens verb, artikkel, substantivs flertalls -s og tredje person entall direkte objektspronomen) blant 20 voksne innlærere av engelsk på avansert nivå. Innlærerne fikk tre ulike oppgaver: skriftlig grammatikkbedømmelse, muntlig fortelling og muntlig intervju. Resultatene var overraskende sammensatte og viste systematisk variasjon i muntlig produksjon av grammatiske former, men ikke for alle former. Og de varierte mer i den skriftlige grammatikkoppgaven enn i de muntlige. Noen former forandret seg ikke i det hele tatt etter som oppgaven krevde mer eller mindre grad av oppmerksomhet mot form, noen ble riktige og andre mindre riktige. Dette sammensatte mønsteret av stilskifte i innlærerspråk ble ikke styrt av oppmerksomhet mot alle typer språkformer, men heller av formen for diskurs oppgaven krevde og de typene grammatikkformer diskursen krevde, sier Tarone (1988:101). Stilskifte i innlærerspråk er mer komplekst enn forutsagt av en teori bygd på oppmerksomhet mot form. Det er heller "the nature of the discourse" enn "global attention to language" som er årsak til de uensartete resultatene, hevder hun.

Lie (1993) hevder, som Tarone, at ulike temaer for stiloppgaver kan generere forskjeller i innlærerspråk. For eksempel for mer personlige temaer blir det flere pronomen og possessive uttrykk enn for mer nøytrale temaer. Variasjon knyttet til kontekst kommer jeg tilbake til i 5.5.

2.8 Tidligere forskning i Norge

Her vil jeg omtale to oppgaver som begge har behandlet bestemthet. Bestemthet var ikke hovedtemaet i noen av disse oppgavene, men ett av de grammatiske trekkene som ble undersøkt.

2.8.1 Nominalfraser i norsk mellomspråk

Bestemthet i norsk har tidligere vært behandlet i Lies hovedoppgave *Nominalfraser i norsk mellomspråk* (1993) og Tjøstheim Størens hovedoppgave *Jeg føler at jeg står på samme plass* (2007). En likhet mellom disse to oppgavene og min undersøkelse er at informantene går eller har gått i formell norskopplæring.

Lie så på oppbyggingen av substantiviske ledd i lys av hypotesen om en fast utviklingsrekkefølge for grammatiske trekk i mellomspråket. Bruken av bestemt og ubestemt form i de ulike leddene i substantivfrasen, var en del av hennes oppgave. Datagrunnlaget var stiler skrevet av åtte informanter på trinn en- og trinn to-eksamen ved Avdeling for norsk som andrespråk ved Universitetet i Oslo.

Lie undersøkte hvilke strukturer innlærerne brukte og så først og fremst på oppbyggingen av de substantiviske leddene og hvilke bestemmere og beskrivere innlærerne brukte i de ulike feltene. Norsk har stor grad av samsvarsbøyning, og det substantiviske hypotagmet er rikt på bøyningssendelser. Behersket innlærerne en slik samsvarsbøyning? Klarte de blant annet å skille mellom bestemt og ubestemt form?

Lie fant at forholdet mellom antallet ord informantene produserte og antall nominalfraser var så å si det samme på begge trinn. Det var også andelen substantiviske hypotagmer, men lengden på hypotagmet økte fra trinn en til trinn to. Når bruken av adjektiv økte, økte også bruken av adjektivets bestemte artikkel. Men avvik i forbindelse med adjektivartikkel økte ikke samtidig. På dette punktet behersket studentene altså grammatikken bedre. Men når språket ble mer avansert, økte også de syntaktiske kravene til riktig bruk av for eksempel ubestemthet og bestemthet, og her økte avvikene på trinn to. Lie (1993:92-97) fant at det var over dobbelt så mange underproduksjoner av bestemthet som overproduksjoner. Og særlig skapte muligheten norsk har til to plasseringer av possessiv problemer. Når det gjelder mestring av flertallsmorfologien, som jeg behandler i 4.4, fant Lie at tallkategorien ikke forårsaket problemer for hennes informanter.

Selv om økt ordforråd, økt grammatikalisering og et gjennomgående økt samsvar med målspråket var felles for alle innlærere, var det er store individuelle forskjeller. Det så ikke ut til at det bare var den enkelte strukturs letthet eller vanskelighet som avgjorde om den ble

brukt, men også hvor viktig den var i kommunikasjonen, ifølge Lie. Det samsvarer med Lund og hennes teori om kommunikativ funksjon som grunnlag for innlæringsletthet- eller vanskelighet, jf. 2.7.2.

2.8.2 Fossilisering i innlærerspråk

Mens Lie undersøkte det substantivske hypotagmets oppbygging og utvikling, undersøkte Støren (2007) fossilisering i innlærerspråk. Hun undersøkte flere språktrekk, bestemthet var ett av dem. Hun ønsket å finne ut om disse trekkene var fossiliserte to år etter første datainnsamling. Fossilisering betegner stans i utviklingen av andrespråket før innlæreren har nådd målspråknormen. Støren konsentrerte seg etter hvert mer om stabilisering enn fossilisering - stabilisering gir fortsatt muligheter til utvikling. Informantene ble intervjuet i 2004 og i 2006, og undersøkelsen hadde både skriftlig og muntlig materiale.

Språktrekkene Støren undersøkte, var utelatelse av *er/var*, utelatelse av substantivets ubestemte artikkel, bestemthet, samsvarsbøying og inversjon. De ble valgt ut fordi det er store forskjeller på realiseringen av dem i norsk og russisk. Når det gjelder bruken av bestemt form, forekom underproduksjoner langt hyppigere enn overproduksjoner og langt hyppigere muntlig enn skriftlig (2007:101). Bestemt form ble oftere brukt riktig i 2006, med unntak av for én informant. Bestemthet var det språktrekket der det var størst samsvar i resultatet mellom skriftlig og muntlig materiale. Undersøkelsen tydet på at alle informantene hadde fått enkelte stabiliserte språktrekk på de to årene, men det gjaldt ikke for bestemthet, til tross for at bestemt form er et markert trekk i norsk og en ikke-eksisterende kategori i russisk. Jeg kommer tilbake til Lies og Størens resultater for bestemthetskategorien i kapittel 5.

3 Materiale, informanter og metode

I dette kapitlet redegjør jeg for gjennomføringen av undersøkelsen og informantene og omtaler kort norskkurset de gikk på. Til slutt behandler jeg datainnsamling og databearbeiding og redegjør for avklaringene som er gjort før jeg registrerte forekomster av bestemthet.

3.1 Om undersøkelsen

3.1.1 Datamaterialet

Stilene utgjør hoveddelen av datamaterialet, de er langt mer omfattende, har flere utbygde fraser og er utført med lengre tid imellom enn utfyllingsoppgavene. Utfyllingsoppgavene benyttes derfor som supplement. At de bare inneholder enkle substantivfraser, vil kunne være med og vise om det er ulik vanskegrad for enkle og utbygde fraser, og de vil derfor kunne gi verdifulle data.

Stil er en åpen oppgavetype, og den som skriver har lite å støtte seg til utenom oppgaveteksten. Det kan være en fordel og et grunnlag for utfoldelse for noen innlærere, mens andre kanskje ville ønsket seg en mer styrt oppgave. I kommunikativ språkbruk, som i stilene, er det rimelig å anta at informantene konsentrerer seg om å få fram det *innholdet* de ønsker og kanskje nedprioriterer *form*. I utfyllingsoppgavene, derimot, antas de å ville konsentrere seg nettopp om *formen*. Her er innholdet gitt, og informantene trenger ikke å bruke oppmerksomhet på å skape det. På denne måten får informantene mulighet til å 'vise seg fram' både med innhold og form, og undersøkelsen vil kunne gi et bredere bilde av språket deres. På den annen side har innlærerne kunnet velge samme stiloppgave begge ganger. Noen har gjort det. I utgangspunktet tenkte jeg at samme tema for oppgavene tydeligere kunne vise om det var noen utvikling i mestring av bestemthet fra første til andre datainnsamling. I ettertid anses dette valget å ha noe for seg, men på den annen side, om informantene hadde fått oppgaver med større forskjell i tema, ville det kanskje gitt et mer variert datagrunnlag og generert større forskjeller i innlærerspråket.

3.1.2 Longitudinelt aspekt

Ett av spørsmålene denne undersøkelsen tar for seg, er om det er endringer i bestemthet over tid. For å kunne besvare et slikt spørsmål måtte undersøkelsen være longitudinell. Innlærerne har produsert data på to ulike tidspunkter, januar og mai samme år for stilene, februar og april for utfyllingsoppgavene. Det vil si at det ikke var så lang tid mellom de to datainnsamlingene.

Men for å være sikker på å få med de samme informantene begge gangene måtte undersøkelsen gjennomføres i løpet av det semesteret de deltok på norskkurset.

3.1.3 Begrensninger

Undersøkelsen har som nevnt, skriftlig materiale fra ni informanter, som kanskje kan synes få. På den annen side synes antallet akseptabelt: Lie (1993) har åtte informanter, og Støren (2007) har seks. Dette gir et avgrenset materiale, men på den annen side gir det mulighet til å studere informantenes språkbruk mer i detalj. Imidlertid kan man ikke regne med å finne ”svar” med generell gyldighet på spørsmålene som stilles på bakgrunn av et slikt materiale. Men viktige sider ved disse informantenes mestring av bestemthet i norsk på de tidspunktene materialet er produsert kan bli belyst, og undersøkelsen kan være med å gi bidrag til forståelse av andrespråkstilegnelse. Ut fra et slikt materiale vil det heller ikke være mulig å si noe om den enkelte informants helhetlige mellomspråk. Undersøkelsen vil bare kunne si noe om deres beherskelse av det språklige trekket jeg undersøker.

3.1.4 Feil eller avvik?

Bruken av ordet *feil* er omdiskutert innen andrespråksforskningen. Som blant annet Ellis sier jf. 2.7.1 etablerer innlærere et eget system i sitt innlærerspråk. Derfor blir det ikke hensiktsmessig å beskrive innlærerspråk som *feil* om det avviker fra målspråksnormen. I denne oppgaven brukes *avvik* for å beskrive forekomster i innlærerspråket som bryter med målspråksnormen. Andresen (2006:59) hevder en slik språkbruk er i tråd med nyere andrespråksforskning.

3.2 Om informantene

3.2.1 Valg av informanter

Bruk av bestemthet i norsk krever en viss grammatisk kunnskap. Det syntes derfor klart at informantene ikke kunne være nybegynnere. Valget falt på innlærere på det høyeste nivået i

voksenopplæringens norskkurs. Alle hadde skolebakgrunn fra hjemlandet og var vant til formell opplæring, og alle hadde også deltatt på norskkurs tidligere. Ti informanter sa seg villige til å delta i undersøkelsen. Fravær fra kurset gjorde at en av informantene falt fra.

3.2.2 Informantenes bakgrunn

Informantene er i alderen 20 til 45 år. Tre av dem er flyktninger fra Tsjetsjenia og seks er innvandrere, en fra Filippinene, en fra Usbekistan, tre fra Russland og en fra Kina. Ved første datainnsamling hadde de en oppholdstid i Norge fra seks måneder til 18 år. De var bosatt i to kommuner på Østlandet.

Engelsk og tagalog er ifølge den filippinske informanten sidestilt som riksspråk på Filippinene. Hun regnet engelsk som sitt morsmål. Den kinesiske deltakeren oppga ”kinesisk” som morsmål, men var ikke i stand til å presisere det nærmere. Skriftspråket *kinesisk* er imidlertid felles for de svært mange dialektene. De tsjetsjenske deltakerne så tsjetsjensk som sitt morsmål, men de hadde fått nesten hele sin skolegang på russisk. Deltakeren fra Usbekistan betraktet russisk som sitt morsmål.

Deltaker A snakket tagalog og engelsk hjemme, B russisk og norsk, C bare tsjetsjensk, D engelsk, E tsjetsjensk, G russisk og norsk, H norsk, I tsjetsjensk og J engelsk og norsk. Noen så bare på TV-kanaler med programmer på morsmålet hjemme, andre på mange forskjellige kanaler, og noen bare på norske. Bare deltaker J arbeidet ved siden av å gå på norskkurs. På denne bakgrunn får man et inntrykk av i hvilken grad deltakerne ble eksponert for det norske språket utenom norskkurset.

Tabell 1. Informantene

Informant*	Alder	Utdanning fra hjemland (år)	Morsmål	Fremmedspråk	Oppholdstid i Norge, tidspunkt 1	Norskkurs, timer, tidspunkt 1.
A	45	16	Engelsk/tagalog	Ingen	18 år	100 i 1986
B	42	14	Russisk	Litt tysk	16 mnd	Ikke oppgitt
C	27	11	Tsjetsjensk	Russisk	30 mnd	Ca. 1000
D	24	15	Russisk	Engelsk	12 mnd	Ca. 350
E	29	11	Tsjetsjensk	Russisk	12 mnd	Ca. 300
G	20	10	Russisk	Tysk	9 mnd	Ca. 600
H	36	20	Russisk	Engelsk	7 mnd	Ca. 100
I	32	15	Tsjetsjensk	Russisk, tysk	16 mnd	Ca. 200
J	28	12	Kinesisk	Engelsk	8 mnd	Ca. 100

*Informant F falt ut av undersøkelsen

3.2.3 Samtykke

De ni informantene ble spurt ansikt til ansikt om de ønsket å delta i undersøkelsen. Alle svarte ja med en gang, og de har skriftlig gitt meg tillatelse til at jeg kan bruke dataene deres. Informantene ble informert om temaet for oppgaven min, men ikke problemstillingene.

3.2.4 Kort om norskkurset

Informantene gikk på et 850-timers kurs, et såkalt A-løp, for deltakere som hadde skolegang tilsvarende eller mer enn norsk grunnskole og hadde lært et fremmedspråk. I dag kalles dette nivået spor 2, nivå 3. Deltakerne hadde fra ti til tjue års skolegang fra hjemlandet. Sju av deltakerne hadde avlagt modultest 2A (se også nedenfor) før de kom i denne gruppen. De har oppgitt å ha hatt fra vel 100 til ca. 1000 timer. En av informantene var helt ny på kurset ved første datainnsamling, men hadde hatt ca.100 timer på kurs for ca.18 år siden da hun kom til Norge.

Hele klassen brukte læreboka *Stein på stein* (Cappelen 2000) som inneholdt modul 3- og 4-pensum. De fleste i gruppen og alle i denne undersøkelsen skulle avlegge avsluttende eksamen ved å ta Språkprøven i juni samme år. Å skrive stil er en del av den skriftlige testen til Språkprøven, og å lære det inngår som en viktig del av norskkurset. Til Språkprøven bør stilene være på rundt 200 ord. Bestått språkprøve ble regnet som et godt grunnlag for å gå ut i jobb og som en forutsetning for å gå på videregående skole.

3.3 Datainnsamling

Datagrunnlaget i undersøkelsen er som nevnt, to stiler, med supplement av to like utfyllingsoppgaver.

Stilene er fra januar/februar og mai. Det første prøvetidspunktet, ”januar”, er slått sammen av tre tidspunkter, 14.01., 27.01. og 06.02. fordi ikke alle var til stede 14.01. De som deltok på prøven 14.01. har skrevet stiloppgaven ”Velkommen hit! Skriv om et sted, en by eller et land du kjenner godt. Skriv slik at turister får lyst til å reise dit. Er det noe spesielt de bør se der? Hva kan de gjøre der?” Informantene B, D, G, H og I skrev denne stilen. Den er siste oppgave i testen etter kapittel tre i *Stein på stein*, en diagnostisk test. Det var satt av fire skoletimer til hele testen, som i tillegg til stil også omfattet ulike vokabular- og grammatikkoppgaver. Noen gjorde seg fort ferdige med oppgavene, andre tok seg god tid og satt tida ut.

Stilen fra 27.01. var en del av modul 3-testen, den nest høyeste testen som ble avlagt lokalt på dette nivået. En skoledag var satt av til testen. Deltaker C skrev ”Skriv en tekst om en eller flere nyheter som har gjort inntrykk på deg”. Deltaker J skrev ”Skriv en tekst om hvordan du ønsker at framtida skal bli”. I tillegg er stilene fra to deltakere A og E, fra den diagnostiske testen etter kapittel 6 i læreboka, tatt med i materialet. Stilen er siste oppgave av testen. Begge valgte ”Fortell hva du liker å gjøre i framtida”. A startet på kurset 02.02. og avla sin første prøve 06.02. Grunnen til at jeg lot informanten avlegge en prøve og skrive en stil så fort, var at hun hadde et opphold i Norge på 18 år bak seg, hadde vært i arbeid hele tida fram til hun begynte på norskkurset og behersket norsk muntlig svært godt. Hun begynte på norskkurs for å bli flinkere til nettopp å skrive. For å få med flest mulig deltakere lot jeg

deltaker E avlegge den samme testen sammen med henne. E hadde ikke vært til stede ved noen av de to foregående tidspunktene for stilskriving.

Tidspunkt nummer to for stilene er 27.05. Informantene fikk de samme stiloppgavene som første gang de skrev stil, og fem informanter besvarte samme oppgave som første gang, jf. 3.1. Alle informantene var til stede, og de hadde en skoletime til disposisjon.

Ikke alle informantene har skrevet overskrift på stilene sine. Av 18 stiler har elleve ikke overskrift. SC1 har skrevet *Oppgave 1, Skriv om sted (...)*, SD1 *Velkommen hit!* og SJ2 *Tromsø*. Tre informanter har overskrifter med bestemthet som jeg har registrert: SA1: *Hva jeg liker å gjøre in min fritida*, SE1 *Hva jeg liker å gjøre i fritida* og SJ1 *Framtida mi*.

Utfyllingsoppgavene er utført på to tidspunkter, februar og april. Alle utenom B har utfyllingsoppgave 1, og alle utenom E har utfyllingsoppgave 2. Utfyllingsoppgave 2 er utført på to tidspunkter, 19.04., seks informanter, og 27.04., to informanter, som ikke var til stede 19.04. Utfyllingsoppgavene er utført i løpet av en skoletime, og det så ut til at alle hadde godt med tid.

3.4 Databearbeiding

Av hensyn til lesbarhet og oversiktighet ble alle stilene maskinskrevet. De er i tillegg til meg sjekket av en annen person for å sikre korrekt avskrift.

I stiloppgavene er alle forekomster av substantivfraser telt. Ethvert forsøk på å uttrykke bestemthet, ethvert element som på en eller annen måte uttrykker bestemthet, både riktig og avvikende form, er registrert som bestemthet i vedlegg 2. Fra disse bestemthetene har jeg trukket ut de forekomstene av bestemthet som skulle vært i ubestemt form (overproduksjon av bestemthet, vedlegg 4). For de resterende forekomstene er bruken av bestemthet riktig. Så har jeg telt alle forekomster av ubestemt form og trukket fra alle forekomster som skulle hatt bestemt form (underproduksjon av bestemthet, vedlegg 3). Tabell 3 viser både substantivfraser som skulle vært bestemte og ubestemte, som er bestemte og ubestemte og avvik i antall og prosent. De resterende frasene har riktig bruk av bestemt form (tabell 2).

Avvikene i bruk av bestemthet er også registrert som avvik i form: Disse bestemthetene er brukt i feilaktige sammenhenger, de har avvikende former *i den frasen* de inngår i selv om de isolert sett kan være korrekte former av bestemthet. Jeg har altså lagt *frasen* til grunn også for å vurdere formene som avvikende eller ikke. En vurdering av bestemthetsformene isolert sett, ikke som en del av den frasen de inngår i, ville gitt et annet resultat for antallet avvikende former. En frase kan ha flere formavvik, som for eksempel *eneste barn deres* (SC1) og *(...) er ikke best stedet* (SG2). Om alle tre leddene i en frase med tre ganger bestemt form har avvikende form, regner jeg det som tre avvik. På denne bakgrunn vil prosentavviket for formene av bestemthet naturlig kunne bli høyere enn for *bruk* av bestemthet hvor jeg bare regner ett avvik for hver frase.

Utfyllingsoppgavene har femten utfyllingsord, elleve som skal være i bestemt form og fire i ubestemt. For å skille bestemt og ubestemt form har jeg nummerert forekomstene som skal være bestemte. Uleselig ord og ord fra andre ordklasser enn substantiv er ikke registrert. Riktig bruk av og former for bestemthet har (+) i bestemthets- og formrubrikken i vedlegg 5, mens avvik er gjengitt slik informanten har skrevet dem med (-). Hvis utfyllingsordet er *høner* og det skulle vært *hønene*, er forekomsten registrert som avvikende i både bruk av og form for bestemthet, på samme måte som jeg har gjort for stilene. Forekomstene i ubestemt form er gjengitt slik informanten har skrevet dem, både riktige og avvikende. Avvikene i bruk av ubestemt form omtales bare kort.

3.4.1 Avklaringer for registrering av bestemthet

Alle forsøk på å uttrykke bestemt form, ethvert element som på en eller annen måte uttrykker bestemthet, er registrert som bestemt form i vedlegg 2. Det gjelder substantiv, adjektiv**** og adjektivartikler, men også andre typer av det informantene har brukt som foranstilte artikler eller demonstrativer.

**** I registreringen av antallet substantiv, adjektiv og adjektivartikler, er ikke grunntall (kvantorer) registrert som adjektiv, bare ordenstill. Dette er i tråd med Faarlund m.fl. (1997:27). De sier om kvantorer: "De har det til felles med de øvrige determinativene at de kan stå foran et (adjektiv +) substantiv" (op.cit.:216). Golden m.fl. betrakter imidlertid både grunntall og ordenstill som kvantorer (Golden m.fl. 2008:35).

Genusavvik i form av avvikende bestemthetsendelse er registrert som riktig bruk av bestemthet – informanten *har brukt* en bestemthetsendelse – selv om den har avvikende genus. Slike forekomster har imidlertid avvikende form, og er registrert som det.

Ortografiske avvik er her ikke registrert som avvik: en mine *svakte (svake)* side av meg selv (SA1), *på irapen* (på trappen) (SC1), *tatarne* (SD1), *den fine naturaen*. Med *øyene egne* (SH1) ser jeg på som flertallsbøying av både *øyene* og *egene* selv om ingen av dem er korrekte ortografisk. *Den sultene reven* (SH1) er registrert som riktig form av bestemthet, adjektivet har bestemthetsendelse. *Halvpartner* (SJ1) er registrert som et forsøk på å uttrykke en bestemthetsendelse. *I disse talene* (på denne tiden) er registrert som riktig bruk av bestemthet.

Fraser med *verden* er registrert som bestemte. *Verden* er semantisk bestemt, og forklaringen er språkhistorisk: gammelnorsk *verold* betyr verden. Ordet *verden* inneholder i dag ”den forstenede bestemte artikkel” (Falk og Torp 1994:976), en determinert form. I Tanums store rettskrivingsordbok (1998) står *verden* med (-) eller *-en* som bestemthetsendelse. I *nynorsk* er ordet *verd* med *verda* i bestemt form.

4 Resultater og analyse

I dette kapitlet redegjør jeg for funnene i informantenes stiler og utfyllingsoppgaver. I 4.1.1 vises en oversikt over antallet bestemte og ubestemte fraser i stilene. Her inngår riktig og avvikende bruk av bestemt form. I 4.1.2 kommenteres funnene i utfyllingsoppgavene. I 4.2 analyseres den enkelte informants produksjon, først bruk av bestemthet, så formene for bestemthet, før funnene kommenteres og til slutt oppsummeres i en tabell for hver informant. Deretter oppsummeres funnene for bruk av og formene for bestemthet for alle informanter. I 4.4 vises andre funn, avvik knyttet til ubestemt form flertall og valget mellom entall og flertall. I 4.5 ser jeg på likheter og forskjeller mellom informantene.

4.1 Oversikt over resultater

4.1.1 Bruk av bestemte og ubestemte substantivfraser i stilene

For oversiktens skyld viser jeg først en tabell over antallet forekomster av de ulike typene substantivfraser i stilene:

Tabell 2. Ulike typer substantivfraser, totalt og for hver informant, stilene

	Totalt	SA1	SA2	SB1	SB2	SC1	SC2	SD1	SD2	SE1	SE2	SG1	SG2	SH1	SH2	SI1	SI2	SJ1	SJ2
Antall substantivfraser	523	21	51	25	21	27	9	40	32	22	18	32	39	33	29	35	28	34	27
Ubestemt for bestemt (underproduksjoner)	27	-	1	-	-	8	-	4	2	-	1	0	1	-	1	4	1	2	2
Bestemt for ubestemt (overproduksjoner)	24	2	5	1	2	2	-	1	1	1	1	1	2	2	-	1	-	1	1
Riktig valg av bestemt form	215	6	32	11	8	10	3	26	16	6	3	11	13	15	6	16	7	16	10
Riktig valg av ubestemt form	257	13	13	13	11	7	6	9	13	15	13	20	23	16	22	14	20	15	14

Av totalt 523 substantivfraser i stilene har 215 av dem bestemthet brukt i samsvar med målspråksnormen. Det er også 24 forekomster av bestemt form der det skulle vært ubestemt (overproduksjoner). Det er disse overproduksjonene som kommer til uttrykk i det prosentvise avviket for bruk av bestemt form i stilene. I tillegg til de 215 frasene med riktig valgt bestemt form skulle ytterligere 27 vært i bestemt form, til sammen 242 fraser. Disse 27 er imidlertid i ubestemt form (underproduksjoner). Det er dermed riktig valgt bestemthet i 90 % av de frasene som skulle hatt bestemthet, et helhetlig avvik på 10 %. Vedlegg 3 viser underproduksjonene, og vedlegg 4 overproduksjonene, hvilke informanter som har produsert dem og i hvilke stiler de forekommer. 257 fraser har riktig valgt ubestemt form. Disse blir i liten grad behandlet nærmere. Hvilke avklaringer som er gjort før registreringen av fraser i bestemt form er gjort rede for i 3.4.1.

Tabell 3. Antall fraser som skulle vært i bestemt/ubestemt form med mer, stilene

	Skulle vært		Er		Avvik i antall og prosent			
	Ubestemt	Bestemt	Ubestemt	Bestemt	Ubestemt for bestemt		Bestemt for ubestemt	
Totalt	281	242	284	239	27 (av 242)	11,2 %	24 (av 281)	8,5 %
Stil 1	134	132	140	129	18	13,6 %	12	8,9 %
Stil 2	147	110	144	110	9	8,2 %	12	8,2 %

Tabell 3 viser hvor mange fraser som skulle vært og er i henholdsvis ubestemt og bestemt form. Antallet fraser hvor det er valgt ubestemt form istedenfor bestemt er 27 og bestemt istedenfor ubestemt er 24. Det er derfor et annet beregningsgrunnlag her enn for tallene som det er redegjort for i avsnittet over. Det prosentvise avviket er beregnet totalt og for stil 1 og 2.

4.1.2 Bruk av bestemte og ubestemte substantivfraser i utfyllingsoppgavene

Av totalt 172 fraser som skal ha bestemt form, har ni ubestemt, et avvik i bruk av bestemthet på 5,2 %. De ulike tabellene som viser avvikene i bruk av bestemt form i utfyllingsoppgavene, viser altså underproduksjonene. Utfyllingsordene skal først brukes i ubestemt form, så i bestemt. Alle avvikene i bruk av bestemt form blir derfor brudd på bestemthet ved anaforisk referanse. Avvikene for formene i de bestemte frasene er i alt 21 forekomster, 12,2 %. For ubestemt form er det tre avvik, altså forekomster i bestemt form, overproduksjoner, av 63 forekomster, et avvik på 4,8 %.

4.2 Analyse av hver enkelt informants produksjon

4.2.1 Informant A

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 har 134 ord og stil 2 hele 216, den nest lengste av alle stilene. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er henholdsvis 1:16,7 og 1: 5,8. I S1 er det åtte substantivfraser i bestemt form, i S2 37. Det er to overproduksjoner i stil 1:

- (1) in min fritida
- (4) Mine beste venninnene

Begge forekomstene er etter et foranstilt possessiv. Informanten har brukt bestemt form, men ifølge regelen skal substantivet som følger ha ubestemt form.

Av de 37 frasene i bestemt form i stil 2 er fem av dem overproduksjoner:

- (3) som fikk gatebelysningen
- (9) egne flyplassen
- (10) egne sentralsykehuset
- (36) Bussen (er andre mulighet)
- (37) (Bussen) er andre mulighet

Fire av overproduksjonene er knyttet til substantivfraser, en til en adjektivfrase. I (3) og (37) er ikke substantivene *gatebelysning* og *mulighet* nevnt før, men *gatebelysning* er i bestemt form. Adjektivet *annen* står i bestemt form til det riktig ubestemte substantivet *mulighet*, avvikende form av adjektivet. (9) og (10) er fraser med determinativet *egen* som uttrykker noe definit, men som likevel krever ubestemt form på det etterfølgende substantivet, jf.

semantiske versus formelle regler i 2.4.1. Her har dessuten *egen* fått flertallsform selv om ordet står til substantiv i entall, *flyplass* og *sentralsykehus*. I (36) skriver informanten: *Man kan reise med fly direkte til Hammerfest lufthavn eller man kan ta hurtigruta fra Oslo. Bussen er andre mulighet*. Siden det er nevnt reise med *fly*, vil det være naturlig også å reise med *buss*

eller *ta buss*. Faarlund m.fl. (1997:294) sier at det i slike tilfeller er en nær forbindelse mellom verbet og utfyllingen til verbet. Da står substantivet i naken form. Alkema (1993:14) sier at når preposisjonen (med buss, mitt tillegg) kan erstattes av *pr.* eller *ved hjelp av*, får vi gjerne naken form av substantivet på norsk. Det gjelder særlig framkomstmidler.

Stil 1 har ingen forekomster av underproduksjoner. Stil 2 har èn:

(1) Fiskemuligheter er enormt

Informanten forteller om Hammerfest og naturen der, og vi kan tenke oss fra det vi vet om natur og Nord-Norge at "fiskemulighetene er enorme", definitivt referanse. Informanten kunne også ha brukt ubestemt form i en presenteringskonstruksjon: "Det er enorme fiskemuligheter der."

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten har tre uleselige utfyllingsord og et pronomen brukt som utfyllingsord i U1. Dermed blir de ikke registrert, og det blir bare sju registrerte forekomster av bestemthet. Det er ett avvik i bruk av bestemthet U1 og tre i U2. Det er ingen avvik i bruk av ubestemt form i U1. I U2 er det to overproduksjoner av bestemt form, *hanene* (en hane) og *hønene* (høner).

Avvik i form i stilene

Av de åtte forekomstene av bestemthet i stil 1 har tre avvikende form:

(1) in min fritida

(4) mine beste venninnene

(7) en mine (yn) storst glede

Alle avvikene er i forbindelse med foranstilt possessiv. (1) og (4) er kommentert over.

I (7) mangler *av*: *en av mine (...)*, som må sies å være en vanskelig uttrykksmåte på norsk. Possessivet er i riktig flertallsform. Det skal etter regelen følges av et svakt bøydd adjektiv, bestemt form flertall, men adjektivet er her ubøyd. Informanten har riktig ubestemt form av

substantivet etter foranstilt possessiv, men det er i entall, ikke flertall. Jeg kommer tilbake til behandlingen av entall og flertall i 4.4, og i drøftingskapitlets 5.2.2. og 5.2.4.

I stil 2 har ti av de 37 bestemte frasene avvikende form:

- (1) den nordligste by
- (3) som fikk gatebelysningen
- (4) i andre verdens krigen
- (9) egne flyplassen
- (10) egne sentralsykehuset
- (15) er på den vakreste
- (24) den største ressurs (av byen)*****
- (28) den motsatte
- (36) Bussen (er andre mulighet)
- (37) er andre mulighet

(3), (9), (10), (36) og (37) er kommentert over. (1), (4) og (24) er bestemte substantivfraser med adjektiv. Både (1) og (24) har adjektiv i bestemt form og adjektivartikkel, men det mangler bestemthetsendelse på substantivet. Det er mulig å bruke ubestemt form av substantivet etter adjektivets bestemte artikkel, jf. 2.4.4, men (1) og (24) er ikke slike tilfeller. (4) Informanten kunne skrevet *i andre verdenskrig*, men når hun bruker bestemt form av substantivet, er det en frase som skulle hatt tre ganger bestemthet. Her mangler imidlertid adjektivartikkelen.

For (15) og (28) er det umulig å tenke seg et bestemt ord som er utelatt, men vi regner likevel med utelatt kjerne i slike fraser. *Vakreste* og *motsatte* opptrer vanligvis som beskrivere til en substantivisk kjerne. Også i disse frasene kan vi tenke oss at adjektivet fungerer som en beskriver av ”noe”, en ”forestilling”, ”begrep”, ”hending” eller liknende (Faarlund m.fl.1997: 242). I slike fraser bruker vi *det* som adjektivartikkel på norsk, mens informanten her har brukt *den*.

***** *Frasen har overforbruk av av Hammarberg og Koptsjevskaja-Tamm (2001) beskriver en tendens hos innlærere av svensk til å overforbruke preposisjonen av slik at den opptrer som en ren possessivpreposisjon. Mine funn er i tråd med deres, og (24), den største ressurs av byen, er et slikt eksempel.*

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ett avvik i bestemthetsform i U1, *ei kone* (kona). I U2 er det tre avvik: *en hane* (hanen), *høner* (hønene) og *høner* (hønene). Det er to avvik i ubestemt form, *hanene* (en hane) og *hønene* (høner). Avvikene i numerus blir behandlet i 4.4, og i 5.2.2. og i 5.2.4.

Kommentarer

Informanten var helt ny på kurset da hun skrev stil 1, men hun hadde bodd lenge i Norge. I stil 1 er tre enkle fraser uten avvik, *huset, kvelden, ungene*. En av fem utbygde fraser er uten avvik: *min nabo*. Tre har avvik: *min fritida, mine beste venninnene, en mine (yn) storst glede*. Informanten er den eneste som konsekvent bruker foranstilt possessiv.

I SA2 er det 24 enkle bestemte substantivfraser, 23 av dem uten avvik. I tillegg til den store økningen i antallet ord er det mange utbygde fraser. Det er 14 utbygde fraser i bestemt form. Sju av dem har adledd både før og etter kjernen, og det er avvik i ni av dem. To forekomster av utbygde fraser har relativsetninger som adledd, en av dem med kjerne i ubestemt form. Informanten har to forekomster av substantivfraser med utelatt kjerne, og begge har avvikende genus på artikkelen.

Avvikene i bruk av bestemthet øker fra to til fem fra stil 1 til 2, likevel er det en prosentvis nedgang fra 25 % til 13,5 % på grunn av den store økningen av antallet bestemtheter. Det er ingen underproduksjoner i S1, en i S2.

Avvikene i form øker fra tre til ti forekomster, men går ned i prosent fra 37,5 til 21,6. I stil 1 er det 37,5 % avvik i form for substantiv, tre av åtte, mens i stil 2 har seks av 34 avvikende form, 17,6 %. I stil 1 har ett av tre adjektiv avvikende form, 33,3 % avvik. I stil 2 har ett av sju adjektiv avvikende form, 14,2 %. Det er ingen adjektivartikler i stil 1. I stil 2 mangler en av seks, et avvik på 16,7 %.

For utfyllingsoppgavene øker avvikene i både bruk av og formene for bestemthet, fra 14,3 % til 27,3 %. For ubestemt form er alle forekomstene riktige i U1, mens i U2 har to av

fire avvikende former. Informant A har sammen med informant Bs ene oppgave det høyeste avviket i utfyllingsoppgavene

Informanten skriver en mye lengre stil i mai enn i februar. Hun mestrer i svært stor grad norsk ordstilling. Det er ett avvik ved inversjon i stil 1 og ett i stil 2, i tillegg ett avvik ved plasseringen av *ikke* i en helsetning og ved adverbialet i en leddsetning. Det er utbygde ledd i forfeltet, for eksempel: *Turgående entusiasme turister kunne spasere (...)*. Informanten har et stort ordforråd og bruker flere sammensatte ord, for eksempel *skimuligheter, fiskemuligheter, gatebelysning, vintertiden*. Og hun bruker flere litt spesielle norske uttrykksmåter: det nevnte *turgående entusiasme turister kunne spasere hele natta uten lommelykt, har byen mye å tilby, og de ikke spart noen bygninger*. I utfyllingsoppgavene er det imidlertid flere avvik i U1 enn i U2.

Tabell 4. Resultater for informant A

	SA1	SA2	UA1	UA2
Registrerte antall bestemtheter	8	37	7	11
Bestemthet, antall avvik	2	5	1	3
Bestemthet, % avvik	25	13,5	14,3	27,3
Form, antall avvik	3	10	1	3
Form, % avvik	37,5	27	14,3	27,3

4.2.2 Informant B

Bruk av bestemthet i stilene

Informanten har 150 ord i S1 og 109 ord i S2. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er henholdsvis 1:12,5 og 1:10,9. Det er tolv bestemte substantivfraser i stil 1 og ti i stil 2. I stil 1 er det en overproduksjon av bestemthet:

(2) med befolkningen 1,2 millioner

Det er første gang *befolkning* er nevnt, og ordet må introduseres i ubestemt form.

Målspråksbrukere ville også brukt ubestemt artikkel, og preposisjonen *på* mangler.

Det er ingen underproduksjoner i stil 1.

I stil 2 er to av de ti frasene i bestemt form overproduksjoner:

(6) (En campingplass i naturen ligger vanlig i skogen) ved stranden

(9) (sykle i naturen) eller reise med båten i sjøen

(6) og (9) Verken *strand* eller *båt* er introdusert tidligere. Informanten forteller om en campingplass i naturen: *Det ligger vanlig i skogen ved stranden. I skogen, på fjellet og på sjøen* er faste uttrykk i norsk uten at vi mener en bestemt skog, osv. Derfor mener jeg *i skogen* er riktig her, men *ved stranden* synes jeg ikke hører til denne kategorien. Her mener jeg *ei strand* må introduseres i ubestemt form. Det samme gjelder for (9): Det er ikke introdusert noen *båt* tidligere. Det er ingen underproduksjoner i stilene.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten har bare én utfyllingsoppgave, UB2, som har tre avvik i bruk av bestemthet, *høner* (hønene), *kone* (kona), *høner* (hønene). Det er ingen avvik i bruk av ubestemt form.

Formene for bestemthet i stilene

Stil 1 har fire av de tolv bestemte frasene avvikende form:

(1) Samara er 6. største byen

(2) med befolkningen 1,2 millioner

(5) ved siden av største elven

(6) De flere penneste steder

(2) er kommentert over. I (1), (5) og (6) er avvikene knyttet til tre ganger bestemthet. (1) og

(5) mangler adjektivets bestemte artikkel. (6) Informanten forteller: ”*Byen ligger ved siden av største elven som heter Volga. De flere penneste steder av byen er der*”. Bruken av *flere* og *de*

sammen skaper forvirring, *flere* uttrykker noe ubestemt og *de* noe bestemt. Det mest naturlige vil være bestemt form etter *de* og adjektiv, substantivet er imidlertid i ubestemt form.

Informanten ønsker antakelig å si: *De fleste pene stedene i byen ligger der*, (langs Volga), *De peneste stedene ligger der* eller *Flere av de peneste stedene ligger der*, alle krever substantivet i bestemt form.

I stil 2 har to av de ti bestemte frasene avvikende form:

(6) (ligger vanlig i skogen) ved stranden

(9) (De kan også gå på fisketur eller reise) med båten i sjøen.

(6) og (9) er kommentert over.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgaven

Det er tre avvik i form, ubestemt form for bestemt, *høner* (hønene), *kone* (kona) og *høner* (hønene).

Kommentarer

Informanten skriver begge gangene stilen ”Velkommen hit”, den første om hjembyen, den andre om Norge. I S1 er sju enkle bestemte fraser uten avvik, og én er en overproduksjon av bestemthet. Det er fem bestemte substantivfraser med to ledd eller mer, tre av dem har adledd både før og etter kjernen, og det er avvik i fire av dem. I S2 er det fem enkle fraser uten avvik. Tre bestemte substantivfraser har to ledd eller mer, alle med adledd etter kjernen. Det er avvik i to av dem.

Det er én overproduksjon i SB1, ingen underproduksjoner. I SB2 er det to overproduksjoner og ingen underproduksjoner. Avvikene i bruk av bestemthet er henholdsvis 8,3 % og 20 % i stil 1 og 2. Det er fire avvik i form i SB1. I SB2 er det to avvik i form, begge er overproduksjoner, se over. Avvikene i form er henholdsvis 33,3 % og 20 %.

I stil 1 er det 16,6 % avvik i form for substantivene, to av tolv. I stil 2 er det 20 %, to av ti. For adjektivene er det henholdsvis fire riktige forekomster i stil 1, ingen avvik, og ingen adjektiv i stil 2. For artikkelen er det 50 % avvik, to av fire i stil 1 og ingen forekomster i stil 2. Utfyllingsoppgaven har 27,3 % avvik i både bruk av og former for bestemthet.

Informanten skriver en kortere stil 2 enn 1. Hun mestrer norsk ordstilling ganske godt, men har to setninger uten verbal, to setninger med verbalet først og ett brudd på inversjonsregelen. Èn frase har utbygd ledd i forfeltet: *De flere penneste steder av byen er der*. Hun har et ordforråd av vanlige norske ord, men også avanserte *ekskursjonbuss*. Informanten er en kreativ skriver som hvis hun mangler et ord, lager det selv: *Der er stillighet (og frisk luft)*. Det er et økende prosentavvik for bruk av bestemthet, men en nedgang for formene i stilene.

Tabell 5. Resultater for informant B

	SB1	SB2	UB1	UB2
Registrerte antall bestemtheter	12	10	-	11
Bestemthet, antall avvik	1	2	-	3
Bestemthet, % avvik	8,3	20	-	27,3
Form, antall avvik	4	2	-	3
Form, % avvik	33,3	20	-	27,3

4.2.3 Informant C

Bruk av bestemthet i stilene

Informantens stil 1 inneholder 159 ord, stil 2 har 98 og er den nest korteste stilen i materialet. Forholdet mellom antallet substantivfraser i bestemt form og antallet ord er 1:14,4 i SC1 og 1:26 i SC2. Antallet substantivfraser i bestemt form går ned fra tolv til tre fra S1 til S2. Av de tolv bestemte frasene i stil 1 er to overproduksjoner:

(2) en liten jenta

(9) bodde 150 familiene

(2) Her består frasen av et substantiv i bestemt form mens adleddene har ubestemt form. Slike trykklette endelser som i *jente* og *jenta* kan ofte være vanskelige å oppfatte for innlærere, og det forekommer ofte avvik ved å forveksle de to på grunn av suffiksenes manglende saliens, jf. Hatch (1983). Dette kommer jeg tilbake til i 5.2.1., 5.2.3. og 5.2.4. I (9) er det brukt bestemt form etter en ubøyd kvantor, et grunntall, men etter slike kvantorer bruker vi i norsk bare ubestemt form av substantivet. Det er ingen overproduksjoner i SC2.

SC1 har åtte underproduksjoner av bestemt form:

(3) Nå husker jeg ikke navn (by)

(4) (Nå husker jeg ikke navn) by

(5) Far gikk for å fine

(6) Far har lettet henne

(7) Da ringte han til politi

(8) Politi gikk inn til alle

(9) og politi har ikke fanget dem

(10) men fanger ikke myrder (dvs. morder)

(3) og (4) gjelder navnet på en bestemt by, informanten har tidligere skrevet: *Detta var i en by i Ruslang*. Og så: *Nå husker jeg ikke navn by*. Det er her anaforisk referanse, *navnet på (den) byen*, men informanten har brukt ubestemt form. (5) og (6) *Far* er et slektskapsord og kan brukes i naken form, nærmest som et navn. Men brukt slik har *far* alltid et underforstått possessiv i første person, *far min*. Det er imidlertid ikke tilfellet her, det er faren til jenta i stilen det er snakk om. Han har bare èn referent, og vi må ha bestemt form. (7), (8) og (9) *Politiet* er definitiv fordi det refererer til størrelser som er allment kjent eller forutsatt kjent av leseren, på samme måte som lensmannen, doktoren og presten (Faarlund m.fl. 1997:285). (10)

Morderen har definitt referanse. Det er snakk om èn morder, tidligere i stilen beskrevet som *en moniak*. SC2 har ingen underproduksjoner.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten har ingen avvik i bruk av bestemthet. Det er heller ingen avvik i bruk av ubestemt form.

Formene for bestemthet i stilene

Fem av de tolv bestemte frasene i stil 1 har avvikende form:

- (2) en liten jenta
- (3) den liten jenta
- (4) besjumret av datera sin
- (9) bodde 150 familiene
- (12) Det var eneste barn deres

(2) er kommentert over. (3) er en bestemt substantivfrase med tre ledd der alle skal ha bestemt form, men her er adjektivet i ubestemt form. (4) Naturlig hunkjønn kan være felleskjønn, *en datter*, slik at *datteren* er mulig. Faarlund m. fl. (1997:151) sier dette tokjønnssystemet i dag med enkelte modifikasjoner brukes i riksmål og konservativt bokmål. Radikalt bokmål bruker trekjønnssystemet. Her er imidlertid *datter* brukt i femininum, og da må possessivet bøyes i samsvar med substantivets genus. Informanten har her brukt en blanding av substantivet i femininum og possessivet i maskulinum, her er det altså en avvikende form av possessivet. Preposisjonen *av* er også avvikende brukt, jf. fotnote under informant A. (9) er kommentert over. (12) *Eneste barn deres* er en substantivfrase med etterstilt possessiv, definitt referanse, og substantivet skal da stå i bestemt form. Med det ubøyelige adjektivet *eneste* blir dette en frase som skulle hatt tre ganger bestemthet, *det eneste barnet deres*. Stil 2 har tre substantivfraser i bestemt form, og alle har riktig form.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen formavvik i bestemthet, heller ikke i ubestemt form.

Kommentarer

SC1 har fire enkle bestemte substantivfraser i samsvar med målspråksnormen. Det er åtte bestemte substantivfraser på to ledd eller mer, èn av dem har adledd både før og etter kjernen. Fire er avvikende fra målspråksnormen. SC1 har fem utbygde fraser der adleddet er en relativsetning, og det er både bestemt og ubestemt form på kjernen. SC2 har èn enkel bestemt og riktig substantivfrase. To bestemte fraser er utbygde. Også en frase i ubestemt form har relativsetning som adledd.

Det er en nedgang i avvik i bruk av bestemthet fra to til null fra stil 1 til 2, fra 16,7 % til 0 %. Antallet substantivfraser er imidlertid svært lavt. Det er åtte underproduksjoner i stil 1, og ingen i stil 2. Det er fem avvik i form i stil 1 og ingen i stil 2, og avviket går ned fra 41,7 % til 0.

I stil 1 er to av tolv substantiv i avvikende form, 16,7 %. I stil 2 er det tre forekomster av substantiv i bestemt form og ingen avvik. Det er to adjektiv i stil 1, ett av dem er i samsvar med målspråksnormen, ett har avvikende form. Det er ingen adjektiv i stil 2. Det er èn adjektivartikkel i stil 1, i samsvar med målspråksnormen, og ingen i stil 2.

I utfyllingsoppgavene er det ingen avvik verken i bruk av eller formene for bestemthet. Det er heller ingen avvik i ubestemt form i UC1, men ett i UC2.

Stil 2 er langt kortere og inneholder færre fraser bestemte fraser enn stil 1. Informanten mestrer norsk ordstilling godt, det er bare ett avvik, preverbal negasjon i helsetning: (...) *men ikke fant jenta*. Men han utelater setningsledd, både pronomenobjekt, pronomensubjekt og preposisjoner. Han har mange relativsetninger som adledd, oftest til en kjerne i ubestemt form og bruker også leddsetninger med riktig ordstilling. Informanten prøver seg på norske ord og uttrykk, men det er mange ortografiske feil. Stilene er korte, og det kan kanskje tyde på et mangelfullt ordforråd. Mens han har åtte underproduksjoner i stil 1, har han ingen i stil 2. Om temaene for stilene kan ha en betydning for han som skriver, for

eksempel for lengde på stilene, kan jeg ikke si noe sikkert om. Jeg kommer tilbake til tema og variasjon i drøftingen.

Tabell 6. Resultater for informant C

	SC1	SC2	UC1	UC2
Registrerte antall bestemtheter	12	3	11	11
Bestemthet, antall avvik	2	0	0	0
Bestemthet, % avvik	16,7	0	0	0
Form, antall avvik	5	0	0	0
Form, % avvik	41,7	0	0	0

4.2.4 Informant D

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 inneholder 198 ord, SD2 233 og er den lengste stilen i materialet. Forholdet mellom antallet bestemt substantivfraser og antallet ord er 1:7,3 og 1:12,9, antallet bestemte fraser går ned fra 27 til 1. I stil 1 er det en overproduksjon:

(18) og med hjelpen (av marifolken)

Det er ikke tidligere skrevet noe om *hjelp* fra marifolket, *hjelp* introduseres her, men er likevel i bestemt form.

Av de 17 frasene i bestemt form i stil 2 er det en overproduksjon:

(15) Andre sted (som man er nødt å se)

Informanten har presentert Kreml og Den Røde plass i Moskva. Så skriver hun: *Andre sted som man er nødt å se (...), er Bolshoy Teatr*. Ifølge målspråksnormen skal det være ”et annet sted”, et sted som ikke er presentert tidligere, et sted av mange steder, en frase i ubestemt form.

Stil 1 har fire underproduksjoner:

(10) (Byen heter ...) og den er hovedsted til (...)

(11) med hovedsted Kazan

(12) en av russiske konger

(13) et sted for å plassere russisk арми

(10) Informanten skriver ubestemt form, men *hovedsted* (hovedstad) er definitivt både gjennom referansen, den har bare én referanse, og adleddet. (11) Det tatarske kongedømmet hadde hovedstaden Kazan, den har bare én referent, og vi må ha bestemt form. (12) Her skulle frasen vært *en av de* russiske kongene, definitivt referanse, og etter *en av de* bruker vi bestemt form i norsk. Her mangler imidlertid *de*. (13) *Den russiske armé*, som informanten her omtaler, har bare én referent, og vi må ha bestemt form. Kjernen i den korrekte betegnelsen og i informantens frase er likevel i ubestemt form. I noen navn og betegnelser var det vanlig i eldre språk, og noen er beholdt slik. Adleddene uttrykker frasens bestemthet, men her mangler både artikkelen og svak bøyning av adjektivet.

SD2 har to underproduksjoner:

(14) kommer ikke til å forstå misterisk russisk sjel

(15) og man kan komme inn i en hjerte (av den russiske hovedstaden)

(14) At substantivet står i ubestemt form, er i samsvar med målspråksnormen: Abstrakte substantiv står ofte i ubestemt form selv om frasen er bestemt, slik som her: Det er bare én (mystisk) russisk sjel. Dette er den eneste frasen med to adjektiv til et substantiv hvor adjektivene ikke er bundet sammen med *og*. Adjektivene er imidlertid begge i avvikende ubestemt form og mangler adjektivets bestemte artikkel. (15) *Hjerte* har bare én referent, og blir dobbelt bestemt gjennom tillegget, *den russiske hovedstaden*, også den med bare én referent. Da må frasen være i bestemt form.

Bruk av og formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten har ingen avvik i utfyllingsoppgavene.

Formene for bestemthet i stilene

Av de 27 bestemte substantivfrasene i stil 1 har fem avvikende form:

- (6) den tatarsk kongedom
- (10) den marifolken bodde på
- (18) og med hjelpen av marifolken
- (23) russiske landet
- (26) en av de mest kjent sidene russisk historie

(6), (23) og (26) er bestemte fraser med adjektiv. I (6) og (26) er det imidlertid sterk bøyning av adjektivet, (6) har i tillegg ubestemt form av substantivet. (26) Etter *en av de* bruker vi bestemt form i norsk, frasen uttrykker noe definit. *Sidene* har riktig form, men *kjent* mangler bestemthetsbøyning. I tillegg mangler preposisjonen *av*. (18) er kommentert over. (23) er en bestemt adjektivfrase uten adjektivartikkel. (10) Informanten har fortalt om marifolket og skriver videre: *Og stedet som den marifolken bodde på (...)*. Informanten har brukt en overbestemt substantivfrase med et foranstilt determinativ, mens det her skal være enkel bestemmelse. Etter *en av* bruker vi bestemt form i norsk, frasen uttrykker definitthet.

Av de 17 bestemte frasene i stil 2 har én av dem avvikende form:

- (15) andre sted som man er nødt å se

(15) er kommentert over.

Kommentarer

I SD1 er de fjorten enkle substantivfrasene i samsvar med målspråksnormen. Det er tretten fraser med to ledd eller mer. Åtte av dem har avvikende former. Utbyggingen er både før og etter kjernen, tre fraser har slik utbygging. Det er fire tilfeller av relativsetninger som adledd, en av dem etter en kerne i ubestemt form. SD2 har sju enkle fraser, alle i samsvar med

målspråksnormen. Ni fraser har to ledd eller mer, tre av dem har avvikende former og to er utbygd både før og etter kjernen. SD2 har også to relativsetninger som etterstilte adledd, begge er imidlertid til en kjerne i ubestemt form. Informanten har en substantivfrase med utelatt kjerne.

Det er ett avvik i bruk av bestemthet i begge stilene, henholdsvis 3,7 % og 5,9 %. I SD1 er det fem avvik i form, og i stil 2 er det ett. Avviksprosenten for bestemthetsformene er henholdsvis 18,5 % og 5,9 % i stil 1 og 2.

I stil 1 er det to avvik av 27 substantiv, 7,4 %. I stil 2 er det to av 17, 11,8 %. To av tre bestemte adjektiv har avvikende form i stil 1, 66,7 % avvik, og ett av fem i stil 2, 20 % avvik. En av tre adjektivartikler mangler i stil 1, 33,3 % avvik, SD2 har ingen slike avvik.

Informanten har den største økningen i antallet ord fra stil 1 til stil 2. Hun mestrer norsk ordstilling svært godt, det er to avvik ved inversjon og ett avvik med substantivet før verbalet etter en leddsetning. Leddene i forfeltet kan være godt utbygde: *Og stedet, som den marifolken bodde på (...), alle stedene i byen min er (...)*. Hun har også et godt ordforråd: *kongedom, beskytte, ta dem under Russland og gjøre dem fri, mens krigen foregikk, misterisk russisk sjel, gågater*. Kanskje kan temaene for stilene ha bidratt til den språklige blomstringen. Men at informanten mestrer målspråket svært godt, viser også utfyllingsoppgavene som er helt uten avvik.

Tabell 7. Resultater for informant D

	SD1	SD2	UD1	UD2
Registrerte antall bestemtheter	27	17	11	11
Bestemthet, antall avvik	1	1	0	0
Bestemthet, % avvik	3,7	5,9	0	0
Form, antall avvik	5	1	0	0
Form, % avvik	18,5	5,9	0	0

4.2.5 Informant E

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 har 119 ord, stil 2 har 94 og er den korteste stilen i materialet. Forholdet mellom antallet fraser i bestemt form og antallet ord er henholdsvis 1:17 og 1:23,5. Fra stil 1 til stil 2 synker antallet bestemte fraser fra sju til fire. Stil 1 inneholder èn overproduksjon:

(7) (fordi det er eksotisk natur) og bra lufta der

(7) Her har informanten brukt en presenteringssetning til å innføre nye elementer i teksten: *eksotisk natur og bra lufta*. Funksjonen til slike setninger er nettopp å introdusere et subjekt som ikke er kjent. Og ukjent informasjon skal i norsk være i ubestemt form. Slik er det også her, og informanten har brukt riktig ubestemt form i den første frasen, mens den andre har fått bestemt form.

I stil 2 er en av fire bestemte fraser en overproduksjon:

(2) (Vannet i basenger) renner fra basengen til annen

(2) Informanten mener antakelig uttrykket *fra ett basseng til et annet*, et uttrykk i ubestemt form. Et slikt fra-til-uttrykk må ha samme form i begge de substantiviske leddene, ikke en blanding av bestemt og ubestemt form som informanten her har brukt.

Det er ingen underproduksjoner i stil 1, èn i SE2:

(16) (med mange vakre bassenger.) Vannet i bassenger renner (...)

Bassenger er allerede presentert og må derfor her være i bestemt form, anaforisk referanse.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten var ikke til stede ved andre utfyllingsoppgave. Det er ett avvik bruk av bestemthet, *høner* (hønene) i første utfyllingsoppgave. Det er ingen avvik i bruk av ubestemt form.

Formene for bestemthet i stilene

Èn av de sju bestemte frasene i stil 1 har avvikende form:

(7) og bra lufta der

(7) er kommentert over.

I stil 2 har to av de fire bestemte frasene avvikende form:

(2) fra basengen til annen

(4) Men beste er at alt er veldig billig.

(2) er kommentert over. (4) er en substantivfrase med utelatt kjerne, men adjektivets bestemte artikkel er utelatt.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ett avvik i form i UE1, *høner* (hønene).

Kommentarer

I stil 1 er det seks enkle bestemte substantivfraser i samsvar med målspråksnormen. Èn frase er utbygd, og den er avvikende. Informanten skriver: (...) *jeg liker enten reise på besøk eller invitere vennene til meg. Vennene* er formelt korrekt, for han har fortalt om *venner* tidligere. Allikevel synes jeg frasen er noe uvanlig, det er mer vanlig med *vennene mine*. I stil 2 er det èn enkel korrekt bestemt substantivfrase. Alle de tre utbygde frasene har avvikende former. De er utbygd både før og etter kjernen, men ingen av dem har begge typer utbygging.

Det er ett avvik i bruk av bestemthet i hver stil og èn underproduksjon.

Avviksprosenten øker fra 14,3 til 25 på grunn av nedgangen i antallet bestemte fraser fra sju til fire. Avvikene i form øker fra ett til to, fra 14,3 % til 50 %. I stil 1 er det 14,2 % avvik i substantivene, ett av sju. I stil 2 er det ett av fire, 25 %. For adjektivene er det ingen forekomster i bestemt form i stil 1, men ett i samsvar med målspråksnormen i stil 2. Det er ingen adjektivartikler i stil 1, og det skulle vært en i stil 2, men den er utelatt.

Utfyllingsoppgaven har ett avvik i bruk av og form for bestemthet. Det er ingen avvik i ubestemt form, men informanten har bare artikkel, ikke substantiv, ved èn forekomst.

Informanten mestrer norsk ordstilling godt, men han har èn forekomst av subjektet før verbalet etter en leddsetning og en forekomst av verbalet før subjektet i en leddsetning. For å skrive om temaene i stilene har han noen litt spesielle ord og uttrykk, *på bestemt tidsrom, spennende, eksotisk natur, og de ser ut som en trapp på lang avstand, Men beste er at alt er veldig billig*. Han er også kreativ, mangler han ord og uttrykk, lager han dem: *boksingsalen, gammelshjem, vannet (...) renner seg fra oppe til ned, fra basengen til annen*. Men uttrykksmåten hans er ofte uidiomatisk. Begge stilene er korte, stil 2 svært kort.

Tabell 8. Resultater for informant E

	SE1	SE2	UE1	UE2
Registrerte antall bestemtheter	7	4	11	-
Bestemthet, antall avvik	1	1	1	-
Bestemthet, % avvik	14,2	25	9	-
Form, antall avvik	1	2	1	-
Form, % avvik	14,2	50	9	-

4.2.6 Informant G

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 har 177 ord, stil 2 har 201. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er 1:14, 7 og 1:14. Fra SG1 til SG2 øker antallet bestemtheter fra tolv til 15. Det er èn overproduksjon av bestemt form i stil 1:

(5) er en fott naturen

(5) Informanten forteller om sitt hjemsted hvor det *er en fott naturen*. Han gjør rett i å introdusere det nye her med ubestemt artikkel og adjektivet i ubestemt form, men substantivet er i bestemt form. Målspråksbrukere ville også brukt *det* som foreløpig subjekt. Det er ingen underproduksjoner i stil 1.

Det er 15 forekomster av bestemthet i stil 2, to er overproduksjoner:

(6) i mai måneden

(15) Neste gangen

(6) Informanten har brukt bestemt form etter navn på en måned, mens vi i norsk bruker ubestemt. (15) *Neste* er et ubøyelig adjektiv som kan ha demonstrativ funksjon, som *samme*, og det kan også ha deiktisk binding, ofte i tidsuttrykk: *Neste gang er det din tur* (Faarlund m.fl.1997:215,1179). Informanten skriver at han har hørt norsk på bussen, og *neste gangen kan jeg spørre dem om trenger de hjelp*, skriver han, altså *neste gang* han hører norsk. Etter *neste* bruker vi imidlertid ubestemt form på norsk.

Det er én underproduksjon i stil 2:

(17) Jeg mange ganger hørte på buss og ute

(17) Her bruker vi på norsk bestemt form, *på bussen*. ”Bussen” har her generell betydning. Vi tenker på en bestemt art – buss, ikke for eksempel tog – men ikke en bestemt buss (Michaelsen 1993:26).

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Informanten har ingen avvik i bruk av bestemthet. Det er heller ingen avvik i bruk av ubestemt form.

Formene for bestemthet i stilene

Av de tolv forekomstene av bestemthet i stil 1 har fire avvikende former:

(4) (ligger i nord-Russland) av europeiske delen

(5) er en fott naturen

(6) andre museum

(9) for å kjøpe den tur

(5) er kommentert over. (4) og (6) er bestemte substantivfraser med adjektiv, informanten har imidlertid her skrevet begge uten adjektivartikkel, (4) har også avvikende bruk av preposisjonen *av*. (6) Tidligere har informanten fortalt om to kjente *museumer*. *En med klær (...)* *Andre museum har våpen*. Adjektivet er helt riktig svakt bøyd, men mangler artikkel, substantivet er i ubestemt form. At informanten ikke mestrer det uregelmessige *museet*, er neppe overraskende på dette nivået. (9) Her bruker informanten demonstrativet *den* og det etterfølgende substantivet i ubestemt form. Demonstrativet gir svært tydelig definit referanse, og det etterfølgende substantivet skal her være i bestemt form.

Av de 15 forekomstene av bestemthet i stil 2 har fem av dem avvikende form:

(2) ved siden av norsk grensen

(4) er ikke best stedet

(6) i mai måneden

(14) Annen delen kommer for å

(15) neste gangen

(2), (4) og (14) er bestemte substantivfraser med adjektiv hvor det skal være tre ganger bestemthet. Her mangler adjektivartikkelen i alle frasene. For (2) er det to muligheter: ved siden av den norske grensen eller ved siden av norskegrensen. Hvis informanten har ment det første alternativet, mangler adjektivets bestemte artikkel og adjektivet bøyd i bestemt form. Hvis han har ment det andre, mangler det sammensatte substantivet *-e* i fugen, og den bestemte formen er riktig. Ut fra informantens øvrige produksjon ser jeg det første alternativet som mest sannsynlig. I (4) mangler også adjektivet bestemt form til et bestemt substantiv. (14) Før har informanten fortalt: (*Halvparten kommer for å fiske laks*) (...) *Annen delen kommer for å (...)*. Her har han riktig bestemt form på substantivet, men i tillegg til manglende adjektivartikkel er adjektivet i ubestemt form. (6) og (15) er kommentert over.

Former for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen avvik i form, verken i bestemt eller ubestemt form.

Kommentarer

I stil 1 er de tre enkle bestemte substantivfrasene i samsvar med målspråksnormen. Det er ni substantivfraser med to ledd eller mer, og fem av dem har avvikende former. I stil 2 er det sju enkle bestemte substantivfraser, alle er helt riktige. Det er det sju utbygde fraser, og fem har avvikende former. En relativsetning er adledd til en ubestemt substantivfrase. Informanten har en bestemt substantivfrase med utelatt kjerne.

Det er ett avvik i bruk i stil 1, to i stil 2, en økning fra 8,3 % til 13,3 %. Stil 1 har en overproduksjon og en underproduksjon. Stil 1 har fire formavvik av tolv fraser, og stil 2 har fem avvik av femten fraser, begge 33,3 % avvik. I stil 1 er tre av elleve substantiv i avvikende form, 27,3 %, og i stil 2 to av 15, 13,3 %. I stil 1 er fire av fire adjektiv riktige, mens i stil 2 har tre av fire adjektiv avvikende form, 75 % avvik. Adjektivartikkelen mangler i to av tre tilfeller i stil 1, 66,7 % avvik. I stil 2 mangler tre av fire, 75 % avvik. I utfyllingsoppgavene er det ingen avvik.

Informant G er en av tre informanter som har flere bestemte substantivfraser i stil 2 enn i stil 1. Han har mestrer norsk ordstilling ganske godt, men har tre ganger verbalet før subjektet i leddsetninger og to avvik knyttet til inversjon. Ordforrådet hans er godt, og han prøver seg på utbygde fraser selv om han også har avvik, *to kjente museumer, russiske og tyske gjelm og uniform, en stor issprit (isbryter), mørketid og kuldegrader*.

Tabell 9. Resultater for informant G

	SG1	SG2	UG1	UG2
Registrerte antall bestemtheter	12	15	11	11
Bestemthet, antall avvik	1	2	0	0
Bestemthet, % avvik	8,3	13,3	0	0
Form, antall avvik	4	5	0	0
Form, % avvik	33,3	33,3	0	0

4.2.7 Informant H

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 har 176 ord, og SH2 har 184. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er henholdsvis 1:10 og 1:30,7. Stil 1 har 17 forekomster av bestemte fraser, og stil 2 har seks.

Det er to overproduksjoner i stil 1:

(12) den sultene reven

(15) (I nærheten av vårt hus) flytter elven

(12) og (15) Umiddelbart imponerte språket meg første gang jeg leste disse bestemte frasene, som et godt litterært språk, skrevet av en innlærer med bare noen få måneder i Norge. Men det er uventet bruk av bestemt form, og noen *sulten rev* og *elv* er ikke tidligere introdusert. Jeg viser til *i skogen ved stranden* (SB2) og *skogen ligger i nærheten* (SJ1): Også her bør nok *en rev* og *en elv* introduseres før bestemt form kan benyttes. Det er ingen overproduksjoner av bestemthet i SH2.

Det er ingen underproduksjoner i stil 1, èn i stil 2:

(18) (en stor dyrehag. Den dyrehagen er ny) og dyr liker seg der, tror jeg.

Her har *dyr* anaforisk referanse selv om ordet ikke tidligere er nevnt eksplisitt, jf. 2.4.1, om bruk av bestemthet i norsk. Vi trekker slutninger av det som er skrevet og vet at det er dyr i en dyrehage.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ett avvik i bestemthet i UH1, *hønen?* (hønene). Det er ingen avvik i UH2. Det er heller ingen avvik i ubestemt form i UH1.

Formene for bestemthet i stilene

Av de 17 forekomstene av bestemthet i stil 1 har tre av dem avvikende form:

- (1) jeg sett dette land
- (12) den sultene reven
- (15) (I nærheten av vårt hus) flytter elven.

(1) Vi bruker bestemt form blant annet når substantivets referanse blir bestemt av foranstilte bestemmere til kjernen – som nettopp demonstrativer. Informanten har imidlertid brukt ubestemt form. (12) og (15) er kommentert over.

I stil 2 har èn av de seks forekomstene av bestemthet avvikende form:

- (2) Den dyrehagen er

Her er *en dyrehag* introdusert i forrige setning. Bestemt form av substantivet er dermed riktig, anaforisk referanse. Determinativet er her overproduisert.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

UH1 har ett avvik, *hønen?* (hønene). Det er ingen avvik i UH2.

Kommentarer

Alle de ti enkle frasene i SH1 har korrekte former. Det er sju bestemte substantivfraser med to eller flere ledd, og èn av dem har avvikende form. SH2 har fem fraser med to ledd eller mer, èn av dem har avvikende form. Den ene enkle frasen i SH2 er uten avvik.

Det er to avvik i bruk av bestemt form i stil 1, et avvik på 11,8 %. Det er ingen overproduksjoner i stil 2, men èn underproduksjon. Det er tre avvik i form i stil 1, og ett i stil 2. Det er en prosentvis nedgang for avvik i form fra 17,6 % i stil 1, tre av 17 forekomster, til 16,7 % i stil 2, en av seks forekomster. I stil 1 har tre av 15 substantiv avvikende form, 17,6 % avvik. I stil 2 er det seks substantiv, og alle er i riktig form. I stil 1 er det ingen avvik i de to adjektivene i bestemt form, det samme gjelder for stil 2. Det er heller ingen avvik for adjektivartiklene, to av to er riktige i både stil 1 og 2. For utfyllingsoppgavene er det ett avvik i bruk av bestemthet og ett i form.

Informanten mestrer norsk ordstilling svært godt. Det er bare ett avvik hvor subjektet står før verbalet etter en leddsetning. Det er også utbygde ledd i forfeltet: *I nærheten av vårt hus flytter elven*. Ordforrådet hennes må også sies å være stort: *skikker og tradisjoner, forelsket i den fine naturaen: fjellene, elvene, skogen ..., i nærheten av vårt hus flytter elven, museumsbyer, angre*. Og mangler hun et ord, lager hun det: *(se på) skuestyker*. Hun hadde bare gått på norskkurs i ca. 100 timer før hun skrev den første stilen. Avvikene i form øker imidlertid både for stilene og utfyllingsoppgavene.

Tabell 10. Resultater for informant H

	SH1	SH2	UH1	UH2
Registrerte antall bestemtheter	17	6	11	11
Bestemthet, antall avvik	2	0	1	0
Bestemthet, % avvik	11,8	0	9	0
Form, antall avvik	3	1	1	0
Form, % avvik	17,6	16,7	9	0

4.2.8 Informant I

Bruk av bestemthet i stilene

Både stil 1 og 2 har 159 ord. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er i SII 1:9,4 og 1:22,7. Det er 17 bestemte fraser i stil 1 og sju i stil 2. Stil 1 har en overproduksjon:

(12) I sør er det pent klimaet.

Her skriver informanten om pent *klimaet* første gang han bruker dette substantivet, men det må første introduseres i ubestemt form. Han kunne brukt bestemt form første gang, men da måtte setningen vært: *I sør er klimaet pent*, predikativ bruk, og definitiv referanse ut fra felles kunnskap om at det er et eller annet *klima* alle steder. Det er ingen overproduksjoner i stil 2.

Det er fire underproduksjoner i stil 1:

(19) (Norge har ulike klima) i forskjellige områder

(20) Vær er tørkere og varmere

(21) (Fjordene) og fjell er små

(22) På fjell (ligger mye trehus og hytter)

(19), (20), (21) og (22) har alle definitiv referanse ut fra felles kunnskap om verden. (19) For eksempel gjelder dette at *Norge* har ulike områder, og at klimaet er ulikt i de ulike områdene. Selv om *områder* ikke tidligere er nevnt eksplisitt, er dette anaforisk referanse ut fra felles kunnskap, og vi bruker bestemt form. (20) Det samme gjelder *været*, referansen er unik, og det kan identifiseres entydig ut fra kunnskap som alle har. (21) *Fjordene* er riktig bestemt form flertall, det gjelder fjordene i *Norge*, som stilen handler om, og fjordene har definitiv referanse ut fra kunnskap alle har om Norge. Da må også *fjellene* være i bestemt form, bundet til *fjordene* av den sideordnede konjunksjonen *og*. (22) *På fjellet* er et generelt lokaliserende uttrykk med substantivet i bestemt form, men vi mener ikke et bestemt fjell. Det er nok dette uttrykket, *på fjellet*, informanten er ute etter selv om han har skrevet *på fjell*.

Stil 2 har en underproduksjon:

(23) (Det ligger is alltid.) Man kan bore hull i is og (...)

(23) *Is* er allerede nevnt, og da er det anaforisk referanse som krever bestemt form.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen avvik i bruk av bestemt form i utfyllingsoppgavene. Det er ett avvik i bruk av ubestemt form, *ei kona* (ei kone).

Formene for bestemthet i stilene

Av de 17 forekomstene av bestemthet i stil 1 har to av dem avvikende form:

(12) I sør er det pent klimaet

(17) i forskjellige årstidene

(12) er kommentert over. (17) I uttrykket *I forskjellige årstidene* har både adjektivet og substantivet riktig bestemt form, men adjektivartikkelen mangler.

Alle de sju bestemte frasene i stil 2 er i samsvar med målspråksnormen. At informanten i stil 2 har skrevet *seile med båt til øyen* og ikke *øyene*, ser jeg på som en skrivefeil. Han har tidligere skrevet *små øyer*, flertall, slik at *øyen* ikke kan ses på som entall for *øya*.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen avvik i formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene, men ett avvik i form.

Kommentarer

Alle de femten enkle substantivfrasene i stil 1 er i samsvar med målspråksnormen. I SI1 er det to substantivfraser med to eller flere ledd, og begge har avvikende former. I stil 2 er alle de seks enkle frasene uten avvik. Det er én utbygd frase, også den i samsvar med målspråksnormen.

I stil 1 er det ett avvik i bruk av bestemthet, et avvik på 5,9 %. Det er fire underproduksjoner. I stil 2 er det ingen overproduksjoner, men én underproduksjon. Det er to avvik i form i stil 1, et avvik på 11,8 %, ingen avvik i stil 2. For substantivene er avviket i stil 1 én av 17 forekomster, 5,9 %. I stil 2 er det ingen substantivavvik. Det er ingen avvik i adjektivene verken i stil 1 eller stil 2, begge har ett adjektiv i bestemt form. Den ene adjektivartikkelen i stil 1 mangler, og den ene i stil 2 er i henhold til målspråksnormen. Utfyllingsoppgavene har ett avvik i ubestemt form.

Informanten mestrer norsk ordstilling svært godt, og det er ingen avvik når det gjelder for eksempel inversjon. I to setninger mangler imidlertid verbalet. Informanten har et solid ordforråd, og han kan flere spesielle norske ord og uttrykk: *svaner og villender, fallsskjermhoppere, gjedder og abbor, bore hull i is*. Han har hele sju tidsuttrykk med *om, om vinteren og om sommeren*, og alle er riktige. Spesielle preposisjonsfraser som fungerer adverbialt, *til fjells og til havs*, er han den eneste som bruker. Men også denne informanten har langt færre bestemte fraser i stil 2 enn i stil 1.

Tabell 11. Resultater for informant I

	SI1	SI2	UI1	UI2
Registrerte antall bestemtheter	17	7	11	11
Bestemthet, antall avvik	1	0	0	0
Bestemthet, % avvik	5,9	0	0	0
Form, antall avvik	2	0	0	0
Form, % avvik	11,8	0	0	0

4.2.9 Informant J

Bruk av bestemthet i stilene

Stil 1 har 164 ord, stil 2 har 135. Det er 17 substantivfraser i bestemt form i stil 1 og elleve i stil to. Forholdet mellom antallet bestemtheter og antallet ord er 1:9,6 og 1:11,3. Stil 1 har en overproduksjon:

(6) (Huset mitt skal stå toppen) og skogen ligger (...)

Her det samme forhold som *ved stranden* (SB2) og *den sultene reven og flytter elven* (SH1), og min reaksjon var umiddelbart den samme. Imidlertid er det nok også her mer naturlig at *skog* må introduseres før den kan stå i bestemt form. De formelle kravene blir igjen de viktigste.

Av de tolv bestemte frasene i stil 2 er det en overproduksjon:

(11) Tromsø ligger i spesielle breddegraden

(11) Informanten har ikke skrevet om noen *breddegrad* tidligere, da må den introduseres i ubestemt form. *Spesielle* har jeg vurdert til å være bestemt form av *spesiell*, men det er altså avvikende bruk av bestemt form.

SJ1 har to underproduksjoner:

(24) mange grønnsaker)(mange blomster). (Hver morgen) klipper vi blomster og

(25) skjærer grønnsaker

(24) og (25) *Grønnsaker* og *blomster* er nevnt tidligere. De har anaforisk referanse og bestemt form vil være riktig her.

SJ2 har to underproduksjoner:

(26) Vi kom til Tromsø i sommer

(27) Om vinter

(26) og (27) er preposisjonsfraser som begge skulle hatt *om*. Og etter *om* i slike tidsuttrykk bruker vi i norsk bestemt form av substantivet, *om sommeren* og *om vinteren*. I (31) forveksler antakelig informanten *i sommer* med *om sommeren*. I (33) er preposisjonen riktig,

men det er ubestemt form av *vinter*. Dette er de eneste avvikende tidsuttrykkene med *om* i denne undersøkelsen.

Bruk av bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen avvik i bruk av bestemthet. Det er ett avvik i bruk av ubestemt form, *ei kona*.

Formene for bestemthet i stilene

Av de 17 bestemte frasene i stil 1 har to avvikende form:

(4) av disse penger

(6) og skogen ligger (i nærheten)

(4) Her blir substantivfrasens referanse igjen bestemt av en foranstilt bestemmer, et demonstrativ, og vi bruker bestemt form. (6) er kommentert over.

Av de tolv bestemthetene i stil 2 har to avvikende form:

(4) Første gangen (opplevede jeg om mildnattsol).

(11) Tromsø ligger i spesielle breddegraden

(4) Siden informanten helt riktig har skrevet *første gangen*, bestemt form, må adjektivets bestemte artikkel også være med fordi *første* er å betrakte som et adjektiv: Dette er en frase hvor det skal være tre ganger bestemt form. (11) er kommentert over.

Formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene

Det er ingen av avvik i formene for bestemthet, ett avvik i ubestemt form.

Kommentarer

Alle de ti enkle frasene i stil 1 er i riktig form. Det er seks substantivfraser med to ledd, og det er ett avvik. To av frasene har utelatt kjerne. De er de eneste frasene av denne typen som er brukt om personer. Også i stil 2 er alle de seks enkle frasene uten avvik. Av de fire utbygde frasene har to avvikende form.

Det er ett avvik i bruk av bestemthet i begge stilene, et avvik på henholdsvis 5,9 % og 9 %. Det er to underproduksjoner i hver stil. SJ1 har to avvik i form, 11,8 % avvik. SJ2 har også to avvik i form, 18,2 %. I stil 1 er to av 15 substantiv i avvikende form, 13,3 %. I stil 2 er det to av elleve, 18,2 %. Stil 1 har ingen adjektiv, og i stil 2 er ett av to adjektiv i avvikende form, 50 %. Det er en manglende adjektivartikkel i stil 2, 100 % avvik. Utfyllingsoppgavene har ett avvik i ubestemt form.

Informanten mestrer norsk ordstilling svært godt. En setning er imidlertid uten verbal. Hun har et stort ordforråd: *glasshus, skjærer grønnsaker, opplevelsen, jeg lot merke til* (la merke til), *at mer nordover, det ble mindre skog og lawere busk, opplevede, spesielle breddegraden*. Hun kaster seg ut i skrivingen, men det blir òg mange ortografiske feil, *dettetter, tilbaker, leire* et fjell, begynner som en *bonder*, bygger en ny *skol* og *et ny syhus* (*sykehus*). Også hun har bare ca. 100 timer på norskkurs ved første datainnsamling. Avvikene i form øker imidlertid for begge oppgavetyper.

Tabell 12. Resultater for informant J

	SJ1	SJ2	UJ1	UJ2
Registrerte antall bestemtheter	17	11	11	11
Bestemthet, antall avvik	1	1	0	0
Bestemthet, % avvik	5,9	9	0	0
Form, antall avvik	2	2	2	0
Form, % avvik	11,8	18,2	18,2	0

4.3 Oppsummering av resultatene

Her vil jeg oppsummere resultatene for bruk av og formene for bestemthet fra kapittel 4.

4.3.1 Oppsummering i bruk av bestemthet, stilene

Helhetlig er det i materialet et avvik på 10 % i bruk av bestemthet, 24 overproduksjoner. I stil 1 er det tolv avvik av 129 forekomster, 9,3 % avvik. I stil 2 er det tolv avvik av 110 forekomster, et avvik på 10,9 %. Underproduksjonene representerer et helhetlig avvik på 9,5 %, 27 forekomster. I stil 1 er det 18 underproduksjoner og i stil 2 er det ni, et avvik på henholdsvis 12,8 % og 6,3 %.

Tabell 13. Avvik i bruk av bestemthet, stilene, alle informanter

	SA1	SA2	SB I	SB2	SC1	SC2	SD1	SD2	SE1	SE2	SG1	SG2	SH1	SH2	SII	SI2	SJ1	SJ2
Registrerte bestemtheter	8	37	12	10	12	3	27	17	7	4	12	15	17	6	17	7	17	11
Bestemtheter, antall avvik	2	5	1	2	2	0	1	1	1	1	1	2	2	0	1	0	1	1
Bestemthet, % avvik	25	13,5	8,3	20	16,7	0	3,7	5,9	14,3	25	8,3	13,3	11,8	0	5,9	0	5,9	9

4.3.2 Oppsummering i bruk av bestemthet, utfyllingsoppgavene

Resultatene for utfyllingsoppgavene (tabell 14) viser at av 172 forekomster som alle skulle hatt bestemt form, har 163 det, 94,8 %. Det er ni ubestemtheter, et avvik på 5,2 %. I U1 er det tre avvik i bruk av bestemthet, i U2 er det seks, en økning fra 3,6 % til 6,8 %.

I ubestemt form skal det være 63 substantiv, og tre av dem er i bestemt form, et avvik på 4,8 %, alle i U2.

Tabell 14. Avvik i bruk av bestemthet, utfyllingsoppgavene, alle informanter

	UA1	UA2	UB 1	UB2	UC1	UC2	UD1	UD2	UE1	UE2	UG1	UG2	UH1	UH2	UI1	UI2	UJ1	UJ2
Registrerte bestemtheter	7	11	-	11	11	11	11	11	11	-	11	11	11	11	11	11	11	11
Bestemtheter, antall avvik	1	3	-	3	0	0	0	0	1	-	0	0	1	0	0	0	0	0
Bestemthet, % avvik	14,2	27,2	-	27,2	0	0	0	0	9	-	0	0	9	0	0	0	0	0

4.3.3 Oppsummering avvik i form, stilene

Avvikene for substantiv, adjektiv og adjektivartikkel vil først bli kommentert hver for seg, som enkeltelementer. Til slutt ser jeg på helheten i fraser med tre ganger bestemthet.

Totalt er det 239 fraser i bestemt form. Det er avvik i 49 fraser, 20,5 % avvik. Det er 28 avvik stil 1, og 21 i stil 2. Det utgjør henholdsvis 21,7 % og 19,1 % avvik.

I stil 1 er det 126 substantiv i bestemt form, det er 18 avvik, 14,3 %. Det er 17 adjektiv i bestemt form, her er det fem avvik, 29,4 %. Til adjektivene skulle det vært 13 adjektivartikler, men sju mangler, et avvik på 53,8 %.

I stil 2 er det 106 substantiv i bestemt form, 14 har avvikende form, 13,8 %. Det er 25 adjektiv i bestemt form, seks er avvikende i form, et avvik på 24 %. Til adjektivene skulle det vært 18 adjektivartikler, seks mangler og to har avvikende form, 44,4 % avvik.

For materialet som helhet er avvikene for substantiv på 13,8 %, for adjektiv 26,2 % og for adjektivartikler 48,4 %. Fra stil 1 til stil 2 viser forekomstene en nedgang i avvik for substantiv fra 14,3 % til 13,8 %, for adjektiv en nedgang fra 29,4 % til 24 % og for adjektivartikler en nedgang i avvik fra 53,8 % til 44,4 %.

Av 28 fraser som skulle hatt tre ganger bestemthet har ti det, 35,6 %, et avvik på 64,4 %. For substantivene er det seks avvik, for adjektivene seks og for adjektivartikkelen tolv. Av de 239 bestemte substantivfrasene er sju med utelatt kjerne, tre i stil 1 og fire i stil 2. Ett av dem mangler adjektivartikkel, og to har avvikende genus på artikkelen.

Som det framgår av analysen, er det mange preposisjonsfraser som angir tid i materialet, hele 24. Det er for eksempel *om sommeren* og *om natta*, hvor målspråksnormen krever bestemt form. 22 av 24 er korrekte. Det er sju fraser med *hele*, alle i samsvar med målspråksnormen, for eksempel *hele natta* og *hele huset*. Det er også tre fraser med *hver*, også disse er i samsvar med målspråksnormen med ubestemt form på kjernen. Alle frasene kommer jeg tilbake til i 5.2.6. Materialet viser også en utstrakt bruk av possessive fraser med både foran- og etterstilt possessiv, 19 i alt. Disse behandler jeg i 5.5.4. Jeg har også registrert genusavvik, for eksempel *den marifolken*, som blant annet er tema i 5.2.1.

Tabell 15. Avvik i form, antall og prosent, stilene, alle informanter

	SA1	SA2	SB1	SB2	SC1	SC2	SD1	SD2	SE1	SE2	SG1	SG2	SH1	SH2	SI1	SI2	SJ1	SJ2
Registrerte bestemtheter	8	37	12	10	12	3	27	18	7	4	12	15	17	6	17	7	17	11
Form, antall avvik	3	8	4	2	5	0	5	2	1	2	4	5	2	1	2	0	2	2
Form, % avvik	37,5	21,6	33,3	20	41,7	0	18,5	5,9	14,3	50	33,3	33,3	11,8	16,7	11,8	0	11,8	18,2

4.3.4 Oppsummering av avvik form, utfyllingsoppgavene

Resultatene for utfyllingsoppgavene (tabell 16) viser at av 172 forekomster av bestemthet er det ni avvik i formene. Det utgjør 5,2 %. I U1 er det tre avvik i form av 84 forekomster, 3,6 % avvik, og i U2 er det seks av 88, 6,8 % avvik. I ubestemt form er det tre avvikende former av 63, 4,8 %.

Tabell 16. Avvik i form, utfyllingsoppgavene, alle informanter

	UA1	UA2	UB 1	UB2	UC1	UC2	UD1	UD2	UE1	UE2	UG1	UG2	UH1	UH2	UI1	UI2	UJ1	UJ2
Registrerte bestemtheter	7	11	-	11	11	11	11	11	11	-	11	11	11	11	11	11	11	11
Form, antall avvik	1	3	-	3	0	0	0	0	1	-	0	0	1	0	0	0	0	0
Form, % avvik	14,3	27,3	-	27,3	0	0	0	0	9	-	0	0	9	0	0	0	0	0

4.4 Andre funn – entall og flertall

Som nevnt i 1.4, fant jeg i materialet også en del avvik i ubestemt form flertall, og jeg har valgt å analysere også dem for å sammenlikne informantenes mestring av pluralis- og definitthetsmorfemer, jf. Lund i 2.7.1. Det er også en del avvik i valget mellom entall og flertall. Dette kommer jeg tilbake til i 5.2.2. og 5.2.4.

4.4.1 Avvik i substantiv i ubestemt form flertall

Forekomstene med avvik i ubestemt form flertall i stilene er disse: *En mine (yn) storst glede, en av min svakte side av meg selv* (begge SA1), *masse militæreverk og fabrikk* (SB1), *gå lange tur i skogen, masse vakre sted på forskjellige plass i Norge* (SB2), *eter flere time* (SC1), *hadde Russlang mange krig* (SD1), *sine gule taker, kjente gågater, biblioteker og museum* (SD2), *russiske og tyske gjelm og uniform* (SG1), *fiske gjedder og abbor, mange bade plass* (SI2), *det ble mindre skog og lawere busk* (SJ2). *Museumer* er brukt to ganger, i SG1 og SH2. Begge har riktig flertallsendelse, men det er likevel avvikende flertallsformer.

17 substantiv har avvikende flertallsmarkering, ni er i stil 1 og seks i stil 2. Avviket for substantiv i ubestemt form flertall utgjør 15,2 %, 17 av 112.

I hele materialet er det 46 forekomster av ubestemt form flertall med ulike mengdeangivelser foran: kvantorene *alle* (1), *noen* (4), *mange* (17), *mange (slags av)*(1), *flere* (1), *masse* (3) og 16 kvantorer (grunntall), adjektivet *mye* (1) og adjektivet *forskjellig* brukt som kvantor (2). 19 av dem er i S1, og 27 i S2. Seks av substantivene i disse frasene er

avvikende, etter *masse* (2), *flere* (1), *mange* (2) og kvantoren *to* (1). Tre er i S1 og tre i stil 2. Avviket utgjør 13 %. Til sammenlikning utgjør avviket for substantiv i bestemt form flertall, 6,1 %.

4.4.2 Avvik i adjektiv i ubestemt form flertall

I materialet er det disse forekomstene av avvik i adjektiv ubestemt form flertall: en mine (yn) *storst* glede (SA1), Fiskemuligheter er *enormt* (SA2), Noen *pent* steder (SC1), Folk er veldig *stolt* av byen sin (SD2), En med *samisk* klær (SG1), (...) hørte *utenlandsk* språk (jeg sikker det norske)(SG2) og Bøndnene er veldig *fattig* i Kina (SJ1). *Interessant* og *fattig* er adjektiv som står predikativt og mangler flertallsmarkering.

Totalt er det 27 forekomster av substantiv og adjektiv som skulle vært i ubestemt form flertall. For adjektiv i ubestemt form flertall er avviket på 25,9 %.

4.4.3 Avvik i valget mellom entall og flertall i utfyllingsoppgavene

I utfyllingsoppgavene er det 17 avvik knyttet til valget mellom entall og flertall. Flertall i stedet for entall er: *hanene* (hanen)(UA1), *eggene* (ringen) (UA1), *hanene* (hanen)(UA2), *ringene* (ringen) (UC1) og *hanene* (en hane) (UA2). Det siste tilfellet er avviket altså både i bestemthet og i numerus. Forekomstene av entall der det skulle vært flertall er disse: *kona* (hønene)(UC1), *ei høne* (høner) (UC2), *to høna* (hønene)(UC2), *to høne* (hønene)(UG1), *hønen?* (hønene)(UH1), *to høna* (hønene)(UH2), *ei høne* (høner)(UH2), *to høna* (hønene)(UJ1).

4.5 Likheter og forskjeller mellom informantene

Som det går fram av kapittel 4.2, er det store forskjeller mellom informantene når det gjelder å mestre norsk bestemthet.

Ser vi nærmere på hver informant, finner vi at informant I er den som gjennomgående har lavest avviksprosent både i stilene og utfyllingsoppgavene. For stilene går avviket ned i

både bruk av og formene for bestemthet fra stil 1 til 2. For utfyllingsoppgavene har han ingen avvik i bruk av eller former for bestemthet, men han har ett avvik i ubestemt form.

Informant A har det høyeste avviket i bruk av bestemthet både i stilene og utfyllingsoppgavene, og det høyeste avviket i formene for bestemthet i utfyllingsoppgavene. Her har hun også det høyeste avviket for ubestemt form. Mens avviket nesten halveres i bruk av bestemthet fra stil 1 til stil 2, øker det fra U1 til U2, både i bruk av og formene for bestemthet. Informant C (SC1) og E (SE2) har imidlertid høyere avvik i formene for bestemthet i stilene enn henne.

Informant B har mer enn en dobling i avviket i bruk av bestemthet i stilene fra stil 1 til 2. For formene av bestemthet går avviket ned i stilene, mens det i utfyllingsoppgavene nesten fordobles. Her er det A og B som har det høyeste avviket.

Tre informanter, C, H og I, har ikke avvik i bruk av bestemthet i stil 2. For formene av bestemthet har C den største forskjellen mellom stil 1 og 2, 40 % og 0 % avvik. SC2 er imidlertid omtrent halvparten så lang som stil 1 og har en tredel så mange bestemte fraser. Utfyllingsoppgavene har ingen avvik.

Informant D har ett avvik i bruk av bestemthet i begge stilene, men en prosentvis nedgang på grunn av den store økningen bestemtheter. For formene av bestemthet går det prosentvise avviket ned med mer enn to tredeler. Hun er den eneste som ikke har noen former for avvik i utfyllingsoppgavene.

Informant E har en prosentvis økning i avvik i bruk av bestemthet i stilene. Hans ene utfyllingsoppgave har ett slikt avvik. For formene er det prosentvise avviket nesten tre ganger så stort i stil 2 som i stil 1. Utfyllingsoppgaven har ett avvik i form.

Informant G har en økning i avvik i bruk i stilene, men ingen slike avvik i utfyllingsoppgavene. Avviket for formene for bestemthet i stilene er det samme i begge. Utfyllingsoppgavene har ingen avvik, verken i bruk av eller formene for bestemthet.

Informant H har en nedgang i avvik i bruk av bestemthet både i stilene og utfyllingsoppgavene. For formene av bestemthet er det prosentvise avviket det samme i begge stilene, mens det i utfyllingsoppgavene ikke er slike avvik.

Informant J har økende avvik i bruk av bestemthet i stilene, men ingen slike avvik i utfyllingsoppgavene. Avviket i formene for bestemthet har en prosentvis økning fra stil 1 til 2, mens det ikke er slike avvik i utfyllingsoppgavene.

Når det gjelder underproduksjonene i stilene, varierer de fra 0 til åtte forekomster for hver informant. Informant C har flest underproduksjoner i hele materialet, åtte forekomster i stil 1, men ingen i stil 2. Både informant D og I har fire underproduksjoner i stil 1 og henholdsvis to og en i stil 2. Informant J har to i hver stil, mens informantene A, E, G og H alle har én underproduksjon i stil 2. Informant B har ingen underproduksjoner.

5 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg se informantenes bruk av bestemthetskategorien og ubestemt form flertall i lys av reglene for disse kategoriene i norsk grammatikk og de teoriene jeg har presentert i kapittel 2. På denne bakgrunn vil jeg forsøke å besvare spørsmålene jeg stilte innledningsvis i oppgaven.

Analysen har vist at informantene har noen problemer både med bruk av og formene for bestemthet. Men det er også en relativt stor mestringsgrad. Avvikene i bruk av kategorien er for underproduksjonene først og fremst knyttet til anaforisk referanse og til fraser med entydig referanse på bakgrunn av allment kjente forhold. Overproduksjonene er særlig knyttet til brudd på ”førstegangsregelen”, faste uttrykk i norsk og etter ord som uttrykker definittethet, men som likevel skal en etterfølgende substantivfrase i ubestemt form. Formavvikene opptrer i utbygde fraser med unntak av i de enkle frasene som er formavvik fordi de er overproduksjoner av bruk av bestemt form. Det er særlig frasene med tre ganger bestemthet som skaper problemer for informantene. Men det er også utbygde fraser hvor det er få eller

ingen avvik, slik som i fraser med *hele* og *hver*. Det gjelder også for tidsfraser med *om*. Hvorfor disse er uten avvik, kommer jeg tilbake til i 5.2.6.

I 5.1 og 5.2. behandler jeg avvikene i bruk av og formene for bestemthet. I 5.2.6 stiller jeg spørsmål om årsaken til de mange korrekte frasene nevnt over kan være helfraseinnlæring. Om adjektivmorfologien er vanskeligere enn substantivmorfologien behandler jeg i 5.3, og i 5.4 informantene over tid nærmer seg målspråksnormen. I 5.5 behandler jeg forhold omkring språklig kontekst som kan ha betydning for informantenes skriftlige produksjon. I 5.6 oppsummerer jeg i hvilken grad kategorien bestemthet er vanskelig for informantene. Et punkt om pedagogiske betraktninger avslutter kapitlet.

5.1. Avvik i bruk av bestemthet

Avvikene i bruk av bestemthet i stilene er over- og underproduksjoner.

5.1.1 Underproduksjoner

Av de 27 underproduksjonene er åtte forekomster brudd på bestemt form ved anaforisk referanse. Som vist i 2.4.1, trenger vi ikke ha samme ord som kjerne i den (første) indefinitte og den (andre) definite substantivfrasen: Vi trekker slutninger ut fra det som er skrevet. Fire av avvikene gjelder forekomster hvor det samme substantivet brukes både første og andre gang. I to tilfeller er det ikke samme substantivet første og andre gang, noe som kanskje kan forklare avviket. Vi kan imidlertid tenke oss til at det er det samme som omtales: *Den dyrehagen er ny og dyr liker seg der* (SH2) og *en moniak som har drept en liten jenta (...)(...) men fanger ikke myrder* (begge SC1). Kanskje er disse forekomstene uttrykk for at informantene på bakgrunn av "førstegangsregelen" tror at alle substantiv må være i ubestemt form første gang de brukes.

Fjorten fraser er brudd på regelen om bestemt form når vi entydig kan identifisere en referent ut fra den kunnskap sender og mottaker har om verden, at noe er allment kjent. Herunder kommer også tilfeller der det eksisterer bare én referent til den eller det det skrives

om. Avvikene viser seg for eksempel i omtale av naturforhold. Informantene har skrevet om naturen i Nord-Norge og om Norge. Da kan vi tenke oss til *fiskemulighetene, ulikt klima i de forskjellige områdene, været, fjordene og fjellene* og at det på fjellet ligger mange hytter og trehus, i bestemt, ikke ubestemt form. Det er første gang disse substantivene brukes, så det kan være at informantene introduserer dem i ubestemt form i tråd med ”førstegangsregelen”. På dette nivået i norskopplæringen er kanskje ikke regelen om bestemt form for det allment kjente tilegnet, og den står jo i motstrid til førstegangsregelen som de har kjennskap til. Det er tre forekomster av ubestemte *politi* (SC1). Kanskje har også denne informanten tenkt på ”førstegangsregelen” i den første forekomsten, men de to andre ville likevel være brudd på regelen om bestemt form for allment kjent informasjon. Også *far* skulle begge ganger vært i bestemt form fordi det eksisterer bare én referent, *faren* til jenta som ble drept. Det samme gjelder for *russisk арми, misterisk russisk sjel og inn i en hjerte* av den russiske hovedstaden. Det er ikke alltid ubestemt form ved første gangs bruk av et substantiv likevel – slik ”førstegangsregelen” sier. Denne blir informantene tidlig kjent med.

Det er også tre tilfeller av brudd på bestemt form i faste uttrykk. I ett tilfelle har informanten brukt (mange ganger hørte) *på buss*. En målspråksbruker ville skrevet *på bussen*, et generelt lokaliserende uttrykk i bestemt form som ikke uttrykker en bestemt buss. Kanskje har informanten nettopp tenkt at det ikke gjelder en bestemt buss og derfor valgt ubestemt form, som altså likevel ikke riktig her. To preposisjonsfraser om tid, *i sommer* og *om vinter*, skulle hatt begge hatt *om* og bestemt form. Det er imidlertid bare to avvik av nitten slike preposisjonsfraser. *I* og *om* uttrykker forskjellige ting om tid og krever ulik form på substantivet. Spørsmålet om er det er tilfelle, blir nærmere behandlet i 5.2.6.

Underproduksjonene i utfyllingsoppgavene kan bare være brudd på regelen om bestemt form ved anaforisk referanse. Avviket er lavt, men det kan også her tyde på at informantene ikke fullt ut har tilegnet seg denne kanskje mest grunnleggende regelen for bruk av bestemt form. En mulig årsak til at avviket er lavere, behandler jeg i 5.5.2.

Hos Lies informanter (1993:92,97) er det over dobbelt så mange underproduksjoner som overproduksjoner. Hos Størens informanter (2007:101) forekommer underproduksjoner

også langt hyppigere enn overproduksjoner, og langt hyppigere muntlig enn skriftlig. I min undersøkelse er det derimot liten forskjell på antallet under- og overproduksjoner. Men antallet underproduksjoner er halvert i stil 2. Det kan tyde på at informantene trenger tid på seg.

5.1.2 Overproduksjoner

Av de 24 overproduksjonene er fjorten brudd på ”førstegangsregelen” om at referenter som er ukjente for mottakeren introduseres i ubestemt form. Ën av forekomstene er en presenteringssetning som nettopp har som funksjon å introdusere et ukjent subjekt. Informantene har nesten like mange overproduksjoner av bestemt form som underproduksjoner.

Fraser med *egen, neste* og foranstilt possessiv uttrykker alle definitthet, men substantivet skal være i ubestemt form, jf. 2.4.1, mens informantene i fem slike fraser har brukt bestemt. Kanskje har de tenkt at alle leddene i definitte fraser skal ha bestemt form. Som vi har sett er reglene kompliserte og må sies delvis å slå hverandre i hjel.

Norsk har noen faste uttrykk i ubestemt form. Det er ett slikt, *Bussen* er (andre mulighet) (SA2). Her ville målpråksbrukere brukt *å ta buss*. Det er også en forekomst hvor vi kan velge bestemt eller ubestemt form, men begge leddene må ha samme form. Informanten bruker en blanding, *fra bassengen til annen* (SE2). Å få slike fraser i henhold til målpråksnormen krever at informantene kjenner til uttrykket med *fra-til*.

Lies informanter (1997:92-97) har under halvparten så mange overproduksjoner som underproduksjoner. Hos Størens (2007:101) informanter minker både over- og underproduksjoner i antall skriftlig, over tid, sammenliknet med muntlig. Mine funn viser samme antall overproduksjoner i stil 1 og stil 2.

5.2 Avvik i bestemthetsform

Den teoretiske bakgrunnen for å drøfte avvikene i form er først og fremst Hatch og Lund, som begge har hypoteser om hva som er vanskelig for innlærere av et nytt språk, ref. 2.6.2 og 2.6.3.

5.2.1 Bundne morfemer, substantivfraser, bestemt form

Av de 24 overproduerte bestemte substantivfrasene er 22 av bestemthetsmarkeringene knyttet til substantivet og to til adjektivet. Ingen av substantivene har former som avviker fra mulige bestemthetsformer i norsk, så innlærerne kjenner de bundne bestemthetsmorfemene. Men de bruker dem i sammenhenger de ikke hører hjemme i. På denne bakgrunn kan de neppe sies å være fullt ut tilegnet.

Det er åtte substantivfraser med manglende bestemthetssuffiks. Fem av dem er uten noe suffiks, og alle tilhører fraser som skulle hatt tre ganger bestemt form. Slike fraser behandler jeg også i 5.2.5 og 5.5. Det kan det også spørres om for de to substantivfrasene som mangler bøyningssuffiks etter demonstrativ, *dette land* (SH1) og *den tur* (SG1). Demonstrativet markerer at frasen er bestemt, men substantivene er i ubestemt form. Det gjelder også for *disse penger* (SJ1).

Det er tre avvik med overproduksjon av bestemthet som er andre typer overproduksjoner enn de 22 nevnt innledningsvis. Det gjelder *den liten jenta* (SC1), *den marifolken* (SD1) og *den dyrehagen* (SH2). (...) *jenta* kan være uttrykk for bestemthetsaffiksets manglende perseptuelle saliens, jf. Hatch (1983), 2.6.2. Det er ofte vanskelig for innlærere å høre forskjell på trykklett *-e* i *jente* og tilsvarende *-a* i *jenta*.

Frasen *den marifolken* og *den dyrehagen* har overproduert determinativ. Frasene har anaforisk referanse og enkel bestemthet er i henhold til målspråksnormen.

Genussystemet i norsk er en utfordring for innlærere blant annet fordi vi ikke har klare regler for tildeling av genus. Registrerte genusavvik i materialet er fem i bestemt form, to artikler i fraser med utelatt kjerne og fem i ubestemt form. At det ikke er flere slike avvik, kan synes overraskende på bakgrunn av Hatchs teori om at ustabile affikser, jf. 2.6.2. I norsk er

bestemthetsaffiksene ustabile på den måten at de varierer ut fra genus. I flertall kan de også variere innen det enkelte genus, jf. 2.4.3 om numerus og 5.2.2 om avvik i ubestemt form flertall.

I en tidlig innlæringsfase vil innlærerne konsentrere seg om de delene av språket som har en semantisk funksjon, ”resten ryger ud”, sier Lund. Innlærerne i denne undersøkelsen, som er over den fasen, ser nettopp ut til å være i ferd med å tilegne seg de bundne bestemthetsmorfemene, til tross for at de neppe har avgjørende kommunikativ funksjon. På denne bakgrunn kunne man kanskje forvente et større avvik her.

5.2.2 Bundne morfemer, substantivfraser, ubestemt form flertall

I 4.4 redegjorde jeg for avvikene i ubestemt form flertall. Hovedmønstret består av flere former, jf. 2.4.3. Avvikene i ubestemt form flertall består først og fremst av manglende suffikser, 14 av 17 forekomster.

Seks av avvikene er etter mengdeord. Lund mener at mengdeord hjelper innlærerne på vei med morfologien ved å tydeliggjøre flertalligheten. Avviket for ubestemt form flertall er litt lavere for fraser med mengdeord enn for de uten. Dette er funn som er i samsvar med Lunds teori, på den annen side er det også manglende flertallsmarkering i seks slike fraser. Kan det være nettopp *på grunn av* mengdeordene disse frasene ikke får flertallsmarkering? At informantene betrakter flertall som allerede markert med mengdeordet, og derfor ikke ”trenger” en slik markering av substantivet? At de ser den som redundant? Lund avviser imidlertid redundans som tilstrekkelig forklaring på innlærernes vanskeligheter med morfologien. Hun mener at mengdeordene er til hjelp for innlærerne, ikke en forklaring på avvik. Min undersøkelse gir ikke noe entydig bilde av mengdeordenes betydning for å mestre flertallsmarkering.

I tre tilfeller bruker informantene riktige flertallsendelser, *taker* og *museumer* (to), men frasene er likevel avvikende. Begge er analogidannelser til den vanligste flertallsendelsen i ubestemt form og viser at informantene vet at det er der det skal være. For *museum* er flertallsformen vanskelig å få riktig fordi den er så spesiell, *museer*.

To fraser har avvik etter *en mine* og *en av min* (en av mine), *en mine (yn) storst glede* og *en av min svakte side av meg selv* (begge SA1). Dette må sies å være et vanskelig uttrykk. Substantivet som følger etter *en av*, skal være i bestemt form, mens substantivet etter possessivet skal være i ubestemt form. Frasene blir kompliserte, og det blir mye å huske på for innlærerne. Her er det flertallsavvik for ett av possessivene og begge substantivene.

Avvikene tyder på at informantene har noen problemer med å mestre variasjonen i former for substantiv i ubestemt form flertall. Både Hatch og Lund hevder flertalls semantiske funksjon og høye frekvens gjør dette språklige trekket lettere å lære enn noen andre språktrekk. For disse informantene ser det ut til å gjelde for bestemt form flertall, mens avviket for ubestemt form flertall er noe høyere enn både avviket i bruk av bestemthet og for substantiv totalt sett. Hatch hevder pluralismorfemene er både lette og vanskelige for innlærerne. De er bundne morfemer, og fonologiske ustabile affikser, begge vanskelig, mens høy frekvens og en semantisk funksjon peker i retning av at de er lette. For disse informantene kan det se ut til at bestemt form er ganske lett og ubestemt form noe vanskeligere, men ikke svært vanskelig. Bildet er altså ikke entydig når det gjelder hvor lett eller vanskelig flertall er. Jeg kan ikke som Lie (1993) si at tallkategorien ikke forårsaker problemer for informantene.

5.2.3 Bundne morfemer, adjektivfraser, bestemt form

I 2.4.4 er det gjort rede for adjektivbøyningen i norsk, og vi har sett at det er sjeldent i verdens språk at adjektivet bøyes som i norsk.

Avvikene i bestemthetsbøyningen for adjektiv er også flest underproduksjoner, manglende bestemthetsmarkering. De fleste av dem er i fraser som skulle hatt tre ganger bestemt form. Det er også ubestemt form for to adjektiv som endrer seg helt fra ubestemt til bestemt form, *liten jenta* (SC1) og *annen delen* (SG2) At *annen* er vanskelig, ser vi også i *andre mulighet* og *andre sted*, begge ubestemte fraser, men adjektivet er overproduisert i bestemt form. I *spesielle breddegraden* (SJ2) er det imidlertid en indre morfologisk logikk

selv om frasen er overproduisert bestemt. Det er også fire fraser med overproduisert bestemthet, også for adjektivet.

Adjektivsuffikset er et bundent morfem, som i følge Hatch er vanskeligere å lære enn de frie. Hun hevder også at språktrekk med manglende perseptuell saliens, som også gjelder adjektivaffiksene, er vanskeligere å lære enn de som står fram i talestrømmen, jf. 2.6.2. På samme måte som bestemthetssuffikset for substantiv, er også bestemthetssuffikset - og flertallssuffikset - for adjektiv trykksvakt. Det kan gjøre det vanskelig å oppfatte for en innlærer. På den annen side er adjektivsuffikset et ganske stabilt affiks, som skal gjøre det lett. Men som vi har sett over, endrer også noen adjektiv seg helt fra ubestemt til bestemt form. Funnene peker i retning av at det er faktorene som gjør innlæringen vanskelig som virker sterkest for adjektivmorfologien.

Adjektivsuffikset kan neppe sies å ha en klar semantisk funksjon. Biler kan telles, som Lund sier, men det er en kompleks oppgave å finne fram til den semantiske funksjonen for det ikke-referensielle adjektivmorfemet. Og ser vi på det prosentvise avviket for substantiv og adjektiv, kan det være det vi ser: Adjektivaffiksene ser ut til å være vanskeligere å tilegne seg enn substantivaffiksene. Den norske adjektivbøyningen er som nevnt spesiell. Det er imidlertid noe mindre avvik i stil 2 enn i stil 1. Forskjellen for adjektivenes prosentvis større enn for substantivene. Det ser altså ut til at informantene trenger tid for å tilegne seg dette suffikset.

5.2.4 Bundne morfemer, adjektivfraser, ubestemt form flertall, stilene

I 4.4. så vi at det er sju avvik for adjektivenes i ubestemt form flertall. For tre av forekomstene har substantivet en slik markering, men uten at adjektivet har fått en tilsvarende. Dette tyder altså ikke på at substantivmarkeringen hjelper informantene til å få adjektivet i flertall. I tre av forekomstene står adjektivet predikativt, for eksempel *Bøndnene er veldig fattig* (SJ1). Her kan det være at avstanden fra substantivet – som angir flertall – til adjektivet, blir for stor til at innlærerne markerer flertalligheten også på adjektivet. I forekomsten *Noen pent steder* (SC1)

kunne man kanskje anta at informanten får hjelp til flertallsmarkeringen med *noen*, men det gjelder så fall her bare for substantivet. Det kan også være at innlærerne ser på flertallsmarkeringen av adjektivene i disse tilfellene som redundant, jf. Lunds teori. Her er flertall allerede markert - ved substantivet. Etter *folk*, *klær* og *språk*, substantiv i flertall, men uten den mest vanlige flertallsendelsen i ubestemt form, ser det ikke ut til at innlærerne får noen hjelp til å flertallsmarkere adjektivet. En av forekomstene står også predikativt, jf. over.

Lund hevder som nevnt det er lettere å funksjonstilskrive flertallssuffiksene til substantiv enn til adjektiv på grunn av deres affinitet til substantivene. Det er forskjell på *bil* og *biler*, men en slik forskjell er vanskelig å se for *rød* og *røde*. Det krever en strukturell forståelse av kongruens og pluralis, en forståelse på et helt annet abstraksjonsnivå, sier hun. Og materialet viser et høyere prosentvis avvik for adjektiv enn for substantiv, også i ubestemt form flertall. Igjen peker funnene i retning av det Lund sier om adjektivmorfologien og vanskeligheter for innlærerne.

5.2.5 Frie morfemer, adjektivets bestemte artikkel

Her vil jeg prøve å behandle avvikene i adjektivartikkelen isolert. Leddene i frasene står imidlertid i nær tilknytning til hverandre. Avvik knyttet til hele substantivfraser med tre ganger bestemthet behandler jeg også i 5.5.1.

Tre ganger bestemthet i substantivfraser med adjektiv, som i norsk, er ukjent i de aller fleste språk i verden. Fører det til at innlærerne har lært dette svært spesielle språktrekket nettopp fordi det er så spesielt? Eller er det vanskelig – av samme grunn? Adjektivartikkelen er bestemt forms frie morfem, som ifølge Hatch er lettere å lære enn de bundne. Alle avvikene for adjektivartikkelen unntatt to består av at artikkelen er utelatt. Unntakene er genusavvik for artikkelen i fraser med utelatt kjerne.

To informanter har adjektivartikkel i alle sine fraser som skal ha det, informant H (fire) og C (en). I tillegg har D alle sine riktige i stil 2. De andre informantene mangler adjektivartikkel i en eller flere fraser. Innen frasene som skulle hatt tre ganger bestemthet er

det like mange avvik for artikkelen alene som for substantiv og adjektiv til sammen. Det er imidlertid bare ett avvik hvor det frie morfemet i *flertall* mangler, en av fem.

På bakgrunn av Hatchs og Lunds teorier kan det være aktuelt å stille spørsmål om adjektivartikkelen sies å ha en egen semantisk og pragmatisk funksjon. Den innleder en frase av tre ganger bestemte former og understreker substantivets bestemthet ytterligere, men kan neppe sies å ha stor selvstendig semantisk funksjon. Sju av ni informanter har ikke bestemthet som grammatisk kategori knyttet til substantivet i sine morsmål, men alle har lært fremmedspråk hvor det er foranstilte bestemte artikler. Kanskje kan artikkelen hjelpe innlærerne til å huske bestemtheten på de neste to leddene og ”hjelp” dem på vei med morfologien? Ti av de 28 frasene som skal ha tre ganger bestemt form, har alle tre leddene riktig. Men etter riktig artikkel er det fire avvik i substantivet, tre i adjektivene og en frase har avvik både på adjektivet og substantivet. I de tolv forekomstene artikkelen mangler, har sju av dem riktig både adjektiv og substantiv. Materialet kan derfor neppe sies å bekrefte noen ”hjelpeeffekt” av adjektivartikkelen.

Kan redundans være årsak til avvikene? Om redundans kan være årsak til manglende substantiv- og eller adjektivmarkering i bestemt form, er det kanskje enda større grunn til å anta at fenomenet kan være en årsak til manglende adjektivartikler, en tredje markering av ett og samme språktrekk – enda lenger vekk fra kjernen i substantivfrasen? I alle forekomstene artikkelen mangler, har adjektivet og eller substantivet bestemt form. Av de 18 frasene som har adjektivartikkel er det etterfølgende 14 substantiv og 15 adjektiv i bestemt form. På bakgrunn av de nevnte teoriene er det interessant at det er her er nesten samme antallet avvik i substantiv og adjektiv. Det ser ikke ut til at informantene har lært dette språktrekket fordi det er så spesielt. Funnene tyder heller på at det er spesielt vanskelig - av samme grunn.

5.2.6 Helfraseinnlæring?

Tidsledd med preposisjonen *om* er mye brukt i norsk, også i dette materialet. Sju av ni informanter har slike forekomster, og antallet varierer fra èn til åtte for hver informant, til

sammen 22. I tillegg er det to forekomster med ubestemt form *i sommer* og *Om vinter* (begge SJ2), begge skulle hatt preposisjonen *om*. Etter *om* er tidsuttrykk med en enkel kjerne alltid i bestemt form. Men også preposisjonen *på* er brukt i slike fraser: *på sommeren, på vinteren, på ettermiddagen*. Ifølge Faarlund m.fl. (1997:430) kan *på* brukes med referanse til ukedager og andre enkeltdager, for eksempel *på mandag, på julaften*, men preposisjonen kan også sløyfes. *På* brukes også til en viss grad når vi refererer til deler av døgnet, og til lengre tidsrom som årstider, men da helst i sammenheng med foranstilte modifierende ledd, ifølge Faarlund m.fl. *På ettermiddagen* er dermed i samsvar med målspråksnormen, mens *på sommeren* og *på vinteren* helst skulle hatt *om*. Slike fraser er imidlertid ganske vanlige muntlig, og det er nok slik informanten har lært dem. Om en slik bruk av *på* er noe avvikende ut fra en målspråksnorm, synes det vel strengt å karakterisere bruken som et avvik.

Å velge riktig preposisjon er for de fleste innlærere, om de skal lære norsk eller et annet språk, kanskje det som tar aller lengst tid å lære. Å velge riktig form av substantivet kan også være vanskelig. Derfor kan det synes noe overraskende med så få avvik i de nevnte frasene. Også i fraser med adjektivet *hele*, som også krever bestemt form på det etterfølgende substantivet, er alle substantiv i samsvar med målspråksnormen. Det gjelder også for fraser med *hver*, som krever ubestemt form på kjernen. At slike fraser så ofte er riktige i materialet, kan skyldes at de er tilegnet som et hele, som en uanalysert enhet. Ellis (1994) omtaler dette som å lære formularer. Viberg (1987:38) snakker om holistisk innlæring, at et element læres uten at det er fullstendig analysert. I motsetning til for egenproduserte utbygde fraser, kan informantene her ha hatt støtte i å ha hørt og lest slike faste fraser utallige ganger.

5.3 Er adjektivmorfologien vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien?

Utgangspunktet for spørsmålet er Lunds (1977) teori: Det er lettere for innlærere å tilegne seg både bestemthets- og flertalls morfologi for substantiv enn for adjektiv på grunn av substantivmorfologiens klarere semantiske funksjon. Denne manglende funksjonen for adjektivmorfologien er, ifølge Lund, årsaken til at så mange innlærere aldri lærer

adjektivmorfologien som har med numerus, definitthet og genus å gjøre. Adjektivbøyning som i norsk er ukjent i de fleste språk i verden. Flere teoretikere gir uttrykk for at adjektivbøyningen i norsk er særlig komplisert, jf. 2.4.4. Er det slik også for denne undersøkelsens informanter?

Siden adjektivmorfemet er det samme i bestemt form entall og flertall og ubestemt form, kan det antas at det er like vanskelig eller lett å tilegne seg for begge språktrekk? Materialet viser en prosentvis forskjell av ubetydelig karakter. Avviket for adjektiv i ubestemt form flertall er også ubetydelig større enn for bestemt form entall og flertall. Disse funnene ser ut til å peke i retning av det Lund hevder om at pluralismorfemet er lettere å tilegne seg for substantiv enn for adjektiv. Jeg viser for øvrig til behandlingen av adjektivmorfemet i 5.2.3 og 5.2.4.

Men kanskje oppfatter innlærerne pluralismarkering av adjektiv som redundant fordi de i større grad mestrer substantivmorfologien og har flertallsmarkert substantivet? I tilfelle ville det stride mot Lunds teori som ikke ser redundans som en tilstrekkelig forklaring på morfologiske avvik, som nevnt. Hun mener innlæreren får *hjelp* av konteksten når det gjelder morfologi, ikke at den skaper problemer.

Når det gjelder bestemthet, har innlærerne slik markering på flere substantiv enn adjektiv, men det er naturlig nok langt færre adjektiv. Det er ikke alle substantiv innlærerne ønsker å beskrive. Om det også er et uttrykk for usikkerhet ved bruk av adjektiv og bøyningen av dem, kan jeg ikke si noe om. Resultatene i denne undersøkelsen tyder på at fraser som krever tre ganger bestemthet, blir vanskelige for innlærerne. Det ser altså ikke ut til at innlærerne har lært seg dette språktrekket fordi det er så spesielt og lett å merke seg. Det ser heller ut til at det er spesielt vanskelig å produsere riktig. Adjektivartikkelens semantiske funksjon kan neppe sies å være mer enn å understreke bestemtheten. Men den er det eneste frie morfemet i slike fraser og skulle, ifølge Hatch, læres lettere enn de øvrige bundne. Dette materialet bekrefter ikke hennes teori, tvert i mot, det tyder på at det frie adjektivmorfemet er det vanskeligste å lære av bestemthetsmorfemene.

Er så adjektivmorfologien vanskeligere enn substantivmorfologien? Funnene i undersøkelsen kan oppsummeres til å være i tråd med Lunds teorier: Ja, det ser slik ut, for

både adjektiv og adjektivartikkelen. Lund hevder også at adjektivmorfologiens manglende semantiske funksjon er årsak til at så mange innlærere *aldri* lærer adjektivmorfologien som har med numerus, definitthet og genus å gjøre. Det synes å være et altfor negativt utgangspunkt: disse informantene har færre formavvik ved andre prøvetidspunkt, mens adjektivartikkelen har en nedgang.

5.4 Nærmer bruken av bestemthet seg over tid i retning av målspråksnormen?

Spørsmålet om utvikling vil bli besvart på bakgrunn av både bruk og form av bestemthet.

5.4.1 Utvikling i bruk av bestemthet

Som vi så i 5.1.1 er det først og fremst brudd på bestemt form ved anaforisk referanse og ved det allment kjente med entydig referanse at underproduksjonene opptrer. Overproduksjonene opptrer først og fremst ved å introdusere ukjente referenter i bestemt form. Reglene for riktig bruk av kategorien er som vi har sett i 2.4.1 til dels kompliserte og ugjennomskinnelige. Det er færre bestemte fraser i stil 2 enn 1 for sju av ni informanter. Om det skyldes at de er usikre på bruken av kategorien, kan jeg ikke si noe om. Avviket i bruk av bestemthet, overproduksjonene, er det samme antallet forekomster i stil 1 og 2, men det prosentvise avviket har en liten økning. Underproduksjonene halveres.

Om vi ser på hvilken type underproduksjoner som har flest avvik i stil 2, er det de som skulle hatt bestemt form på bakgrunn av anaforiske referanse, ikke for det allment kjente som for helheten. Forskjellene mellom de ulike typene underproduksjoner er imidlertid små. For overproduksjonene er det det samme for som helheten av overproduksjoner, brudd på regelen om ubestemt form når ukjente referenter introduseres. Her er avstanden til de andre avvikene større i antall.

For utfyllingsoppgavene er avviket lavere enn i stilene, men det dobles fra oppgave 1 til 2. Det er imidlertid snakk om en økning fra tre til seks forekomster. Bakgrunnen for

økningen kan, som nevnt, blant annet være at informantene hadde reglene for bruk av bestemthet frisk i minne ved U1. Tendensen er imidlertid den samme som i stilene. Det ser ut til at bruken av bestemthet blir noe vanskeligere over tid for begge oppgavetyperne. Forskjellene er imidlertid små, men informantene ser ikke ut til å nærmer seg målspråksnormen når det gjelder bruk av bestemthet.

Lie (1993) sier at når språket blir mer avansert, øker de syntaktiske kravene til riktig bruk av ubestemt og bestemt form, og her øker avvikene på trinn to for hennes informanter. Deres skriftlige produksjon er kun stiler. Mine funn peker i samme retning. På den annen side hevder Støren (2007) at hennes informanter alle har utviklet stabiliserte trekk fra 2004 til 2006, men det gjelder ikke bestemthet. Hennes informanter er russiskspråklige. Det er også de fleste av mine informanter. Forskjellen i resultater kan skyldes at mine informanter har hatt kortere tid på seg til å tilegne seg det norske bestemthetssystemet.

5.4.2 Utvikling i bestemthetsform

Ellis (1988, gjengitt i Han 2004:125) sier at når innlærere har nådd et kommunikativt nivå, slutter de å tilegne seg vanskelige regler. Informantene i denne undersøkelsen må sies å være på et kommunikativt nivå allerede i stil 1. Har de da ikke lært mer morfologi når de skriver stil 2? Som vi har sett i resultatkapitlet, går avviket i form noe ned fra stil 1 til stil 2 helhetlig sett. Det peker ikke i retning av det Ellis hevder. Men materialet viser individuelle forskjeller, slik 4.5 viser.

Både formene av substantiv, adjektiv og adjektivartikkelen i nærmer seg over tid målspråksnormen. Imidlertid må det sies at det er langt færre forekomster av adjektiv enn av substantiv. Det ser ut til at adjektivmorfologien er vanskeligere enn substantivmorfologien, slik Lund hevder, men også den nærmer seg målspråksnormen over tid. Det gjør også bruken av adjektivartikkelen. Verken den eller adjektivmorfologien får neppe en klarere semantisk funksjon over tid, men kanskje lærer informantene etter hvert gjennom å bruke språket også disse språktrekkene bedre. De har hele tida fra stil 1 til 2 gått på norskkurs, og vi må anta at de har lært noe på denne tiden, også om formene for bestemthet. At informantene trenger tid

for å tilegne seg tre ganger bestemthet, er rimelig. Som påpekt før er det et ukjent trekk i de aller fleste språk. Adjektivartikkelen er et fritt morfem, som Hatch hevder er lettere å lære enn de bundne. Kanskje er det det som bedre kommer til syne over tid? Det er størst prosentvis framgang for adjektivartikkelen. Men små forekomster kan gi store prosentvise utslag. Det gjelder også for utfyllingsoppgavene, men også her øker avviket i form over tid. Det må sies å være noe overraskende. Utfyllingsoppgavene har bare substantiv, og i stilene går avviket for substantivene ned over tid, riktignok med den minste prosentvise nedgangen.

Ellis (1985) jf. 2.1 hevder morfologi læres seint av innlærerne - om de lærer det i det hele tatt. Lund (1997) hevder adjektivmorfologiens manglende semantiske og pragmatiske funksjon gjør at mange innlærere aldri lærer denne delen av morfologien. Denne undersøkelsen tyder imidlertid på at informantene nærmer seg målspråksnormen for formene av bestemthet over tid.

5.5 Språklig kontekst

Her vil jeg se på forhold i den språklige konteksten som kan ha betydning for informantenes skriftlige produksjon.

5.5.1. Utbygde fraser

I kapittel 4 er det gjort rede for enkle og utbygde fraser for hver informant. Alle informanter har utbygde fraser, kjerne og minst ett adledd. Frasene kan være utbygd både før og etter kjernen. Avvik i forbindelse med utbyggingen øker i 16 av 18 stiler.

Norsk har et utbygd system for samsvarsbøyning som gir grunnlag for avvik. Alle substantivene som mangler bestemthetsmarkering er del av en utbygd frase, for eksempel i fraser som skulle hatt tre ganger bestemthet. Avvik er det også i substantivfraser etter demonstrativ og etter for eksempel *en av*, som viser seg å være et vanskelig uttrykk. De er det også etter ord som uttrykker definitthet, for eksempel possessiver og *egen*, men hvor det etterfølgende substantivet skal være i ubestemt form.

Lie (1993:40) sier at antall ord på trinnet og antall nominalfraser er så å si det samme på begge trinn, men det er mer utbygde fraser på trinn 2. Avvikene øker imidlertid ikke tilsvarende. Mine funn tyder altså på at nettopp utbygging av frasene øker avvikene.

Som nevnt i 2.7, hevder Ellis (1985) at variasjon i innlærerspråk opptrer på bakgrunn av språklig kontekst. Det kan bli flere avvik når den blir mer komplisert. Jo mer kompleks en oppgave er, dess mindre oppmerksomhet mot form, hevder han. Å mestre for eksempel fraser med tre ganger bestemthet må sies å være en kompleks oppgave, noe denne undersøkelsen også kan tyde på. Å produsere den samme bestemtheten tre ganger etter hverandre med leddene på riktig plass og i riktig form krever både konsentrasjon og kunnskap. Og mulighetene for avvik øker med økt grad av kompleksitet. Sammen med at tre ganger bestemthet er ukjent i verdens språk, kan det være dette vi ser i materialet. Lies funn (1993) tyder imidlertid på det motsatte: Når bruken av adjektiv øker, øker også bruken av adjektivartikkelen, og avvik i forbindelse med artikkelen øker ikke samtidig. Mine funn er mer uensartete: for noen informanter øker avvikene med økt bruk av adjektivartikkel, og for noen øker bruken, men det er ingen avvik. Noen har avvikende og riktige forekomster i stil 1 og ingen forekomster i stil 2, mens andre har samme antallet og ingen avvik i stil 1 og 2.

5.5.2 Oppgaveeffekt

Når innlærere utfører ulike oppgaver, kan mellomspråksproduksjonen deres variere betraktelig. En slik generell ”oppgaveeffekt” har flere forskere pekt på. Tarone (1988) peker på lingvistisk kontekst og oppmerksomhet mot form som mulige årsaker til en slik variasjon. For utfyllingsoppgavene er den lingvistiske konteksten enklere enn i stilene, og det er å anta at oppmerksomheten mot form kan bli større. Informantene skulle fylle ut lukene i oppgavene med bare enkle substantiv, og de kunne bruke sin oppmerksomhet på nettopp å velge mellom bestemt og ubestemt form. Det kan være årsaken til et lavere avvik enn i stilene hvor oppgaven er å formidle et innhold, som er en langt mer sammensatt oppgave. Her skal informantene bygge riktige setninger med ordstilling, helsetninger og leddsetninger, og de skal finne norske ord som uttrykker det de vil formidle. Det kan føre til lite oppmerksomhet

mot å velge riktige former for bestemthet, som mindre enn mange andre elementer i språket formidler et innhold. Tarone (1988) hevder imidlertid at oppmerksomhet mot form ikke er en tilstrekkelig forklaring på slike oppgaveforskjeller. Det er heller "the nature of the discourse", sier hun (1988:101). Det kan altså være at hele oppgavesituasjonen utgjør en forskjell. Tarone viser til Hyltenstam (1983) som blant annet nevner ulik grad av formalitet i den situasjonelle konteksten som en forklaring på variasjon. For mange innlærere er "test" noe man tradisjonelt har respekt for i hjemlandet. Stil 1 er skrevet som del av en test, for mange en mer formell situasjon enn en vanlig skoletime som utfyllingsoppgavene og stil 2 er skrevet i. Disse informantenes forhold til "test" har jeg ikke undersøkt spesielt slik at jeg kan ikke si noe sikkert om det. Imidlertid varierer også resultatene informantene imellom som beskrevet i 4.5.

En annen årsak til variasjon kan ifølge Tarone være av sosial art hvor blant annet tema for oppgaven inngår. I denne undersøkelsen har tema bare betydning for stilene. Informantene kan ha mer eller mindre å skrive om innen de ulike temaene på bakgrunn av kunnskap, erfaring, interesse, motivasjon m.m. Temaene for stilene kan for eksempel deles inn i mer og mindre personlige, slik Lie (1993) gjør. Hun hevder ulike temaer genererer forskjeller i innlærernes språk. Det er imidlertid vanskelig å si noe sikkert om forskjellene mellom stilene har med temaet å gjøre, om informantene har lært mer når de skriver stil 2 eller om det kan være andre årsaker. Jeg ser nærmere på tema og variasjon i språk når det gjelder bruken av possessiver i 5.5.4.

5.5.3 "Èt udtryk til èn funktion"?

Lund hevder at prinsippet om ett uttrykk til èn funksjon gjelder for andrespråksinnlæring, jf. 2.7.3 og hennes beskrivelse av innlæring av inversjon i spørsmål før i deklarativer.

Som jeg har vist i 2.4.1, kan eiendomsforhold i norsk uttrykkes på flere måter, med foran- og etterstilt possessiv, possessive preposisjonsfraser og genitiv. Alle disse uttrykker definitthet. I materialet er det ingen fraser med genitiv jeg ser på som possessive, jf. 3.4.1. Jeg kommer tilbake til possessive preposisjonsfraser i 5.5.4.

I fraser med possessiver kan rekkefølgen på adledd og kjerne veksle, og rekkefølgen på leddene fører til ulik form av substantivet, jf. 2.4.1.1, *min by* og *byen min*. Disse to frasene har samme funksjon, å uttrykke possessive forhold. Hvordan håndterer informantene en slik utfordring?

Det er 19 fraser med possessiv, og elleve av dem har foranstilt possessiv. Disse elleve utgjør kanskje en enklere struktur for innlærerne fordi de ikke trenger å tenke på bøyning av substantivet. Men strukturen er mindre frekvent i moderne østnorsk. Dermed overlates de ofte til den mer komplekse strukturen med samsvarsbøyning. Det kan derfor synes noe overraskende at så mange fraser har foranstilt possessiv.

Informant C, D og H bruker begge typene possessive uttrykk, og H gjør det helt riktig i begge. Informant J bruker bare etterstilt, A og G bare foranstilt. Alle informantene holder ”tunga rett i munnen” og blander ikke de to uttrykksformene. To fraser med foranstilt possessiv har imidlertid overproduksjon av bestemthet. Det er kanskje ikke så overraskende, frasene uttrykker definitthet, og det kan være lett å knytte det til bestemt form av substantivet. Men her overstyrer altså det foranstilte possessivet behovet for uttrykt bestemthet. Èn frase med etterstilt possessiv er en underproduksjon av bestemthet. Det ser altså ikke ut til at *eneste*, som klart uttrykker definitthet, har hjulpet informanten til å velge bestemt form.

Lie (1993:144) sier at feilene for ubestemthet/bestemthet øker på trinn to, og særlig er det overgangen til to plasseringer av possessiv som volder problemer. På trinn to er det bare èn informant som holder fast på gjennomført etterstilling. I denne undersøkelsen er resultatene annerledes. Av de seks informantene som bruker slike fraser, er det bare informant D som også bruker dem i stil 2. Der bruker hun tre, mens hun har èn i stil 1. I stil 2 er det to fraser med foranstilt og èn med etterstilt possessiv.

Når det gjelder preposisjonsfraser med possessiv funksjon, sier Faarlund m. fl. (1997:442) at de står som adledd til substantiv og har preposisjonen *til* som kjerne. Golden m.fl. (2008:101) sier at *til* brukes for å uttrykke hvem som eier noe (2008:101): *den nye bilen til naboen, boka til Sofia*. Hammarberg og Koptsjevskaja-Tamm (2001) hevder preposisjonen *av* har blitt en ren possessivpreposisjon hos innlærere av svensk, jf. fotnote under informant A i 4.2. Mine funn er i tråd med det ovennevnte. Det er ingen slike forekomster med *til*, men to

med av: *den største ressurs av byen (SA2) og Historien av byen (SD1)*. I tillegg skulle *en av de mest kjent sidene russisk historie (SD2)* hatt til. Det er bestemthetsavvik i substantivfrasen som preposisjonsfrasen er adledd til, og både i den første og siste frasen, men utfyllingen i preposisjonsfrasene har riktig form.

Lunds teori om 1:1 når det gjelder form og funksjon, kan neppe sies å bli bekreftet denne undersøkelsens funn med possessiver. Det ser ut til at de mestrer ikke bare ett, men ”to uttrykk til èn funksjon”, fraser med foran- eller etterstilte possessiver, ganske bra. Derimot ser det ut til at tre uttrykk til èn funksjon blir vanskelig. Det kan også være at informantene ikke synes de trenger slike fraser – det er få forekomster. For de som er brukt, ser det ut til at særlig valget av preposisjon er vanskelig.

5.5.4 Tema og variasjon – possessive fraser

Tarone (1988) hevder flere årsaker til variasjon i mellomspråk ut fra situasjon og oppgaver, èn av dem er tema. Lie (1993:9) hevder temaet for stilene til hennes informanter framkaller litt forskjellig språk. Særlig er det antallet personlige pronomen og possessiver som skiller stilene om et personlig emne fra de generelle emnene. Jeg har sett etter forskjeller mellom stilene fraser med possessiver på bakgrunn av tema.

Informantene A og E skrev ”Fortell hva du liker å gjøre i fritida” i stil 1. A har fem possessive fraser, alle med foranstilt possessiv. E har ingen slike fraser. Informant C skrev ”Skriv en tekst om en nyhet som har gjort inntrykk på deg”, og stilen har to possessive fraser. Informant J har skrevet ”Framtida mi”, en stil som har tre possessive fraser.

Det er sju stiler med temaet ”Skriv om et sted, en by eller et land du kjenner godt. Skriv slik at turister får lyst til å reise dit. Er det noe spesielt de bør se? Hva kan de gjøre der?” Informant A skrev denne som sin stil 2 og blomstrer språklig i en lang stil om en by hun kjenner svært godt og kan fortelle mye positivt om. Men den har ingen possessive fraser. Informant C skriver også denne som stil 2, om et sted i Norge han har bodd på. Det er den nest korteste og må sies å være en svak stil språklig sett, uten possessiver. Informant D skriver denne som stil 2 og forteller utfyllende om et sted hun ikke kjenner så godt, men liker,

Moskva. Også hun blomstrer språklig i den lengste stilen i materialet, som har tre possessive fraser. Informant E skriver om et sted han kjenner godt og tydeligvis liker, Antalya i Tyrkia. Likevel er dette den korteste stilen, uten possessive fraser. I stil 1 skriver informant G om hjembyen i Russland, også den uten possessive fraser. SI2 er om stedet informanten bor på nå, et sted han liker og skriver svært positivt om, men ingen possessive fraser. SJ2 skriver oppgaven som sin stil 2, om Tromsø. Det er ingen possessive fraser.

Av sju stiler om steder informantene både kjenner og liker godt, kanskje med unntak av informant C, har bare to av dem possessive fraser. Alle disse stilene er også informantenes stil 2, og de har her antakelig større språklige forutsetninger for å produsere slike fraser enn i stil 1. Det står altså ikke på tilknytning og positiv omtale, men informantene ser i liten grad ut til å knytte possessive fraser til et slikt tema.

Det er også sju stiler med temaet "Velkommen hit!". B har skrevet begge sine stiler om temaet, den første om Russland og den andre om Norge. Begge er nøkternt skrevet uten possessive fraser. I SD1 inviteres leseren til hjembyen i Russland som hun skriver utfyllende om historien til, med en possessiv frase. SG1 er også om hjembyen i Russland, nesten lik stil 2, her med to possessive fraser. Informant Hs stiler har begge denne overskriften, den første om Norge som hun skriver svært positivt om med tre possessive fraser. Stil 2 er om Usbekistan, også svært positivt beskrevet, men ingen possessive fraser. SI2 er om stedet informanten nå bor på i Norge, og som han tydeligvis liker godt. Det er imidlertid ingen possessive fraser. Til dette temaet er det til sammen seks possessive fraser fra tre informanter. Temaet er svært likt det ovenfor slik at det er vanskelig å tro at forskjellen i bruk av possessive fraser har med temaet å gjøre; alle skriver om nåværende eller tidligere hjemsted, i Norge og hjemlandet.

Det ser altså ut til at de tre første oppgavene, med mer personlige temaer, alle har *du* eller *mi* i teksten, genererer flere possessive fraser enn de to siste oppgavene selv om den ene av dem har *du* i teksten. Funnene må sies å være i tråd med Lies funn nevnt innledningsvis.

I det foregående har vi sett at ulike forhold ved den språklige konteksten kan påvirke informantenes språk på ulik måte. Denne undersøkelsen kan tyde på at utbygde fraser og oppgavetype er av størst betydning for disse informantene.

5.6 I hvilken grad er kategorien bestemthet vanskelig for innlærere av norsk som andrespråk?

5.6.1 Bruk av bestemthet

Som nevnt i 2.6.1 har det blitt vanlig innen andrespråksforskningen å bruke markerthetsbegrepet for å definere om et språklig trekk er vanskelig å lære eller ikke. Bestemthet som grammatisk kategori er lite frekvent i verdens språk og den norske realiseringen av bestemthet med et bøyningssuffiks representerer en mer markert tendens enn den mer universelle foranstilte, jf. 2.3 om kategorien bestemthet i norsk. Som nevnt i 2.1 hevder Tingbjörn (1977) at å tilegne seg bestemthetskategorien sikkert er en av de aller største innlæringsvanskelighetene for alle dem som mangler en tilsvarende kategori. Hammarberg (1988 i Lund 1997) hevder at det som er markert og ukjent i et nytt språk, er vanskelig å lære. På denne bakgrunn må vi kunne forvente et visst avvik i bestemthetskategorien hos informantene. Sju av ni informanter har ikke kategorien i sitt morsmål, og to har andre typer realiseringer. Alle har imidlertid lært andre fremmedspråk enn norsk som har kategorien. Et helhetlig resultat på 90 % bruk av bestemthet i samsvar med målspråksnormen for stilene og 94,8 % for utfyllingsoppgavene viser neppe at dette er særlig vanskelig for informantene. Særlig på bakgrunn av Tingbjörns teori må resultatene sies å være overraskende positive. De varierer imidlertid informantene i mellom, for oppgavetyper og for de to oppgavetidspunktene.

Når det gjelder bruken av bestemthet sett ut fra de norske reglene for bruk av kategorien, viser jeg til 5.1.1 om over- og underproduksjoner. Her ser vi at det er særlig ved anaforisk referanse og for referenter som er allment kjent og krever bestemt form at avvikene oppstår. Har de lært "førstegangsregelen" om å introdusere ukjent informasjon i ubestemt form, kan det nok falle vanskelig å vite når noe er allment kjent og introduseres i bestemt form. Norsk har også ord som uttrykker definitthet, men hvor det etterfølgende substantivet skal ha ubestemt form. Disse ser ut til å skape noen problemer i valget av form. Reglene for

bruk av bestemthet i norsk kan nok oppleves som uklare og ugjennomskinnelige, og at de til dels slår hverandre i hjel.

Slik resultatene framstår, bekrefter supplementet, utfyllingsoppgavene, tendensen i hovedmaterialet, stilene: Bruk av bestemthet kan ikke sies å være særlig vanskelig for disse informantene. Markerthet og ukjenthet har kanskje ikke så stor betydning for deres bruk av kategorien som en kanskje kunne forvente på bakgrunn de nevnte teoriene.

5.6.2 Formene for bestemthet

Som vi har sett, er formavviket høyere enn for bruk av bestemthet i begge oppgavetyper. I tråd med det Lund hevder, viser adjektivmorfologien seg å være vanskeligere enn substantivmorfologien. Men vanskeligst av bestemthetsmorfemene ser adjektivartikkelen ut til å være.

Som vi har sett i 2.4.2 har ikke alle språk grammatisk genus. Det ser imidlertid noe overraskende ut til at genus i norsk ikke volder informantene særlige problemer. Numerus ser ut til å skape flere problemer, og avviket for ubestemt form flertall er noe høyere enn for bestemthet av substantiv.

Det er særlig i de utbygde frasene at avvikene i form oppstår, og mange av dem er, som vi har sett, i fraser som skal ha tre ganger bestemt form. Det er særlig adjektivbøyningen og å få med artikkelen i fraser med tre ganger bestemthet som er vanskelig for informantene. Selv om alle har lært fremmedspråk med artikkel, adjektiv og substantiv, men uten at substantivet er i bestemt form, er det bestemthetsbøyningen av adjektiv og å få med artikkelen som ser ut til å være det vanskeligste. Etter foranstilte bestemmere som demonstrativ er det også avvik. Avvikene opptrer også i fraser med ord som angir definitthet, men som krever substantivet i ubestemt form, for eksempel i fraser med foranstilte possessiver og etter *egen* og *neste*. Possessivets to plasseringer må likevel kunne sies å forårsake overraskende få vanskeligheter. Det gjelder også for fraser med *hele* og *hver* og i tidsfraser med *om*. Her stiller jeg spørsmål om de er lært som et hele – hel fraseinnlæring. Er de det, gir slike fraser et mer

positivt bilde av informantenes mestring enn den virkelig er. Fraser som er overproduksjoner i bruk av bestemt form, er også registrert som avvikende i form. Det kan se ut til at informantene har noen problemer med å gjenkjenne det norske bestemthetssystemet når de skal bruke det i frie tekster, som i stilene. Formene for bestemthet volder informantene større problemer enn bruk av kategorien, og avviket er på 20,5 %. Men som vi også har sett, varierer avviket informantene imellom og fra stil 1 til stil 2, og det er lavere i stil 2.

5.6.3 Norsk bestemthet og et kompetansebegrep

Andresen (2006:62) drøfter spørsmålet om hvor strenge krav som skal stilles for at noen skal regnes å inneha kompetanse, og når noen kan sies å beherske en struktur. Hun viser til Brautaset (1996:104,136) som regner at hennes informanter behersker inversjon dersom de har 90 % riktige eksempler. Videre viser Andresen til Romaine (1990:214) som mener hennes informanter behersker inversjon for enkle spørreord i engelsk med 80 % riktige eksempler. Sju av ni informanter, B, C, D, G, H, I og J, har i begge sine stiler en mestringsgrad på 80 % eller mer i bruk av bestemt form og er innenfor. Informant A og E har henholdsvis 75 % og 86,5 %, og 85,7 % og 75 %. Begge faller utenfor Romaines kompetansebegrep. Tre informanter, D, I og J, har mer enn 90 % av forekomstene i riktig i begge stilene (også SC2 og SH2) og er klart innenfor.

Bruker vi det samme kompetansebegrepet for utfyllingsoppgavene, vil sju informanter, C, D, E, G, H, I og J ligge innenfor Brautasetts grense for kompetanse i bruk av bestemt form, mens A og B faller utenfor og heller ikke kommer innenfor Romaines. Sju av ni informanter kan da sies å inneha kompetanse (Romaines definisjon) i å bruke norsk bestemthet, både for stilene og utfyllingsoppgavene. Det er informantene C, D, G, H, I og J som kommer innenfor kompetansebegrepet for begge oppgavetyper. D, I og J kommer innenfor 90 %-grensen for begge oppgavetyper i bruk av bestemthet.

Når det gjelder formene for bestemthet i stilene, har fire informanter, D, H, I og J, mer enn 80 % riktige former i begge sine stiler og er innenfor Romaines kompetansebegrep. Ingen har 90 % riktige former i begge stilene, men informant C, D og I har det i stil 2. For

utfyllingsoppgavene ligger C, D, E, G, H, I og J innenfor Brautasets kompetansebegrep, mens A og B heller ikke kommer innenfor Romaines.

Som vi tidligere har sett faller formene av bestemthet informantene helhetlig vanskeligere enn bruk av kategorien.

5.7 Pedagogiske betraktninger

Som andrespråklærer ønsker jeg å bidra til at innlærerne lærer det nye språket. *Tid* er et viktig aspekt ved opplæringen for mange. Å lære nok norsk til å få jobb eller gå videre på skole er et mål for de aller fleste. Selv om avvik i bruk av bestemthet neppe har avgjørende kommunikativ betydning, er det nødvendig for innlærerne å hevde seg språklig best mulig både i arbeid og videre skolegang. Ikke minst for videre skolegang og vurdering av skriftlig arbeid er det viktig at bruken av og formene for bestemthet er mest mulig på plass. Hvordan skal lærere kunne hjelpe innlærerne ”på vei med morfologien”, for å sitere Lund?

Hun hevder at det er pragmatisk og semantisk funksjon for de ulike språktrekkene i det nye språket som er drivkraften bak innlærernes tilegnelse, jf. 2.6.3. De bearbeider ikke språklige uttrykk som bærere av abstrakte grammatiske funksjoner, men de søker kommunikative uttrykk og kommunikative funksjoner, eller innhold, hevder hun: ett uttrykk til én funksjon. Alt som gjøres i klasserommet for å knytte språklige uttrykk til et innhold, vil derfor hjelpe innlærerne i språktilegnelsen. ”Alle de gangene vi kan sette en semantisk og eller pragmatisk funksjonell ramme ned over stoffet innlærerne skal tilegne seg, skal vi gjøre det,” sier hun (1997:370). For de språklige områdene hvor det er vanskelig å se en slik funksjon, må vi lærere prøve å finne en. Vi må prøve ”at fæste jordforbindelse fra det abstrakte” (1997:370). Lund hevder at vi om nødvendig må lyve en semantisk, pragmatisk funksjon til slike deler av språket, som ellers vil kunne virke uviktige. Å lyve på språktrekk en slik funksjon ser jeg imidlertid ikke helt for meg hvordan skal foregå. Det er noe som enten *er* eller *ikke* i språk og språkbruk, jf. hennes teori om ordstillingen i spørresetninger og deklarativer. Språktrekk med en slik funksjon ser det ut til at innlærerne lettere tilegner seg også uten formell læring. Men for noen språklige områder ser det ut til at det er vanskeligere å

komme utenom en mer abstrakt grammatisk forståelse. Her mener Lund lærere må prøve å finne en funksjonstilskrivning gjennom analogidannelse til noe liknende eller noe innlæreren kjenner fra før, slik at deler av språket gjøres forståelig gjennom gjennomskuelige funksjoner. For eksempel kan adjektivets numerus og definitthet gjøres forståelig gjennom analogier til substantiv. Det er til dem de bundne pluralismorfemene har en særlig affinitet og en klar semantisk funksjon, jf. 2.6.3. Hun sier det er å svikte innlærerne hvis vi lærere ikke hjelper dem med å finne fram til systemene. Det vil være en ”modsatrettet undervisning der ikke søker at hjelpe lørneren med de prosesser han/hun knokler med”(1997:374). For det er vel fortsatt vårt overordnede pedagogiske mål å finner de veiene som gjør det lettest mulig og raskest mulig for våre elever å tilegne seg det nye språket? spør hun.

Ellis (gjengitt i Han 2004:125) mener innlærere slutter å tilegne seg vanskelige regler så snart de har oppnådd kommunikativ kompetanse. Derfor trengs en undervisning som har oppmerksomhet mot form for at innlærerne skal bli klar over grammatiske trekk som har liten kommunikativ verdi, men som konstituerer målspråksnormen, hevder han. Viberg (1987:150) hevder: ”I den mon man vill åberopa empirisk forskning, får man således konstatera att det finns et svagt stöd för att en lagom dos grammatikkregler underlättar inlärningen av et andraspråk.” Lærerens jobb er blant annet å hjelpe innlærerne til å bli klar over vanskeligheter i det nye språket og å bidra til at de mestrer dem. Det sier også Lund, og hun har som nevnt noen forslag til hvordan dette kan gjøres.

Min erfaring er at å klargjøre forskjeller mellom morsmålet og målspråket kan hjelpe innlærere på veien til det nye språket. Å bevisstgjøre dem på forskjellene både for strukturer og enkelte språktrekk, at de selv må tenke over dette, viser seg å være nyttig. For å forstå for eksempel norsk bestemthet kan det hjelpe innlærerne å bevisstgjøres på hvordan bestemthet uttrykkes i deres eget språk. Ikke alle innlærere har like stor bevissthet om sitt eget morsmål, kanskje gjelder det særlig om de har liten eller ingen skolebakgrunn. Å øke den bevisstheten og klargjøre et kontrastivt perspektiv for ulike språktrekk ser ofte ut til å hjelpe innlærerne.

Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg sett at bestemthet i norsk er mer komplisert enn jeg fullt ut har vært klar over. Jeg er imponert over informantenes forsøk på og

mestring av kategorien. Nå ser jeg kategorien klarere i et kontrastivt perspektiv og overskuer reglene for norsk bestemthet bedre enn før.

Å gjøre oppmerksom på avvikende språkbruk kan også hjelpe dem til å komme videre i språkutviklingen. Når det gjelder å korrigere avvikende former, bør nok det mest være for viderekomne kursdeltakere. Nybegynnerne er mer konsentrert om innhold, ”resten ryger ud”, ifølge Lund, som nevnt. Da bør de også først og fremst korrigeres for det som har med funksjon og innhold å gjøre, formkorrigeringen kan få større plass etter hvert. Men viderekomne kursdeltakere trenger slik korrigering skal de komme videre med morfologien. Her er innlærerne også ofte ivrige til å korrigere hverandre i for eksempel pararbeid, en korrigering som ofte er svært virkningsfull.

At det er store pedagogiske utfordringer i morfologiopplæringen, gir Ellis og Lund som nevnt uttrykk for. Med kompetente lærere, målrettet arbeid, tid til refleksjon for innlærerne over både morsmålet og målspråkets trekk og utallige og varierte øvelser i det nye språket kan denne delen av veien til målspråket gjøres lettere for innlærerne.

6 Oppsummering og konklusjon

Målet med denne oppgaven har vært å se i hvilken grad bestemthet i norsk er vanskelig for innlærere. Innledningsvis stilte jeg fire spørsmål. I det følgende besvarer jeg spørsmålene og oppsummerer de viktigste funnene.

Oppgavens teoretiske utgangspunkt har vært Lunds (1997) og Hatchs (1983) teorier om hva som er vanskelig for innlærere av et nytt språk. Funnene har jeg sett i lys av reglene for bestemthet i norsk og de nevnte teoriene. Datagrunnlaget for undersøkelsen har vært to stiler og to utfyllingsoppgaver for hver informant, utført på to tidspunkter.

I hvilken grad er kategorien bestemthet vanskelig for innlærere av norsk som andrespråk? Bestemthet realiseres annerledes i norsk enn i mange språk. Det er få språk, bortsett fra germanske og romanske, som uttrykker bestemthet som grammatisk kategori

knyttet til substantivet. Den norske realiseringen med etterstilt bøyningssuffiks til substantivet representerer en sjelden og mer markert tendens enn den mer universelle foranstilte. Ut fra markerhetsteorier anses sjeldne språktrekk som markerte og markerte trekk som vanskeligere å lære enn umarkerte.

Jeg har sett avvikene fra en bruksside og en formside. Et avvik på 10 % for bruk av kategorien i stilene viser neppe at norsk bestemthet er særlig vanskelig for disse informantene. I utfyllingsoppgavene er avviket lavere. Jeg antar forskjellen blant annet kan skyldes en såkalt ”oppgaveeffekt” (Tarone 1988). Avviket i form av bestemtheten som er brukt er høyere, 20,5 %. Avviket opptrer først og fremst i utbygde fraser og særlig i fraser med tre ganger bestemthet. Også her er avviket i utfyllingsoppgavene lavere. Også her antar jeg at forskjellen blant annet kan skyldes oppgaveeffekten nevnt over.

Hvilke typer avvik er det fra målspråksnormen? Avvikene i bruk er under- og overproduksjoner, henholdsvis 27 og 24 forekomster. Underproduksjonene opptrer først og fremst som brudd på bestemthet ved anaforisk referanse og ved kunnskap som er allment kjent og krever bestemt form. Overproduksjonene opptrer først og fremst som brudd på regelen om ubestemt form når ukjente referenter introduseres.

Formavvikene i stilene er gruppert etter avvik i substantiv, adjektiv og adjektivartikkel. Lund hevder at språktrekk med en klar semantisk pragmatisk funksjon er lettere å tilegne seg enn de uten. Hatch hevder bundne morfemer er vanskeligere å lære enn frie. Bestemthetsaffiksene kan ofte oppfattes som redundante fordi den informasjonen de bærer går frem av konteksten. Dette kan være en grunn til at de er vanskelige å tilegne seg. Resultatene peker imidlertid ikke i retning av Hatchs teori: Informantene ser ikke ut til å lære det frie morfemet lettere enn de bundne, tvert imot. Avviket er like stort for adjektivartikkelen alene som for substantiv og adjektiv til sammen. Det ser ut til at avvikene i form øker når substantivfrasene blir mer utbygde, som for eksempel i fraser med tre ganger bestemthet. Det gjelder også i noen fraser med possessiv, etter demonstrativ og etter *en av*. Da blir konteksten mer kompleks og uoversiktlig, oppmerksomheten mot form blir mindre, og avvikene øker. Avvikene i bruk av bestemthet er også registrert som avvik i form. Bare her opptrer avvik i

enkle fraser. Noen fraser er overraskende stor grad i samsvar med målspråksnormen. Her har jeg stilt spørsmål ved om årsaken kan være helfraseinnlæring. Er det slik, gir disse frasene et mer positivt bilde av mestringsgraden enn det som er tilfelle.

Formavviket i utfyllingsoppgavene er det samme som for bruk av bestemthet, ubestemt form brukt der det skulle vært bestemt, og det er lavere enn i stilene.

På bakgrunn av avviksforekomster har jeg også sett på informantenes bruk av ubestemt form flertall. Avviket for substantivene er noe høyere enn for substantiv i bestemt form. Også i ubestemt form flertall er adjektivavviket høyere enn for substantivet.

Er adjektivmorfologien vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien? Adjektivbøyningen i norsk er spesiell og ”adjektivbøyningen i norsk avviker på flere måter fra innvandrerspråkene”(Golden og Mac Donald 1990:17). Lund (1997) hevder at adjektivmorfologien er vanskeligere å tilegne seg enn substantivmorfologien. Bakgrunnen er adjektivmorfologiens manglende semantisk pragmatiske funksjon. Funnene i denne undersøkelsen ser ut til å være i samsvar med Lunds hypotese. For adjektivartikkelen peker derimot funnene i retning av Hatchs hypotese om at frie morfemer er lettere å lære enn bundne, tvert imot. Det er like mange avvik for artikkelen alene som for substantivene og adjektivene til sammen.

Nærmer bruken av bestemthet seg over tid målspråksnormen? Avviket i stilene for bruk av bestemthet øker helhetlig noe over tid, mens avviket for form går noe ned. For både substantiv, adjektiv og adjektivartikkelen går avviket noe ned over tid. For utfyllingsoppgavene øker imidlertid avviket i både bruk og form. For bruk av bestemthet er avviket helhetlig litt høyere både for stilene og utfyllingsoppgavene på det andre oppgavetidspunktet, mens avviket for formene av bestemthet helhetlig går noe ned for begge oppgavetyper. Det er imidlertid stor variasjon mellom informantene.

For hver informant er resultatene sammensatte. Fem av informantene har økende avvik i bruk av bestemthet i stilene, og fire har lavere. Sju av ni informanter har imidlertid færre forekomster av bestemthet i stil 2 enn i stil 1. Fem har ingen slike avvik i

utfyllingsoppgavene, mens fire har det, èn har flere, og èn har færre. Fem informanter har en nedgang i formavvik i stilene, mens tre har en økning og èn har samme andel i begge utfyllingsoppgavene. Fem informanter har ingen formavvik i utfyllingsoppgavene, èn flere, èn færre og to har bare èn utfyllingsoppgave. Det ser altså ut til at bruken av kategorien bestemthet over tid ikke nærmer seg målspråksnormen, mens formene for bestemthet ser ut til å gjøre det.

Denne oppgavens resultater kan tyde på at det norske bestemthetssystemet for både bruk og form virker noe ugjennomskinnelig og uklart for informantene. Som jeg har pekt på tidligere er reglene ikke entydige, men kan i noen sammenhenger se ut til å slå hverandre delvis i hjel. Å bruke tid på tilegnelse av dette systemet og å hjelpe innlærerne til refleksjon over tilsvarende forhold i morsmålet kan kanskje være en måte å lette veien til norsk bestemthet på.

Vedlegg

1. Informantenes stiloppgaver

SA1

(Fortell hva du liker å gjøre i fritida)

Hva jeg liker å gjøre in min fritida

Først, jeg må sørge for at huset (hjemme) vant er alt i orden, med klær vasking, hus rydding og all mulig. Jeg liker å trene, går veldig mye sammen med min nabo og tar en spaseritur rundt omkring. Når man trene på training senter, man kan ha litt social også sammen med andre som trainer der. Ellers, ringer jeg til mine beste venninnene og tar en prat eller besøke dem. Jeg liker å lese romantiske noveller for eg. Danielle Steel. Noen ganger liker jeg å være alene hjemme og høre på musikk samtidig gjøre med husarbeid. Om kvelden, leser jeg med ungene, hjelpe til lite med lekser. Matlagig er en mine (yn) storst glede også. Window shopping er en av min svakte side av meg selv.

(134 ord)

SA2

(Skriv om et sted, en by eller et land du kjenner godt.)

Hammerfest er den nordligste by i Finnmark. Den var den første byen i Europa som fikk gatebelysningen. I andre verdens krigen, hele byen var brant ned av tyskerne og de ikke hadde spart noen bygninger. Byen måtte startet alt på nytt og de klarte det. Hammerfest har ca. 9000 inbyggere. Befolkningen i Hammerfest er veldig heldig fordi de har egne flyplassen og egne sentralsykehuset i nærheten. Byen har mye å tilby turister særlig på sommeren. Midnattsolen er på den vakreste mellom midten av mai til midten av august. Naturen er fantasisk fra våren og slutten av høsten. Fiskemuligheter er enormt. Turgående entusiasme turister kunne spasere hele natta uten lommelykt fordi det er så lyse om sommeren. Turisme er den største resurs av byen særlig på sommeren. De er ca. 300-400 000 turister som reiser og besøker Hammerfest hvert eneste år. Men sommeren er den motsatte av vintertiden, fordi de var ganske mørk i hele nord-norge. På vinteren, har byen mye å tilby

også, for eksempel skimuligheter. Hvis man prøve å spasere på ettermiddagen eller kvelden, man kan se nordlys så vakkert i himmelen med mange forskjellige farger du kan bare drømme om. Man kan reise med fly direkte til Hammerfest lufthavn eller man kan ta hurtigruta fra Oslo. Bussen er andre mulighet å reise til Finnmark.

(216 ord)

SB1

(Velkommen hit!)

Mange mennesker har lyst til å reise til Russland som turister. De vil gjerne se Moskva og S Petersburg. Jeg sikker ikke, men kanskje noen vil besøke andre steder i Russland også: for eksempel Samara, hvor jeg er fra.

Samara er 6. største byen i Russland med befolkningen 1,2 millioner. Reise til Samara bedre om sommeren synes jeg. Byen ligge ved siden av største elven som heter Volga. De flere penne steder av byen er der. Masse blåmster pynter langs stranden. Man kan spasere der og se på naturen. Man kan slappe av på kaffe. Det er mange små kaffeer der nærheten. Og man kan ligge i sola og bade i Volga selvfølgelig.

Samara var aldri åpnet for turister før. Der var masse militæreverk og fabrikk som lager fly. Den siste fabrikk virker også nå. Finnes det også museum, da man kan se hvordan begynner fly og rakett i Sovjetunion.

(150 ord)

SB2

(Velkommen hit!)?

Norge er et vakkert land. Turistene som kommer til Norge kan få se og gjøre mye interessant. både om sommeren og om vinteren. Hvis noen har råd til å bo her ganske lenge, kan de bo på et campingplass i naturen. Det ligger vanlig i skogen ved stranden. Der er stillighet og frisk luft. Kan man gå lange tur i skogen eller sykle i naturen. Noen liker å fiske. De kan gå på fisketur der eller reise med båten i sjøen.

Hvis noen turister er interessert i Norge som et vakkert land kan de ta en ekskursjonbuss. De kan få se masse vakre steder på forskjellige plasser i Norge.

(109 ord)

SC1

(Skriv en tekst om en eller flere nyheter som har gjort inntrykk på deg.)

Oppgave 1

Jeg vil fortelle om en sene nyhet jeg har hørt. Dette var i en by i Rusland. Nå husker ikke jeg navn by. I denne nyheten fortalte de om en mor som har drept en liten jente. Den lille jenta gikk ut å lekke. Etter flere timer når hun ikke kommer hjem var foreldrene besjernet av datene sine. Det var eneste barn deres.

Far gikk ut for å finne henne, men han fant ikke. Noen som var i uterommet så at han så henne og hun gikk inn i et hus som stod i nærheten. Far har lettet henne i hele huset men fant ikke da ringte han til politi.

I dette huset bodde 150 familier. Politi gikk inn til alle som bor der, men ikke fant jenta. Og etter to dager så noen henne på irappen, hun var drept. Og politi har ikke fanget dem som drept. Sene ting skjer ofte i Rusland men fanger ikke myrder.

(159 ord)

SC2

Skriv om et sted, en by eller et land du kjenner godt

Jeg vil fortelle om et sted som jeg bodde for, det heter xxx. Det ligger cirka 25 km fra en by som heter xxx på veien E7. mot Gol. xxx er ikke så stort, men der har noen pent steder. Om sommeren kommer mange folk til sjøen, som ligger på xxx for å bade. Noen av dem kommer med barn.

Man kan grille eller fiske der.

(78 ord)

SD1

Velkommen hit!

Jeg skal fortelle om en by, som jeg vokste opp i. Byen heter Joshkar-Ola, og den er hovedsted Mari-de Republik i Russland.

Historien av byen er veldig interessant.

I 1500-talen bodde i dette stedet en folk, som het mari. De var under Den tatarsk kongedom med hovedsted Kazan. I disse talene hadde Russland mange krig med tatarne. Og stedet, som den mari folken bodde på, var strategisk viktig for Russland. Og da bestemte en av russiske konger, Ivan den Groznii, å beskytte marifolken, ta dem under Russland og gjøre dem fri. Det var klart at Russland kom til å ha en stor krig med tatarne. Virkelig russerne trengte et sted for å plassere russisk арми. Mens krigen foregikk, bygde russerne denne byen. Det skjedd i 1584. Krigen gikk videre, og med hjelpen av marifolken russerne vant den. Og etterpå tok russerne tilbake alt som Russland mistet i de to hundre (1240-1480) årene da russiske landet var under kasan.

Alle stedene i byen min er veldig interessant for å lære en av de mest kjent sidene russisk historie. Byen blir 420 år gammel snart, og den kommer til å ha en stor fest i sommer.

Velkommen hit!

(198 ord)

SD2

(Skriv om et sted, en by eller et sted du kjenner godt.)

Jeg vil skrive om en by, som jeg ikke kjenner veldig godt, men jeg liker den. Byen heter Moskva og den er en av de største byene i verden. Den var bygd i 1147 av Juri Dolgorukiy og han mente at byen skulle bli hovedstaden i Russland.

Folk er veldig stolt av byen sin og mange sier at hvis man ikke har sett Moskva, man aldri kommer til å forstå misterisk russisk sjel.

Det kommer omtrent 3-4 tusen turister hver dag bare for å se byen. Moskva er veldig kjent av sine kulturelle kulturiske og historiske steder.

Først og fremst kommer turister å se Kremlin og Den Røde Plass. Nå er Kremlin åpnet og man kan komme inn i en hjerte av den russiske hovedstaden. Det står tre kirker der, og

kirkene er de vakreste i verden, med sine gule taker og hvis man er heldig, får man å se en tjeneste i kirken og vil aldri glemme den!

Andre sted, som man er nødt å se etter Kremlin, er Bolshoy Teatr. Men det er ikke nok å gå rundt, man må gå inn og se russisk ballett! Den russiske balletten er helt sikkert best i verden, og den kan ikke glemmes.

Jeg skrevet bare om to steder i Moskva, med det finnes mange andre der, slik som kjente gågater, biblioteker og museum og man vil ikke kjede seg der ... Velkommen dit!

(233 ord)

SE1

(Fortel hva du liker å gjøre i fritida.)

Hva liker jeg å gjøre i fritida

I fritida liker jeg være hjemme lese bøker, se tV og spise god mat Av og til gar jeg på en liten tur, både selv og med venner.

Når jeg har mange fridager da jeg liker enten reise på besøk eller invitere vennene til meg.

Ofte med venner kjører vi til Oslo. På bestemt tidsrom driver vi med trening. Akkurat nå driver vi med boksing. Boksingsalen ligger på veien til xxx ved siden av gammelshjem.

I går var vi på skitur.

Det var en stemningsfullt dag for meg. Jeg visste ikke at kunne bli så spennende. Alltid likte jeg å gå på skogen fordi det er eksotisk natur og bra lufta der.

(119 ord)

SE2

(Skriv om et sted, en by eller et land du kjenner godt.)

Tyrkie er et land som kjenner jeg godt. I Tyrkie er mange steder hvor man kan hvile seg for eksempel Antalia. Antalia er en vakker by. Der er mange store hoteller der og det kommer mange turister dit. I Antalia er et fjell med mange vakre basenger. Det er hvit farge og det ser ut som en trapp på lang avstand. Vannet i basenger renner seg fra oppe til ned, fra basengen til annen. Der er mange billige butikker også hvor turistene kan kjøpe varer samtidig.

Men beste er at alt er veldig billig.

(94 ord)

SG1

(Velkommen hit!)

Jeg kan skrive om min by, fordi min by kjent bedre enn de andre. Jeg er født i Russland i by som heter xxx. Den ligger i nord-Russland av europeiske delen. Der bor ca. xxx innbyggere. xxx er ikke en gammel by. Den er bare xx år gammel. I xxx er en flott naturen og mange elver. Mange som kommer for å fiske laks og ørett, de fleste fra Norge, Sverige og Finland. I Russland det koster mindre. xxx har to kjente museumer. En med samisk klær og utsyr. Der forteller hvordan og hvor bor de, forteller om kultur og tradisjoner. Andre museum har våpen, fra andre verdens krig, russiske og tyske gjelm og uniform dessuten ligger der tyske fly, de som var ødelagt da de bombet xxx.

Man kan også kjøpe en tur til Nord-polen med en stor issprit. Mennesker kommer fra hele verden for å kjøpe den tur. De som bor i sør og aldri har sett midnattsol, de kan det se i xxx. Fra juni til juli sola skinner både om dagen og om natta.

(176 ord)

SG2

(Skriv om en by, et land eller en by du kjenner godt.)

Jeg vil skrive om en by som jeg kjenner god. Det er en by som jeg er født i, den heter xxx og ligger i nord-Russland av den europeiske delen. Den ligger ved siden av norsk grensen fra Kirkenes til xxx fire timer med bussen. xxx like stor som Oslo og har xxx hundre tusen innbyggere. Det er ikke best stedet i verden. Sju-seks måneder er der vinter med mørketid og kuldegrader. Vi har ikke vår fordi i mai måneden har vi snø i gatene Vinteren er slitsom men når kommer sommeren blir det bedre. Sola skinner hele døgnet, mange som ikke kan forstå det. Derfor kommer mange som vil se på det. Om sommeren har vi mange turister fra Skandinavia. Halv parten kommer for å fiske laks, det er mye billigere enn i Norge og Sverige. Annen delen kommer for å feste og handle. De kjøper vodka, sigareter o.s.v. Jeg

mange ganger hørte på buss og ute utlandsk språk, jeg sikker det var norske. Nå kan jeg forstå dem og neste gangen kan jeg spørre dem om trenger de hjelp. Xxx det er et kaldt sted men likevel xxx er en pen by med en fantastisk natur, nordlys og midt nattsol.

(202 ord)

SH1

(Velkommen hit!)

Jeg bor i Norge ikke så lenge – 7 måneder. Jeg vet dessverre ikke mye om norsk historie, skikker og tradisjoner. Men når jeg sett dette land med øyene egne; da forelsket jeg i Norge. Norsk folk er høflig. Jeg synes at de er syre aldrid, fordi jeg ser at alle smiller. Jeg forelsket i den fine naturaen: fjellene, elvene, skogene... Før likte jeg ikke vintrer, men nå liker jeg. Naturligvis er temperaturen lavere enn i Usbekistan. Men overalt er masse snø og hvit farge. Jeg vet at i Nord Norge er naturaen veldig fin og pen. Det bli spennende å se Nord Norge om sommeren. Når jeg skal vinne penger i en lotteri, da reiser vi til Bødo, Svolvær, Tromsø og videre.

Men xxx er en fin område også. Jeg og familien min bor i skogen. Ofte ser vi den sultene reven som letter etter mat. I nærheten av vårt hus flytter elven. Om sommeren fisker mine barn og vi har fisk til middag nesten hver dag. Jeg liker Norge og vil vet mer om Norge.

(176 ord)

SH2

(Velkommen hit!)

Jeg vil gjerne inventere alle til Usbekistan. Det er et vakkert land med interessant historie. Hovedstaden til Usbekistan er Tashkent. Tashkent er ca 2500 år gammel. Der blander sammen gammel og ny arkitektur. Dere kan se på gamle mosker og minareter. Samtiden bør dere se på moderne og høye bygninger. I Tashkent ligger en stor dyrehag og akvarium. Den dyrehagen er ny og dyr liker seg der, tror jeg.

Det er spennende å se på national usbekisk bazar. Der kan dere kjøpe og smake mange slags av frukter og krydder.

Jeg anbefaler dere å smake den usbekiske maten. Hvis dere skal smake den usbekiske maten, da dere aldri vil gleme den smaken.

Dere kan visite museumer, som ligger i Tashkent og reise på tur til museumbyer slik som Buhara, Khiva, Rokand og Samarkand.

Tashkent er en varm og grønn by. Om kvelden kan dere kose dere på en park og se på fontaner. Hvis dere liker teater, kan dere gå til teater og se på skuestyker eller høre på opera. Jeg håper at hvis dere skal reise til Tashkent, skal dere ikke angre dere.

(184 ord)

SI1

(Velkommen hit!)

Norge er lang, det er 1700 km fra nord til sør. Norge har ulike klima i forskjellige områder. I nord er det mye snø om vinteren. Dit kan komme turister for å se på midnattsola. Dagene er mørke der.

På vestland er det mye regn og vind. Naturen er dramatisk der, med store fjorder, skoger og høye fjell.

På østland er klimaet mildere enn i vest. Vær er tørkere og varmere om sommeren. Naturen ikke så dramatisk der. Fjordene og fjell er små. Der kan turistene gå på ski om vinteren. Om sommeren kan de gå på fisketur og til fjells.

I sør er det pent klimaet. Om sommeren veldig pent der. Turistene kan gå på tur til havs med båt og å fiske. På fjell ligger mye trehus og hytter. Der kan turistene hvile og å gå på tur til fjells.

Turistene kan komme til Norge i alle årstider. Her kan de finne noe spesielt i forskjellige årstidene.

(159 ord)

SI2

(Skriv om en by, et land eller et sted du kjenner godt.)

Jeg vil fortelle om et sted som kalles xxx. Det ligger mellom xxx og xxx i nærheten av xxx i xxx kommune. Der kan man se et fint landskap. Det ligger små øyer på xxx med hytter. Hvis man ønsker, kan man seile med båt til øyen og hvile der. Man kan fiske eller mate svaner og villender. Det ligger et fjell også i nærheten av xxx. Der kan man se fallsskjermhoppere. Man kan hoppe selv med fallsskjerm, hvis man er flink med det. Hvis man ønsker å fiske, kan man leie båt og fiske gjedder eller abbor. Der finnes mange badeplass, hvis man har lyst til å bade. Det er et fint sted om sommeren.

Man kan finne å gjøre noe om vinteren også. Det ligger is alltid om vinteren der. Man kan bore hull is og fiske, eller å gå på ski. Jeg vil si bare velkommen til turister. Det er en av de fineste stedene her.

(154 ord)

SJ1

(Skriv en tekst om hvordan du ønsker at framtida skal bli.)

Framtida mi

I går drømte meg om framtida mi. Først vinner jeg 2 millioner kroner på lotto. Etterpå kjøper jeg et stort hus og en ny bil. Det koster nesten halv partner av disse penger. Dettetter reiser jeg tilbake til Kina og leire et fjell og begynner som en bonder. Huset mitt skal stå toppen, og skogen ligger i nærheten. Ved siden av huset er det et glass hus, og vi har mange grønnsaker inne. Utenfor glasshuset er det mange blomster. Hver morgen klippe vi blomster og skjærer grønnsaker, etterpå kjører vi til sentrum for å selge dem.

Alle som bor i nærheten kommer jobb for meg. Vi bygger en ny skol, og et ny syhus. Alle barna går på skolen alle gamle får et hvilehjem. alle syke får medisiner.

Bøndnene er veldig fattig i Kina, mange har ikke gå på skolen. Det får ikke gratis for å gå til sykehus. Jeg vil at jeg gjøre så godt jeg kan for å hjelpe dem.

(164 ord)

SJ2

(Skriv om en by, et land eller et sted du kjenner.)

Tromsø

Jeg var på Tromsø for to år siden. Det er et fantastisk sted. Tromsø er blitt kalle for Nordens Parir. Hvis man har vært der, kan man aldri glemme den opplevelsen i Tromsø.

Jeg husket den gangen kjøte vi i tre dager fra xxx til Tromsø. Det ble ca. 1700 kilometer i helle veien. Jeg lot merke til at mer nordover, det ble mindre skog og lawere busk. Vi kom til Tromsø i sommer. Første gangen opplevde jeg om mildnattsol. Nettene sammen som dagene. Det holdte i en måned. Vi kunne se sola stå i himmelen når klokka er 12 om natta. Om vinter kan man se nordlys. Det er fordi Tromsø ligger i spesielte breddegraden. Derfor kan man se både nordlys og mildnattsol.

Tromsø har ca. 7000 innbyggere. Der har sjø og fjell.

(134 ord)

2. Registrerte bestemtheter, riktig og avvik i form, stiler

Informant A

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	-	in min fritida	1	-	den nordligste by
2	+	Huset (hjeme) vant er alt i orden	2	+	den første byen som
3	+	min nabo	3	-	som fikk gatebelysningen
4	-	Mine beste venninnene	4	-	i andre verdens krigen
5	+	Om kvelden	5	+	hele byen
6	+	leser jeg med ungene	6	+	brant ned av tyskerne
7	-	En mine (yn) storst glede	7	+	Byen måtte
8	+	En av min svakte side av meg selv	8	+	Befolkningen i Hammerfest
			9	-	Egne flyplassen
			10	-	Egne sentralsykehuset
			11	+	i nærheten
			12	+	Byen har
			13	+	på sommeren
			14	+	Midnattsolen
			15	+	Er på den vakreste
			16	+	Mellom midten av
			17	+	til midten av august
			18	+	Naturen er
			19	+	Fra våren
			20	+	og slutten
			21	+	av høsten
			22	+	hele natta
			23	+	om sommeren
			24	-	den største ressurs
			25	+	av byen
			26	+	særlig på sommeren
			27	+	sommeren er
			28	+	den motsatte
			29	+	av vintertiden.
			30	+	På vinteren

			31	+	har byen
			32	+	på ettermiddagen
			33	+	eller kvelden
			34	+	i himmelen
			35	+	kan ta hurtigruta
			36	-	Bussen
			37	-	er andre mulighet

Informant B

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	-	Samara er 6. største byen	1	+	Turistene som kommer til
2	-	med befolkningen 1,2 millioner	2	+	Om sommeren
3	+	om sommeren	3	+	Og om vinteren
4	+	Byen ligger	4	+	En campingplass i naturen
5	-	ved siden av største elven	5	+	ligger vanlig i skogen
6	-	De flere penneste steder	6	-	ved stranden
7	+	av byen	7	+	i skogen
8	+	langs stranden	8	+	eller sykle i naturen
9	+	se på naturen	9	-	eller reise med båten
10	+	der nærheten	10	+	i sjøen
11	+	ligge i sola			
12	+	Den siste fabrikken			

Informant C

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	i denne nyheten	1	+	på veien E7 mot Gol
2	-	en liten jenta	2	+	om sommeren
3	-	den liten jenta	3	+	kommer mange folk til sjøen som ligger
4	+	foreldrene besjumret			
5	-	av datera sin			
6	+	et hus som stod i neriheten			
7	+	i hele huset			
8	+	I dette huset			
9	-	Bodde 150 familiene			
10	+	men fant ikke jenta			
11	+	på irapen			
12	-	eneste barn deres			

Informant D

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	byen	1	+	Byen heter Moskva
2	+	historien	2	+	en av de største byene
3	+	av byen	3	+	i verden
4	+	på 1500-talen	4	+	at byen skulle bli
5	+	i dette stedet	5	+	Hovedstaden
6	-	den tatarsk kongedom	6	+	stolt av byen sin
			7	+	for å se byen
7	+	i disse talene	8	+	sine kulture kulturiske og historiske steder
8	+	tatarne*	9	+	av den russiske hovedstaden
9	+	stedet, som	10	+	og kirkene
10	-	den marifolken bodde på	11	+	er de vakreste
11	+	marifolken	12	+	i verden
12	+	krig med tatarne*	13	+	med sine gule taker
13	+	russerne	14	+	en tjeneste i kirken
14	+	Mens krigen foregikk	15	-	Andre sted
15	+	bygde russerne	16	+	Den russiske balletten
16	+	denne byen	17	+	best i verden
17	+	Krigen gikk videre			
18	-	og med hjelpen			
19	+	av marifolken			
20	+	Russerne vant den			
21	+	Etterpå tok russerne			
22	+	i de to hundre årene			
23	-	da russiske landet			
24	+	Alle stedene			

25	+	i byen min			
26	-	en av de mest kjent sidene russisk historie			
27	+	Byen blir 420 år			

Informant E

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	i fritida	1	+	Vannet (i basenger)
2	+	i fritida	2	-	renner fra basengen til annen
3	+	invitere vennene til meg	3	+	hvor turistene kan
4	+	Boksingsalen ligger	4	-	Men beste er at alt er veldig billig
5	+	på veien til			
6	+	Alltid likte jeg å gå på skogen			
7	-	og bra lufta der			

Informant G

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	min by			
2	+	min by	1	+	av den europeiske delen
3	+	er bedre kjent enn de andre	2	-	ved siden av norsk grensen
4	-	av europeiske delen	3	+	fire timer med bussen
5	-	er en fott naturen	4	-	er ikke best stedet
6	-	andre museum	5	+	i verden
7	+	fra andreverdens krig	6	-	i mai måneden
			7	+	snø i gatene
8	+	fra hele verden	8	+	Vinteren er slitsom
9	-	for å kjøpe den tur	9	+	når kommer sommeren
10	+	sola skinner	10	+	sola skinner
11	+	om dagen og	11	+	hele døgnet
12	+	om natta	12	+	om sommeren
			13	+	Halvparten kommer
			14	-	Annen delen kommer for å
			15	-	Neste gangen

Informant H

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	-	jeg sett dette land	1	+	Hovedstaden til Usbekistan
2	+	(sett dette land) med øyene egne	2	-	<u>Den</u> dyrehagen er
3	+	I den fine naturaen	3	+	den usbekiske maten
4	+	fjellene	4	+	den usbekiske maten
5	+	elvene	5	+	den smaken
6	+	skogene	6	+	Om kvelden kan dere
7	+	er temperaturen lavere			
8	+	naturen			
9	+	om sommeren			
10	+	Jeg og familien min			
11	+	bor i skogen			
12	-	den sultene reven*			
13	+	I nærheten			
14	+	av vårt hus			
15	-	flytter elven			
16	+	Om sommeren			
17	+	mine barn			

* registrert som skrivefeil

Informant I

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	om vinteren	1	+	I nærheten
2	+	for å se på midnattsola	2	+	seile med båt til øyen*
3	+	Dagene er	3	+	I nærheten
			4	+	om sommeren
4	+	Naturen er dramatisk	5	+	om vinteren også
			6	+	om vinteren
5	+	(På Østland) er klimaet	7	+	en av de fineste stedene her
6	+	Om sommeren			
7	+	Naturen ikke så dramatisk			
8	+	Fjordene (og fjell)			
9	+	Der kan turistene			
10	+	om vinteren			
11	+	Om sommeren kan du			
12	-	I sør er det pent klimaet			
13	+	om sommeren			
14	+	Turistene kan			
15	+	Der kan turistene			
16	+	Turistene kan			
17	-	i forskjellige årstidene			

* registrert som skrivefeil

Informant J

Stil 1			Stil 2		
	Form			Form	
1	+	framtida mi	1	+	kan man aldri glemme den opplevelsen
2	+	Drømte jeg om framtida mi	2	+	Jeg husket den gangen
3	+	nesten halv partner *			
4	-	Av disse penger			
5	+	Huset mitt	3	+	Det ble ca. 1700 kilometer i helle veien
6	+	skal stå toppen			
7	-	og skogen ligger	4	-	Første gangen
8	+	i nærheten	5	+	Nettene sammen som
9	+	Ved siden av huset	6	+	dagene
10	+	Utenfor glasshuset	7	+	Vi kunne se sola stå
11	+	I nærheten	9	+	når klokka er 12
12	+	Alle barna	10	+	om natta
13	+	går på skolen	11	-	Tromsø ligger i spesielle breddegraden
14		Alle gamle			
15	+	Alle syke			
16	+	Bøndnene er			
17	+	har ikke gå på skolen			

* registrert som bestemthet

3. Ubestemt form for bestemt (underproduksjoner), stiler

- 1 Fiskemuligheter er enormt (SA1)
- 2 Nå husker jeg ikke navn (by) (SC1)
- 3 Nå husker jeg ikke (navn) by (SC1)
- 4 Far gikk ut for å fine (SC1)
- 5 Far har lettet henne (SC1)
- 6 Da ringte han til politi (SC1)
- 7 Politi gikk in til alle (SC1)
- 8 og politi har ikke fanget dem (SC1)
- 9 men fanger ikke myrder (SC1)
- 10 Byen heter (...) og den er hovedsted til (SD1)
- 11 med hovedsted Kazan (SD1)
- 12 en av russiske konger (SD1)
- 13 et sted for å plassere russisk арми (SD1)
- 14 kommer ikke til å forstå misterisk russisk sjel (SD2)
- 15 og man kan komme inn i en hjerte (av den russiske hovedstaden) (SD2)
- 16 (... med mange vakre bassenger) Vannet i bassenger (SE2)
- 17 Jeg mange ganger hørte på buss (SG2)
- 18 (en stor dyrehag.) Den dyrehagen er ny og dyr liker seg der (SH2)
- 19 (Norge har ulike klima) i forskjellig områder (SI1)
- 20 Vær er tørkere og varmere (SI1)
- 21 (Fjordene og) fjell er små (SI1)
- 22 På fjell(ligger mye trehus og hytter) (SI1)
- 23 (Det ligger is alltid) Man kan bore hull is og (SI2)
- 24 (mange grønnsaker) (mange blomster)(Hver morgen) kliper vi blomster og (SJ1)
- 25 skjærer grønnsaker (SJ1)
- 26 Vi kom til Tromsø i sommer (SJ2)
- 27 Om vinter (SJ2)

4. Bestemt form for ubestemt (overproduksjoner), stiler

- 1 in min fritida (SA1)
- 2 til mine beste venninnene (SA1)
- 3 som fikk gatebelysningen (SA2)
- 4 egne flyplassen (SA2)
- 5 egne sentralsykehuset (SA2)
- 6 Bussen (er andre mulighet) SA2
- 7 er andre mulighet (SA2)
- 8 med befolkningen 1,2 millioner (SB1)
- 9 (i skogen) ved stranden (SB2)
- 10 eller reise med båten (i sjøen) (SB2)
- 11 en liten jenta (SC1)
- 12 bodde 150 familiene (SC1)
- 13 og med hjelpen (av marifolken) (SD1)
- 14 andre sted som man er nødt se (SD2)
- 15 (det er eksotisk natur) og bra lufta der (SE1)
- 16 (Vannet (...) renner) fra basengen til annen (SE2)
- 17 er en fott naturen (SG1)
- 18 i mai måneden (SG2)
- 19 neste gangen (SG2)
- 20 den sultene reven (SH1)
- 21 (I nærheten av vårt hus) flytter elven (SH1)
- 22 I sør er det pent klimaet (SI1)
- 23 (Huset mitt skal stå toppen,) og skogen ligger (SJ1)
- 24 Tromsø ligger i spesielle breddegraden (SJ2)

5. Riktige og avvikende forekomster i utfyllingsoppgavene

UA1		UA2		UB1	UB2	
Bestemthet	Form	Bestemthet	Form		Bestemthet	Form
Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ikke tilstede	Ei kone	Ei kone
En ring	En ring	En ring	En ring		En ring	En ring
1 +	1 +	1 +	1 +		1 +	1 +
2 +	2 +	2 +	2 +		2 +	2 +
3 +	3 +	3 +	3 +		3 +	3 +
4 ÷ ei kone	4 ÷ ei kone	4 +	4 +		4 +	4 +
en hane	en hane	hanene	hanene		en hane	en hane
høner	høner	hønene	hønene		høner	høner
5 -- **	5 –	5 ÷ en hane	5 ÷ en hane		5 +	5 +
6 + * hanene	6 + hanene	6 ÷ høner	6 ÷ høner		6 ÷ høner	6 ÷ høner
7 + * eggene	7 ÷ eggene	7 +	7 +		7 +	7 +
8 – **	8 –	8 +	8 +	8 ÷ kone	8 ÷ kone	
9 +	9 +	9 + hanene	9 ÷ hanene	9 +	9 +	
10 – **	10 –	10 +	10 +	10 +	10 +	
11 – **	11 –	11 ÷ høner	11 ÷ høner	11 ÷ høner	11 ÷ høner	

* feil ord, men et substantiv i bestemthet, tatt med

** feil ordklasse (pronomen) eller uforståelig, ikke tatt med

UC1		UC2			UE1		UE2
Bestemthet	Form	Bestemthet	Form		Bestemthet	Form	
Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Informant D har ingen avvik i utfyllingsoppgavene.	Ei	Ei	Ikke tilstede
En ring	En ring	En ring	En ring		En ring	En ring	
1 +	1 +	1 +	1 +		1 +	1 +	
2 +	2 +	2 +	2 +		2 +	2 +	
3 +	3 ÷ ringene	3 +	3 +		3 +	3 +	
4 +	4 +	4 +	4 +		4 +	4 +	
en hane	en hane	en hane	en hane		en hane	en hane	
høner	høner	ei høne	ei høne		høner	høner	
5 +	5 +	5 +	5 +		5 +	5 +	
6 +	6 +	6 + høna	6 ÷ høna		6 +	6 +	
7 +	7 +	7 +	7 +		7 +	7 +	
8 +	8 +	8 +	8 +	8 +	8 +		
9 +	9 +	9 +	9 +	9 +	9 +		

10 +	10 +	10 +	10 +		10 +	10 +	
11 +	11 ÷ kona	11 + høna	11 ÷ høna		11 ÷ høner	11 ÷ høner	

UG1		UG2		UH1		UH2	
Bestemthet	Form	Bestemthet	Form	Bestemthet	Form	Bestemthet	Form
Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone
En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring
1 +	1 +	1 +	1 +	1 +	1 +	1 +	1 +
2 +	2 +	2 +	2 +	2 +	2 +	2 +	2 +
3 +	3 +	3 +	3 +	3 +	3 +	3 +	3 +
4 +	4 +	4 +	4 +	4 +	4 +	4 +	4 +
en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane
høner	høner	høner	høner	høner	høner	ei høne	ei høne
5 +	5 +	5 +	5 +	5 +	5 +	5 +	5 +
6 + høna	6 ÷ høna	6 +	6 +	6 hønen?	6 hønen?	6 + høna	6 ÷ høna
7 +	7 +	7 +	7 +	7 +	7 +	7 +	7 +
8 +	8 +	8 +	8 +	8 +	8 +	8 +	8 +
9 +	9 +	9 +	9 +	9 +	9 +	9 +	9 +
10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +
11 + høna	11 ÷ høna	11 +	11 +	11 +	11 +	11 + høna	11 ÷ høna

UI1		UI2		UJ1		UJ2	
Bestemthet	Form	Bestemthet	Form	Bestemthet	Form	Bestemthet	Form
ei kone	ei kone	Ei kona	Ei kona	Ei kone	Ei kone	Ei kone	Ei kone
En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring	En ring
1+	1+	1+	1+	1 +	1 +	1 +	1 +
2+	2+	2+	2+	2 +	2 +	2 +	2 +
3+	3+	3+	3+	3 +	3 +	3 +	3 +
4+	4+	4+	4+	4 +	4 +	4 +	4 +
en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane	en hane
høner	høner	høner	Høner	høner	høner	høner	høner
5+	5+	5+	5+	5 +	5 +	5 +	5 +
6+	6+	6+	6+	6 + høna	6 ÷ høna	6 +	6 +
7+	7+	7+	7+	7 +	7 +	7 +	7 +
8+	8+	8+	8+	8 +	8+	8 +	8 +
9+	9+	9+	9+	9 +	9+	9 +	9 +
10+	10+	10+	10+	10 +	10+	10 +	10 +

11+	11+	11+	11+	11 + høna	11 ÷ høna	11 +	11 +
-----	-----	-----	-----	-----------	-----------	------	------

6. Eksempel på utfyllingsoppgave

Sett inn substantivene.

(1: ei kone, 2: en ring, 3: en hane, 4: ei høne)

Det var en gang (1)..... som hadde (2) som var veldig flott og verdifull. En dag da (1) hadde arbeidet i kjøkkenhagen, oppdaget hun at (2) var borte. Hun lette og lette, men ingen steder kunne hun finne (2) (1) hadde (3) og noen (4) En dag mens de gikk og hakket i gresset rundt på gården, fikk (3) øye på noe fint og blankt i gresset. Den tenkte at det nok var noe ekstra godt å spise og dyttet bort (4) Så hakket den løs på (2) til (1) og oppdaget at den slett ikke var spiselig. Irritert sparket (3) gress over (2) Den ser god ut, sa den til (4), men den er helt verdiløs!

(På oppgaven er det en tegning av ei kone som arbeider i hagen, og ei høne og en hane som ser ut som om de snakker sammen.)

Litteraturliste

- Alkema, Hinka 1993: Han kjøper ikke ny dress men nytt slips med dristig blomstermotiv: Om naken form av substantivet på norsk. I *NOA. Norsk som andrespråk 16 1993*. Institutt for lingvistiske fag. Avdeling for norsk som andrespråk og tolkeutdanning. Universitetet i Oslo.
- Andenæs, Ellen 1984: Morsmål, mellomspråk, målspråk – hvordan lærer vi nye språk? I Hvenekilde, Anne og Else Ryen (1995): *Kan jeg få ordene dine, lærer?*
- Andresen, Hanna Solberg 2006: *Ikke vanskelig? Om innlæring av negasjon i norsk i et markerhetsperspektiv*. Masteroppgave i norsk som andrespråk. Institutt for lingvistiske fag, Universitetet i Oslo.
- Berggren, Harald og Kari Tenfjord 1999: *Andrespråklæring*. Ad Notam Gyldendal, Oslo.
- Brautaset, Anne 1996: *Inversjon i norsk mellomspråk*. Tromsø-studier i språkvitenskap 18. Novus forlag, Oslo.
- Brendemoen, Bernt 1990: *Tyrkisk-norsk grammatikk*, i Anne Hvenekilde (red.) *Med to språk*. Oslo. Cappelen.
- Carlsen, Cecilie 2003: Formfokusering i språkundervisning og nativistisk læringsteori. I Hagen, Jon Erik, Reidun Oanes Andersen, Marit Helene Kløve, Atle Kristiansen og Kari Tenfjord (red): *I Mannes minne. Minneskrift til Gerd Manne*. Forlaget Fag og Kultur, Oslo.
- Ellis, R. 1985: Sources of variability in interlanguage. *Applied Linguistics* 6, 118-131.
- Ellis, R. 1994: *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press. Oxford.
- Falk, Hjalmar og Alf Torp 1994: *Etymologisk ordbog over det norske og det danske sprog*. Bjørn Ringstrøms Antikvariat. Oslo.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo 1997: *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Golden, Anne og Kirsti Mac Donald 1990: Hva er vanskelig for utlendinger i norsk grammatikk? I Golden, Anne, Kirsti Mac Donald, Bjørg A. Michaelsen og Else Ryen: *Hva er vanskelig i grammatikken?* Universitetsforlaget, Oslo.
- Golden, Anne, Kirsti Mac Donald og Else Ryen 2008: *Norsk som fremmedspråk*. Grammatikk. Universitetsforlaget, Oslo.

- Grønland, Elena 1992: Hva er vanskelig for russisktalende studenter i norsk grammatikk? I *NOA. Norsk som andrespråk 15 1992*. Institutt for lingvistik og flologi. Avdeling for norsk som fremmedspråk. Universitetet i Oslo.
- Han, Z.H. 2004: *Fossilization in Adult Second Language Acquisition*. Clevedon, Multilingual Matters Ltd.
- Hagen, Jon Erik 1998: *Norsk grammatikk for andrespråklærere*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.
- Hagen, Jon og Kari Tenfjord (red.) 2002: *Andrespråksundervisning. Teori og praksis*. Gyldendal Akademisk. Oslo.
- Hansen, Aage 1927: *Bestemt og ubestemt substantiv*. Bidrag til dansk substantivsyntaks. I. Arnold Busck. København.
- Hammarberg, Björn og Marie Koptsjevskaja-Tamm 2002: I *Forskning i nordiske sprog som andet- og fremmedsprog. Rapport fra konference i Reykjavik 23.-25. maj 2001 5 2002*. Haskolautgafan. Stockholms Universitet.
- Hatch, E.M. 1983: *Psycholinguistics: A second Language Perspective*. Rowley, Mass.: Newbury House.
- Hatch, E.M. 1983: Simplified Input and second language acquisition. I: Andersen, R.W. (red.) *Pidginization and Creolization as Language Acquisition*. Rowley, Massachusetts: Newbury House.
- Hvenekilde, Anne og Else Ryen, (red) 1995: ”Kan jeg få ordene dine, lærer?”
- Hyltenstam, Kenneth 1984: The Use of Typological Markedness Conditions as Predictors in Second Language Acquisition: The Case of Pronominal Copies in Relative Clauses. I Roger W. Andersen (ed.). *Second Languages. A Cross-Linguistic Perspective*. Newbury House Publishers. Rowley, Massachusetts.
- Kasper og Wagner (red) 1989: *Grundbog i Fremmedsprogspædagogik*. København. Specialpædagogisk forlag.
- Lie, Linda 1993: *Nominalfraser i norsk mellomspråk*. Hovedoppgave ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Avdeling for nordiske språk og litteratur, Universitetet i Oslo.
- Lie, Svein 1990: *Kontrastiv grammatikk med norsk i sentrum*.

- Lund, Karen 1997: *Lærer alle dansk på samme måde?* En længdeundersøkelse af voksnes tilegnelse af dansk som andetsprog. Special-pedagogisk forlag. Tarm Bogtryk & Offset A/S. København.
- Lund, Karen 1996: Communicative function and language-specific structure in second language aquisition. I: Engberg-Pedersen, E., M. Forstscue, P. Harder, L. Heltoft og L. Falster Jakobsen (red.) *Content, Expression, and Structure in Danish Functional Grammar*. Studies in Language Companion Series. Amsterdam: Benjamins.
- Manne, Gerd 1990: Fra språkfunksjoner til kommunikasjon. I Bjørkavåg, Lise Iversen, Hvenekilde, Anne/Ryen Else (red) 1990: "Men hva betyr det, lærer?" Landslaget for norskundervisning (LNU). J.W. Cappelens Forlag AS. Oslo.
- Mathiassen, Terje 2004: *Russisk grammatikk*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Michaelson, Bjørg Adine 1993: Substantivet. Om bruk av artikler på norsk. En semantisk innfallsvinkel. I NOA. *Norsk som andrespråk 16 1993*. Institutt for lingvistiske fag, Universitetet i Oslo.
- Ryen, Else 1990: Grammatikk i andrespråksundervisningen. I Bjørkavåg, Lise Iversen, Anne Hvenekilde/Else Ryen (red) 1990: "Men hva betyr det, lærer?" Landslaget for norskundervisning. J.W. Cappelens forlag AS. Oslo.
- Tarone, Elaine 1988: *Variation in Interlanguage*. Edward Arnold. A division of Hodder & Stoughton. British Library Cataloguing Publicating Data. London.
- Tingbjörn, Gunnar 1977: *Kontrastiv grammatikk*. Jonköping
- Tingbjörn, Gunnar 1979: Kontrastiv minigrammatikk I. I Hylthenstam, Kenneth (1979): *Svenskan i invandrar perspektiv*. Liber Läromedel. Lund.
- Selj, Elisabeth og Else Ryen (red.) 2008: *Med språklige minoriteter i klassen*. Cappelen Akademisk forlag. Cappelen Damm.
- Støren, Elin Tjøstheim 2007: "Jeg føler at jeg står på samme plass". En studie av russiske kvinners mellomspråk i lys av teorier om fossilisering. Hovedfagsoppgave i norsk som andrespråk. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Tanums store rettskrivningsordbok 1998: Kunnskapsforlaget. Oslo.
- Viberg, Åke 1987: *Vägen til ett nytt språk. Andrespråksinlarning i ett utvecklingsperspektiv*. Natur og kultur. Stockholm.

Vinje, Finn-Erik 2002: *Moderne norsk*. Fagbokforlaget, Oslo.

Vinje, Finn-Erik 2005: *Norsk grammatikk – det språklige byggverket*. Fagbokforlaget, Oslo.

Williamson, H.R. 1958: *Teach yourself Chinese*. The English Universities Press Ltd., London